

ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΛΟΓΙΑΣ & ΓΕΩΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

NATIONAL & KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS
SCHOOL OF SCIENCES
DEPARTMENT OF GEOLOGY & GEENVIRONMENT

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ
PDST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης

Master Thesis

Ένταξη στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα των παιδιών προσφυγικού πληθυσμού. Συγκριτική αναφορά στο Νορβηγικό σύστημα ένταξης.

Integration of refugee children into the Greek educational system. Comparative reference to the Norwegian integration system

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΥ / STAVROULA MARINOPOULOU

A.M. / R.N. : 16123

Ειδικές Εκδόσεις / Special Publications:

No. 2018063

Αθήνα, Φεβρουάριος 2018
Athens, February 2018

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

PDST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης

Master Thesis

Ένταξη στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα των παιδιών προσφυγικού πληθυσμού. Συγκριτική αναφορά στο Νορβηγικό σύστημα ένταξης.

Integration of refugee children into the Greek educational system. Comparative reference to the Norwegian integration system

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΥ / STAVROULA MARINOPOULOU

A.M. / R.N. : 16123

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Δρ. Α. Αντωνιάκου,
Αναπλ. Καθηγ. ΕΚΠΑ

Δρ. Χ. Ντρίνια,
Καθηγ. ΕΚΠΑ

Δρ. Σ. Λόζιος,
Επικ. Καθηγ. ΕΚΠΑ

Εξειδικευμένη Επιστημονική Καθοδήγηση:

Φ. Σπέη
Εργοθεραπεύτρια-Ψυχολόγος, PhD Health
Psychology

Μπορώ να γίνω ευτυχισμένος με τα πιο απλά πράγματα
και με τα πιο μικρά..
Και με τα καθημερινότερα των καθημερινών....

.....

Που δεν φοβάμαι να θυμάμαι.
Που δε με νοιάζει να με θυμούνται.
Που μπορώ και κλαίω ακόμα.
Και που τραγουδάω..μερικές φορές..
Που υπάρχουν μουσικές που με συναρπάζουν.
Και ευωδιές που με γοητεύουν...

Οδυσσέας Ελύτης

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ABSTRACT	7
Ευχαριστίες.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	10
1. Ορισμοί.....	10
2 Γενικά Στοιχεία	11
3. Βαλκανική Οδός	15
4. Συμφωνία Ε.Ε. - Τουρκίας	17
5. Το προσφυγικό πρόβλημα στην Ελλάδα.....	18
6. Το προσφυγικό πρόβλημα στη Νορβηγία.....	24
7. Ασυνόδευτα ανήλικα.....	27
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	32
1. Πολιτισμική πολυμορφία της Ευρωπαϊκής Ηπείρου	32
2. Θεσμικό Πλαίσιο ΕΕ.....	33
3. Η Εκπαίδευση ως Δικαίωμα	36
4. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση.....	38
Βασικές Αρχές, Σκοποί και Στόχοι της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.....	40
Ο ρόλος του εκπαιδευτή	42
ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	47
Γενικά Στοιχεία	47
Ελλάδα.....	50
Η ελληνική νομοθεσία για την εκπαίδευση των ανήλικων και ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων	52
Εκπαιδευτικό Σύστημα.....	53
Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση Προσφύγων Δ.Υ.Ε.Π.	57
Νορβηγία	59
Νορβηγικό θεσμικό πλαίσιο	63
Νορβηγικό εκπαιδευτικό σύστημα ένταξης	64
Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως συνδετικός κρίκος.....	67
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	71
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	75

Επιμόρφωση εκπαιδευτικών.....	75
Ζητήματα πιστοποίησης.....	76
Συνεργασία σχολείων/οικογενειών	77
Εξοικείωση με τη χρήση της νέας τεχνολογίας.....	78
Αθλητικές δραστηριότητες.....	79
Καλλιτεχνικές δραστηριότητες.....	79
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	82
Προεδρικά διατάγματα/ Υπουργικές Αποφάσεις	82
Νόμοι.....	83
Νορβηγικό Θεσμικό Πλαίσιο.....	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ΠΗΓΕΣ	83
Ελληνόγλωσσα Βιβλία	83
Ξενόγλωσσα Βιβλία	85
Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις	86
Φωτογραφίες	89

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος σπουδών «Στρατηγικές Διαχείρισης Περιβάλλοντος, Καταστροφών και Κρίσεων» της Σχολής Θετικών Επιστημών, του Τμήματος Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Αντικείμενο της εργασίας αποτελεί μια ερευνητική προσέγγιση της ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα των παιδιών προσφυγικού πληθυσμού στην Ελλάδα και περιλαμβάνει παρουσίαση και ανάλυση των μεθόδων που εφαρμόζονται στην Ελλάδα καθώς και συγκριτική αναφορά στο Νορβηγικό σύστημα ένταξης. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο προσφυγικό ζήτημα στο σύνολό του και πώς αυτό αντιμετωπίστηκε από τις δύο χώρες, την Ελλάδα και τη Νορβηγία. Στο επόμενο κεφάλαιο, αναλύεται η προσέγγιση της Διαπολιτισμικότητας και το δικαίωμα των παιδιών στην Εκπαίδευση. Γίνεται αναφορά στην πολιτισμική πολυμορφία της Ευρωπαϊκής Ηπείρου, στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει την Ελλάδα και τη Νορβηγία και εντοπίζονται οι βασικές αρχές, οι σκοποί και οι στόχοι της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης καθώς και ο ρόλος του εκπαιδευτή. Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στην ένταξη των παιδιών των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα με αναφορά στις καλές πρακτικές και στα σημεία που χρήζουν βελτίωσης. Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στα συμπεράσματα που παρήχθησαν και στις προτάσεις βελτίωσης και εξασφάλισης όσο το δυνατόν καλύτερων αποτελεσμάτων.

Η πραγματοποίηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας στηρίζεται κατά κύριο λόγο σε έρευνα της ελληνικής και ξενόγλωσσας βιβλιογραφίας αναφορικά με τον ορισμό των εννοιών, όπως ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα και τη σχετική νομοθεσία που το διέπει, τις δυσκολίες εφαρμογής, κλπ. Η αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο και στους ιστότοπους των εκπαιδευτικών οργανισμών αποτέλεσε τη σημαντικότερη μέθοδο συλλογής των δεδομένων που στοιχειοθετούν την παρούσα εργασία, για την ανάλυση του περιεχομένου των μεθόδων που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα καθώς και την συγκριτική αναφορά στο Νορβηγικό σύστημα.

Λέξεις κλειδιά: Ένταξη, Προσφυγικός πληθυσμός, Εκπαίδευση, Νορβηγικό σύστημα

ABSTRACT

This diploma thesis was conducted within the framework of the Postgraduate Program "Strategies for Management of Environment, Disasters and Crises" of the School of Sciences, of the Department of Geology and Geoenvironment of the National and Kapodistrian University of Athens. The subject of the thesis is a research approach to the integration of the refugee population in Greece into the education system and includes a presentation and analysis of the methods applied in Greece as well as a comparative reference to the Norwegian integration system. The first chapter refers to the refugee issue as a whole and how it was dealt with by both countries, Greece and Norway. The next chapter includes the approach of Interculturality and the right of children to Education. Reference is made to the cultural diversity of the European continent, the institutional framework of Greece and Norway, and the main principles, objectives and goals of intercultural education as well as the role of the trainer. The third chapter focuses on integrating refugee children into the education system with reference to good practices and points that need to be improved. Finally, the fourth chapter focuses on the conclusions that have been generated and the proposals to improve and ensure the best possible results.

The implementation of this diploma thesis is mainly based on research in Greek and foreign literature on the definition of concepts, such as integration into the education system and the relevant legislation that governs it, implementation difficulties, etc. The search for information on the Internet and on the websites of the educational institutions were the most important method of collecting the data presenting the present work to analyze the content of the methods used in Greece and the comparative reference to the Norwegian system.

Key words: Integration, Refugee population, Education, Norwegian system

Ευχαριστίες

Θα ήθελα καταρχήν να ευχαριστήσω την καθηγήτρια κ. Φοίβη Σπέη για την επίβλεψη αυτής της εργασίας και την πολύτιμη καθοδήγησή της. Επίσης, ευχαριστώ ιδιαίτερα την οικογένεια μου για τη βοήθεια και τη στήριξη τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι μαζικές μετακινήσεις ανθρώπων σε παγκόσμιο επίπεδο έχουν επηρεάσει τη σύνθεση των σύγχρονων κοινωνιών, οι οποίες έχουν αποκτήσει έναν έντονα πολυπολιτισμικό χαρακτήρα. Η Ελλάδα, κυρίως λόγω της γεωγραφικής της θέσης, τα τελευταία χρόνια αποτελεί χώρα υποδοχής μεταναστών και προσφύγων, αποτελώντας τόπο συνάντησης πολιτισμών. Η κοινωνική ενσωμάτωση των νεοαφιχθέντων προσφύγων είναι μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που θα αντιμετωπίσει η ελληνική κοινωνία τα επόμενα χρόνια. Προκειμένου να επιτευχθεί ο προαναφερθείς στόχος, είναι απαραίτητο να χαραχθούν πολιτικές, που να προωθούν την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτισμικών αναφορών στο κοινωνικό και εκπαιδευτικό γίγνεσθαι, με απόλυτο σεβασμό στην ταυτότητα του καθενός.

Η πολιτισμική ετερογένεια αποτυπώνεται ανάγλυφα στον τομέα της εκπαίδευσης, καθώς πλήθος εθνοπολιτισμικά διαφορετικών μαθητών κάνουν αισθητή την παρουσία τους στα ελληνικά σχολεία. Στο ελληνικό σχολείο εκτός από τα παιδιά με ελληνική καταγωγή, φοιτούν πλέον παιδιά μεταναστών από διαφορετικές χώρες. Οι αλλοδαποί μαθητές φέρουν την πολιτισμική τους ταυτότητα, τη γλώσσα τους, τα ήθη και έθιμά τους, τη θρησκεία τους, τις συνήθειές τους. Με άλλα λόγια η πολιτισμική ετερογένεια των σχολικών τάξεων αποτελεί σήμερα ένα βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής εκπαίδευσης, και συνεπώς πρέπει να υλοποιήσει προγράμματα διαπολιτισμικής αγωγής. Η εκπαίδευση είναι το μέσο που μπορεί να εξασφαλίσει ότι όλοι οι μαθητές θα αποκτήσουν τα κατάλληλα εφόδια για να ενταχθούν και να γίνουν επιτυχημένοι και παραγωγικοί πολίτες στη χώρα υποδοχής. Τα σχολεία πρέπει να διαδραματίσουν κορυφαίο ρόλο στη δημιουργία μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς, καθώς αυτά προσφέρουν τη μεγαλύτερη ευκαιρία στους νέους από την κοινότητα των προσφύγων και από την κοινότητα της χώρας υποδοχής να αναπτύξουν τον αλληλοσεβασμό μεταξύ τους.

Αυτό το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης προϋποθέτει την ενσυναίσθηση και την κατανόηση των προβλημάτων τους, καθώς και την καταπολέμηση του εθνοκεντρικού τρόπου σκέψης. Βασική προϋπόθεση είναι η σταδιακή αποκατάσταση του αισθήματος της ασφάλειας και της σταθερότητας, στοιχείων απαραίτητων για την ανάπτυξη όλων των παιδιών και θα πρέπει να αποτελεί βασική μέριμνα για όλα τα παιδιά των προσφύγων.

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση είναι βασικό ανθρώπινο δικαίωμα. Η διασφάλιση του δικαιώματος στην εκπαίδευση των νεοεισερχόμενων στη χώρα ανήλικων προσφύγων, που δια μέσω διεθνών συνόρων διαφεύγουν από τη βία και τις συγκρούσεις, από τις καταστροφές ή τη φτώχεια, σε αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής, πρέπει να αποτελεί βασική μέριμνα των κρατών.

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

1. Ορισμοί

Κατά τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 «περί προσφύγων» και το συμπληρωματικό Πρωτόκολλο της Ν. Υόρκης του 1967 (α1, παρ. Α, εδαφ. 2)¹, ορίστηκε πως **πρόσφυγας** είναι το πρόσωπο το οποίο ευλόγως φοβούμενο ότι θα υποστεί δίωξη λόγω της φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, του γεγονότος ότι ανήκει σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας ιθαγένειάς του και δεν μπορεί, ή λόγω φόβου δεν θέλει να επικαλεστεί την προστασία της χώρας αυτής. Μέχρι να αναγνωρισθεί νομικά η ιδιότητα του πρόσφυγα από μία χώρα, μπορεί να βρίσκεται εκεί υπό το καθεστώς του «αιτούντος άσυλο». Τα δικαιώματα των προσφύγων είναι αναγνωρισμένα και προστατεύονται από τη Σύμβαση.

Μετανάστευση, τόσο κατά τις κοινωνικές επιστήμες όσο και κατά το Διεθνές Δίκαιο, είναι η μετακίνηση ανθρώπων με ή χωρίς τη θέλησή τους σε μία χώρα της οποίας δεν έχουν την ιθαγένεια, προκειμένου να εγκατασταθούν εκεί, ιδιαίτερα ως μόνιμοι κάτοικοι ή μελλοντικοί πολίτες της χώρας.

Ο όρος «μετανάστευση» πέρα από την αλλαγή του τόπου διαμονής ή/και εργασίας νοείται και ως μια πολυσύνθετη δυναμική διαδικασία, συνδεδεμένη με κοινωνικές παραμέτρους που επηρεάζουν πρώτον, τα ίδια τα άτομα, τον τρόπο συμπεριφοράς τους και τον κοινωνικό περίγυρο, δεύτερον, τις ομάδες στις οποίες ανήκουν οι μετακινούμενοι και τις ομάδες που συναντούν και έρχονται σε επαφή στη χώρα υποδοχής, τρίτον, την κοινωνία υποδοχής και τέταρτον τις κοινωνικοοικονομικές δομές της κοινωνίας προέλευσης (Κοιλιάρη, 1997)².

Η μετανάστευση, συνεπώς, αποτελεί ένα σύνθετο και πολύπλοκο κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο πυροδοτεί ακόμη πιο σύνθετα κοινωνικά ζητήματα τόσο στις χώρες υποδοχής όσο και στις χώρες αποστολής. Δεν είναι τυχαίο ότι σε όλες τις γλώσσες, η αναφορά στην άφιξη πληθυσμών γίνεται με όρους ρευστότητας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, χαρακτηριστικές είναι οι αναφορές σε «πλημμύρες», «κύματα», «εισροές» και «ροές» μεταναστών. Κεντρικό στοιχείο των χαρακτηρισμών αυτών είναι η σαρωτική και ανεξέλεγκτη ιδιότητα του ρευστού στοιχείου. Υποδηλώνεται ότι η μετανάστευση προσλαμβάνεται από τη συλλογική κοινωνική συνείδηση ως φαινόμενο ρευστό, αυθόρμητο, απρόβλεπτο και δύσκολα ελέγξιμο καθ' εαυτό και ως προς τις συνέπειές του (Καρύδης, 2008)³.

¹ <https://www.unhcr.org/html/greek/pdf/refugeeconvention-GRE.pdf>

² Κοιλιάρη Αγ. (1997) Μετανάστες, γλώσσα και κοινωνική ένταξη, Θεσσαλονίκη

³ Καρύδης, Β. (2008), Μετανάστευση (Εγκληματολογική Προσέγγιση), Στο: Γ. Πανούσης (Επιμ.), Επικίνδυνα παιδιά ή παιδιά σε κίνδυνο, Αθήνα: Lector

Συμπερασματικά, η μετανάστευση επιφέρει δομικές αλλαγές στα υποκείμενα που τη βιώνουν. Δεν αποτελεί μια φυσική και αυτονόητα ανθρωπολογική σταθερά, αλλά ένα κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και ιστορικό φαινόμενο που υπερβαίνει αναλλοίωτες δομικές συνθήκες (Πετράκου, 2001)⁴.

Μετανάστες: Πρόκειται για τα άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα τους οικειοθελώς, ώστε να εγκατασταθούν σε άλλη χώρα για προσωπικούς, οικογενειακούς ή οικονομικούς λόγους και κατ' αυτόν τον τρόπο ονομάζονται «οικονομικοί μετανάστες» (Καρύδης, 1996)⁵. Βασική διάκριση των κατηγοριών των μεταναστών αποτελεί η νόμιμη ή μη είσοδος και παραμονή τους στη χώρα υποδοχής.

«Νόμιμοι μετανάστες» θεωρούνται τα πρόσωπα που έχουν εισέλθει από τα επίσημα σημεία διέλευσης (αεροδρόμια, λιμάνια) και παραμένουν νόμιμα στη χώρα διαθέτοντας τα απαραίτητα έγγραφα παραμονής. Η παρουσία τους έχει καταγραφεί από τις αρμόδιες αρχές και είναι εφοδιασμένοι με την απαιτούμενη άδεια παραμονής ή/και εργασίας. Στην κατηγορία αυτή συγκαταλέγονται επίσης άτομα που διαθέτουν ειδικά δελτία ταυτότητας ομογενούς - ανήκουν στη «διασπορά» ή «ομογένεια» - και παλιννοστούν στη χώρα (Καρύδης, 1996)⁶.

«Παράτυποι μετανάστες» θεωρούνται τα άτομα που είτε εισήλθαν στη χώρα εξαρχής από μη οριοθετημένα σημεία χωρίς νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα (διαβατήριο, VISA) - χαρακτηρίζονται και ως «λαθρομετανάστες» - είτε εισήλθαν νόμιμα μεν υπό κάποια ιδιότητα (τουρισμός, σπουδές, νόμιμη εργασία) αλλά στη συνέχεια παραμένουν παράνομα στη χώρα ως «αντικανονικοί μετανάστες» (Καρύδης, 1996)⁷.

2 Γενικά Στοιχεία

Οι μετανάστες (νόμιμοι/παράνομοι) και οι πρόσφυγες που φεύγουν από τη χώρα τους αναζητώντας μία καλύτερη και ασφαλέστερη ζωή με την είσοδό τους στην Ευρώπη, είναι ένα σύνθετο, διαχρονικό και πολύπλοκο κοινωνικό ζήτημα το οποίο απασχολεί έντονα την παγκόσμια κοινότητα καθώς έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις στην εποχή μας.

Οι ανακατατάξεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, η κατάρρευση των πολιτικών συστημάτων, οι άθλιες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες, η έλλειψη

⁴ Πετράκου, Η. (2001), Η κατασκευή της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία, Στο: Α. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου & Μ. Παύλου (Επιμ.), Μετανάστες στην Ελλάδα, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

⁵ Καρύδης, Β. (1996), Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

⁶ Καρύδης, Β. (1996), Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

⁷ Καρύδης, Β. (1996), Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

ασφάλειας και ειρήνης, καθώς και η αυξανόμενη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων οδήγησαν στο φαινόμενο των έντονων μεταναστευτικών ροών προς την Ευρωπαϊκή Ήπειρο. Οι άνθρωποι αυτοί διακινδύνευαν τη ζωή τους και τη ζωή των παιδιών τους και διαμέσω κυρίως της Μεσογείου, προσπάθησαν να περάσουν στην Ευρώπη.

1. <http://www.ekathimerini.com/215718/interactive/ekathimerini/special-report/alone-on-a-flaming-ship>

Η Μεσόγειος από την αρχαιότητα χαρακτηριζόταν ως ένας γεωγραφικός προσδιορισμός που ένωνε τους λαούς διαφορετικών φαινομενικά πολιτισμών, καθώς μέσα από τις θαλάσσιες οδούς επικοινωνούσαν οι άνθρωποι και διακινούνταν τα αγαθά.

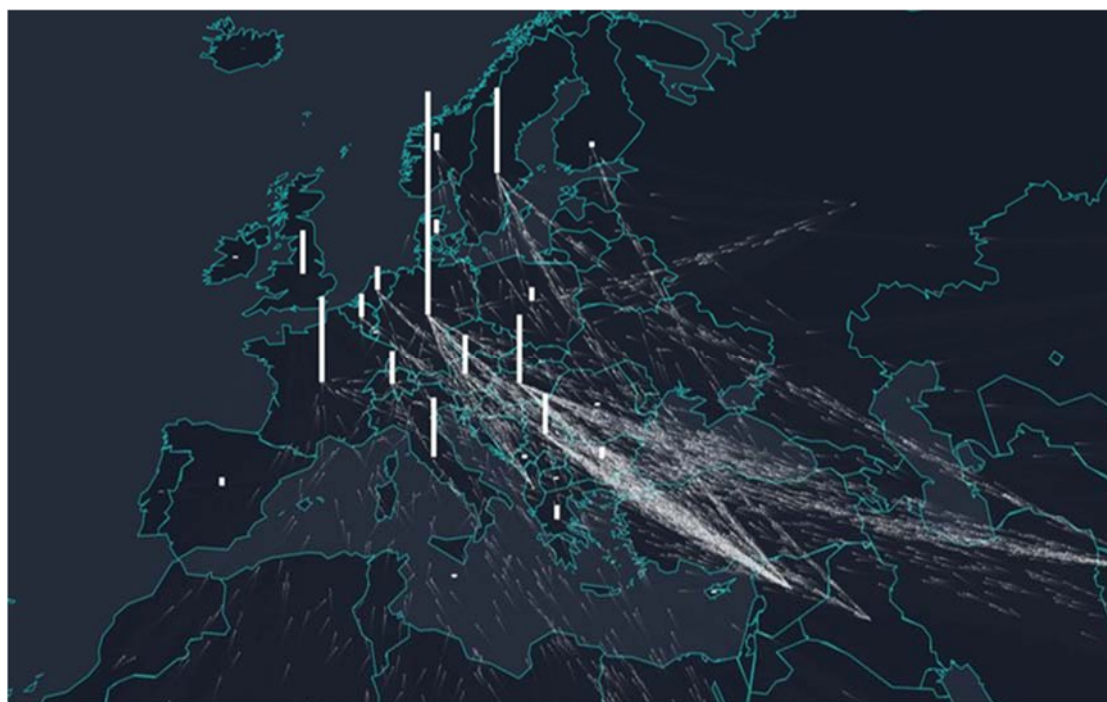
Σήμερα όμως, έχει καταλήξει να αποτελεί ένα εμπόδιο ανάμεσα στους ανθρώπους που βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση, και σε αυτούς που αναζητούν την ελπίδα για το μέλλον.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να συμβάλλει στις παγκόσμιες προσπάθειες για βοήθεια προς τους πρόσφυγες, έχει προβεί σε συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς, όπως είναι η Ύπατη Αρμοστεία, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης και ο Ερυθρός Σταυρός. Ενδεικτικά αναφέρονται στοιχεία που έχουν καταγραφεί από τους διεθνείς Οργανισμούς αναφορικά με το μεταναστευτικό ζήτημα που είναι σε εξέλιξη.

Σύμφωνα με το Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης⁸, από το 2010 το 85% περίπου των παράνομων διελεύσεων καταγράφηκε ότι γινόνταν από την Τουρκία προς την Ελλάδα. Το 2011 το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹ διαπίστωσε ότι το 90% όλων των άτυπων εισόδων στην Ευρώπη συντελείται δια μέσου των ελληνικών συνόρων.

Το 2015, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστεία του ΟΗΕ¹⁰ για τους Πρόσφυγες, οι αφίξεις προσφύγων προς τη Μεσόγειο ήταν 1.015.078 ενώ το 2016 344.603. Οι περισσότεροι προέρχονται από τη Συρία, το Αφγανιστάν, τη Νιγηρία και το Ιράκ. Η μετακίνηση αυτή αποτέλεσε τη μαζικότερη μετακίνηση πληθυσμών στην Ευρώπη από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (2016)¹¹, την 1η Ιανουαρίου 2015 τα άτομα που ζούσαν εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης και είχαν γεννηθεί εκτός ανέρχονταν σε 34,3 εκατομμύρια, ενώ ο αριθμός των ατόμων που ζούσαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και είχαν την ιθαγένεια τρίτων χωρών ανερχόταν σε 19,8 εκατομμύρια, αριθμός που αντιπροσωπεύει το 3,9% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1. Χάρτης: Προσφυγικές Ροές, Πηγή: Εφημερίδα Independent 27/10/2015

Σύμφωνα με την έκθεση Global Trends (2016) της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ¹² για τους Πρόσφυγες 65,6 εκατομμύρια άνθρωποι ήταν οι αναγκαστικά εκτοπισμένοι από τις οικίες τους με αίτιο τις συγκρούσεις και τις διώξεις στο τέλος του 2016. Η

⁸ <https://greece.iom.int/>

⁹ https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_el

¹⁰ www.unhcr.org/cy/el/nea/2015.html

¹¹ [ec.europa.eu > ... > Eurostat > Conferences](http://ec.europa.eu/eurostat/conferences)

¹² <http://socialpolicy.gr/2017/06>

σύγκρουση στη Συρία ήταν η κύρια αιτία δημιουργίας του προσφυγικού φαινομένου παγκοσμίως, με 5,5 εκατομμύρια πρόσφυγες, το 65% του πληθυσμού. Ωστόσο, για το έτος 2016 ο κυριότερος παράγοντας ήταν το Νότιο Σουδάν με 737.400 πρόσφυγες.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός της διαφοροποίησης των στοιχείων αναφορικά με τον αριθμό των μεταναστών που εισέρχονται στην ΕΕ από τους φορείς που καλούνται να καταγράψουν την υφιστάμενη κατάσταση. Η διαφοροποίηση αυτή αναδεικνύει την ρευστότητα των διαδικασιών υποδοχής, την έλλειψη συνεργασίας των αρμόδιων φορέων αλλά κυρίως τονίζει τον μεγάλο αριθμό των ανθρώπων που ενδέχεται να έχουν χάσει τη ζωή τους ή να έχουν υποστεί εκμετάλλευση από τα κυκλώματα παρανομίας που σχετίζονται με τη διακίνηση των ανθρώπων αυτών.

Το φαινόμενο της μετακίνησης των πληθυσμών έχει αποτελέσει αντικείμενο εκμετάλλευσης από ένα μεγάλο κύκλωμα οργανωμένου εγκλήματος, εξαναγκάζοντας τους ανθρώπους που βρίσκονται σε απόγνωση να πληρώνουν μεγάλο χρηματικό ποσό προκειμένου να τους περάσουν από τα σύνορα. Η εμπορία και η εκμετάλλευση ανθρώπων που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης, το trafficking όπως έχει επικρατήσει διεθνώς, αποτελεί σήμερα το τρίτο μεγαλύτερο οργανωμένο έγκλημα, μετά την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και την εμπορία όπλων.

Ο πληρέστερος ορισμός για το trafficking μέχρι σήμερα έχει δοθεί από το Πρωτόκολλο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών «για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών»¹³. Σύμφωνα με αυτόν, πρόκειται για την παράνομη διακίνηση και εμπορία ανθρώπων, με τη χρήση απειλών ή άλλου εξαναγκαστικού μέσου, με σκοπό την οικονομική τους εκμετάλλευση.

Περισσότεροι από το 70% των προσφύγων που φτάνουν στην Ευρώπη με σκάφη από την Αφρική έχουν πέσει θύματα κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων, εμπορίας οργάνων και εκμετάλλευσης στη διάρκεια του ταξιδιού τους, αναφέρει σε έκθεσή του ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΙΟΜ)¹⁴.

Η έρευνα του ΙΟΜ αποκαλύπτει ότι σχεδόν τα τρία τέταρτα των 9.000 ανθρώπων που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο του Οργανισμού φαίνεται πως έπεσαν θύματα trafficking ή εκμετάλλευσης με στόχο το κέρδος σε κάποια στιγμή του ταξιδιού τους. Υπολογίζεται ότι αποφέρει περίπου 25.7 δις ευρώ κάθε χρόνο, από τα οποία τα 22.6 δις προέρχονται από τη σεξουαλική εκμετάλλευση και συνιστά ένα από τα πιο ειδεχθή εγκλήματα.

¹³ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2016-0227&format=XML&language=EL>

¹⁴ https://greece.iom.int/sites/default/files/Epeuva_Trafficking.pdf

2. <https://powerpolitics.eu/human-trafficking>

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών¹⁵, η Μεσόγειος έχει μετατραπεί στη μεταναστευτική οδό με τους περισσότερους θανάτους στον κόσμο, με 5.000 καταγεγραμμένους το 2016. Το 2017, μέχρι τις 11 Ιουνίου, πάνω από 1770 άνθρωποι έχουν πεθάνει ή αγνοούνται, προσπαθώντας να διασχίσουν τη Μεσόγειο Θάλασσα. Πολύ περισσότεροι θεωρείται ότι έχουν χάσει τη ζωή τους στην έρημο Σαχάρα πριν φτάσουν στη Λιβύη.

Επιπρόσθετα, τρομοκράτες και εγκληματίες πολέμου επιχειρούν να εισβάλουν στην Ευρώπη εκμεταλλευόμενοι την αναστάτωση που επικρατεί στην περιοχή και διεκδικούν άσυλο σαν απλοί πρόσφυγες στις χώρες της ΕΕ, προκειμένου να επιτύχουν τους σκοπούς τους.

Συμπερασματικά, η μετανάστευση επιφέρει δομικές αλλαγές στα υποκείμενα που τη βιώνουν. Δεν αποτελεί μια φυσική και αυτονόητα ανθρωπολογική σταθερά, αλλά ένα κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και ιστορικό φαινόμενο που υπερβαίνει αναλλοίωτες δομικές συνθήκες (Πετράκου, 2001)¹⁶.

3. Βαλκανική Οδός

Αρχικά, οι Ευρωπαϊκές χώρες του νότου, λόγω της γεωπολιτικής τους θέσης, αποτελούσαν πόλο έλξης για τους μετανάστες – πρόσφυγες τόσο ως προορισμοί όσο

¹⁵ <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html>

¹⁶ Πετράκου, Η. (2001), Η κατασκευή της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία, Στο: Α. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου & Μ. Παύλου (Επιμ.), Μετανάστες στην Ελλάδα, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

και ως κόμβοι διέλευσης προς την Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη, χρησιμοποιώντας τη Βαλκανική οδό.

Η μεταναστευτική οδός των Δυτικών Βαλκανίων για δύο περίπου χρόνια (Ιούλιος 2014-Μάρτιος 2016) περιλάμβανε μετακίνηση διά θαλάσσης ή/και ξηράς από χώρες της Μέσης Ανατολής προς την Τουρκία, από εκεί δυτικά προς την Ελλάδα και, εν συνεχεία, προς τα Δυτικά Βαλκάνια (πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Σερβία, Κροατία, Ουγγαρία και Σλοβενία), με απώτερο σκοπό τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας από το ένα εκατομμύριο πρόσφυγες που έφτασαν στη Γερμανία το 2015, οι 800,000 πέρασαν από τη Βαλκανική Οδό. (UNHCR 2015)¹⁷.

Οι δυσκολίες που προέκυψαν από τη χρήση της Βαλκανικής οδού οδήγησε τους ηγέτες της Ένωσης σε συμφωνίες δράσης, καθώς ήταν αντιληπτό από όλους ότι η επιτυχία μπορεί να έλθει μόνο από μια συλλογική, διασυνοριακή προσέγγιση που θα βασίζεται στη συνεργασία.

3. Χάρτης 2 Η Βαλκανική Οδός -πριν το Μάρτη 2016 Πηγή: Eurostat, Frontex.

Ενδεικτικά αναφέρεται πως στις 25 Οκτωβρίου 2015 στις Βρυξέλλες¹⁸, σε συνάντηση που πραγματοποιήθηκε με θέμα τη μεταναστευτική διαδρομή στα Δυτικά Βαλκάνια, οι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμφώνησαν επί σχεδίου δράσης 17 σημείων, με τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζαν Κλόντ Γιούνκερ να δηλώνει: «Οι πληγείσες χώρες δεν θα πρέπει να μιλούν σχετικά και να απευθύνουν δηλώσεις για

¹⁷ www.unhcr.org/.../unhcrstats/.../unhcr-global-trends-20...

¹⁸ http://www.europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5904_el.htm

τις άλλες αλλά πρέπει να συνομιλούν και μεταξύ τους. Οι γειτονικές χώρες θα πρέπει να συνεργάζονται και όχι να ενεργούν ανταγωνιστικά. Οι πρόσφυγες πρέπει να αντιμετωπίζονται με μη βάνουσο τρόπο κατά μήκος της διαδρομής στα Δυτικά Βαλκάνια για να αποφευχθεί μια ανθρωπιστική τραγωδία στην Ευρώπη. Κατά συνέπεια, είμαι ευτυχής που σήμερα μπορέσαμε να συμφωνήσουμε από κοινού επί ενός σχεδίου 17 σημείων με ρεαλιστικά και επιχειρησιακά μέτρα ώστε να εξασφαλισθεί ότι οι άνθρωποι δεν αφήνονται να αντιμετωπίσουν μόνοι τους τη βροχή και το κρύο.»

4. Συμφωνία Ε.Ε. - Τουρκίας

Τον Οκτώβριο του 2015, η Ε.Ε. και η Τουρκία συμφώνησαν σε ένα Κοινό Σχέδιο Δράσης για να αποτρέψουν την παράτυπη μετανάστευση από την Τουρκία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο πλαίσιο αυτό, η Τουρκία συμφώνησε να εντείνει τις προσπάθειές της για περιορισμό της μετακίνησης ανθρώπων από την επικράτειά της προς την Ευρώπη και να προχωρήσει στην επανεισδοχή από την Ε.Ε. όλων των παράτυπων μεταναστών που είχαν ταξιδέψει από την Τουρκία προς την Ένωση και οι οποίοι κρίθηκαν από τα μέλη της Ε.Ε. ότι δεν είχαν ανάγκη διεθνούς προστασίας. Καθώς το Κοινό Σχέδιο Δράσης δεν επέφερε την επιδιωκόμενη μείωση στις παράτυπες αφίξεις στην Ευρώπη, και η Ε.Ε. και η Τουρκία ανακοίνωσαν μια δεύτερη, εκτεταμένη συμφωνία – τη συμφωνία Ε.Ε.-Τουρκίας, στις 18 Μαρτίου 2016.¹⁹ Υπό τους όρους αυτής της συμφωνίας, κάποιες κατηγορίες ανθρώπων που περνούν παράτυπα από την Τουρκία στα ελληνικά νησιά μετά τις 20 Μαρτίου 2016, θα επιστρέφονται στην Τουρκία.

Η Ε.Ε. συμφώνησε, ως αντάλλαγμα προς την Τουρκία, στην επανεγκατάσταση ενός Σύριου πρόσφυγα από την Τουρκία προς την Ε.Ε. για κάθε Σύριο πρόσφυγα που επιστρέφεται από την Ελλάδα προς την Τουρκία, μέχρις ενός ορίου 72.000 ανθρώπων.

Ο στόχος της ακολουθούμενης στρατηγικής των Ευρωπαίων ηγετών ήταν να ανακοπεί το μεγάλο προσφυγικό ρεύμα, με στοχευμένη διέλευση ενός μικρού αριθμού διωκόμενων από τις εμπόλεμες χώρες της Αφρικής και της Ασίας. Οι απελπισμένοι του κόσμου με το όνειρο μιας νέας πατρίδας συναντούν στην Ευρώπη τείχη που φαίνεται να μην είναι περατά, ερχόμενοι αντιμέτωποι με την επιθυμία πολλών Ευρωπαίων να μετατρέψουν την ήπειρό τους σε φρούριο με κλειστές πόρτες για πρόσφυγες και μετανάστες (Τσιάκαλος, 2000)²⁰.

¹⁹ www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/

²⁰ Τσιάκαλος, Γ. (2000), Οδηγός αντιρατσιστικής εκπαίδευσης, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

5. <http://www.thetoc.gr/diethni/article/guardian-sugklonistiko-skitso-gia-ti-sumfwnia-ee-tourkias>

Σύμφωνα με τον Grandi (UNHCR, 2016), Ύπατο Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, οι πολιτικές που ακολουθούν ορισμένες χώρες τείνουν να είναι εις βάρος των προσφύγων, οι οποίοι βρίσκουν στο δρόμο τους εμπόδια λόγω των κλειστών συνόρων.

5. Το προσφυγικό πρόβλημα στην Ελλάδα

Το αυξανόμενο ρεύμα μετακίνησης προσφύγων από τις φτωχότερες προς τις πλουσιότερες χώρες δημιουργεί νέες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Όλες οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν γίνει χώρες υποδοχής μεταναστών και προσφύγων - ανάμεσα σ' αυτές και η δική μας - που βρίσκεται στο σταυροδρόμι προς τις χώρες της Ευρώπης. Οι εισοδοί των προσφύγων και των μεταναστών σήμερα είναι οι χώρες της Μεσογείου που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σύμφωνα με την έκθεση της UNICEF (2016)²¹ αναφορικά με την μετακίνηση των πληθυσμών, πάνω από 100.000 μετανάστες και πρόσφυγες, μεταξύ των οποίων περισσότερα από 33.800 ασυνόδευτα παιδιά έφτασαν στην Ευρώπη το 2016. Το πρώτο τρίμηνο του 2017, 5.700 παιδιά έφτασαν στις ευρωπαϊκές ακτές. Η συντριπτική πλειονότητα των ανθρώπων αυτών εισήλθαν στην Ευρώπη παράνομα διαμέσω δύο κύριων εισόδων στην ευρωπαϊκή ήπειρο: της Ιταλίας, χρησιμοποιώντας

²¹ <http://www.unicef.gr/reports/symb.php#28>

την Κεντρική Μεσογειακή θαλάσσια οδό και της Ελλάδας μέσω της Ανατολικής Μεσογειακής οδού, κυρίως διαμέσω της Τουρκίας και της θάλασσας.

Η χώρα μας ήρθε αντιμέτωπη με το φαινόμενο των έντονων μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 2015. Κλήθηκε να χειριστεί ένα θέμα που, λόγω οικονομικών δυσχερειών, πληθυσμού, έλλειψης εμπειρίας και υποδομών καθώς και άλλων συγκυριών, προκάλεσε πολλά προβλήματα.

Το παράρτημα της υπηρεσίας ασύλου των Ηνωμένων Εθνών στην Ελλάδα²² δίνει στοιχεία, τα οποία είναι εντυπωσιακά. Ο αριθμός των προσφύγων που έφτασε στην Ελλάδα το 2015 ήταν περίπου 827.000. Ο αριθμός των προσφύγων είναι κατά είκοσι φορές μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς. Τα κυριότερα σημεία υποδοχής στην Ελλάδα είναι τα νησιά του Αιγαίου. Η Λέσβος ήταν αυτή που σήκωσε το κύριο βάρος των προσφύγων αφού δέχτηκε περίπου μισό εκατομμύριο ανθρώπους. Ωστόσο, αρκετούς από αυτούς δέχτηκαν η Χίος, η Σάμος, η Κάλυμνος, η Κως, η Λέρος και άλλα νησιά του ανατολικού Αιγαίου. Η πλειοψηφία των ανθρώπων που έφτασε στα ελληνικά νησιά είναι άνδρες σε ποσοστό 55%. Οι γυναίκες αποτελούν το 17% του συνόλου, ενώ τα παιδιά ήταν το 28%.

Σύμφωνα με στοιχεία της Frontex (2016)²³ η Ελλάδα είναι η κύρια πύλη εισόδου μεταναστών χωρίς νόμιμα έγγραφα και αιτούντων άσυλο από την Αφρική και την Ασία. Για το 2015 η βάση δεδομένων της Eurostat²⁴ προσδιορίζει τον αριθμό των αλλοδαπών, προερχόμενων από τρίτες χώρες, που βρέθηκαν παράνομα στην Ελλάδα σε 911.470. Σύμφωνα με τα στοιχεία των ελληνικών αστυνομικών και λιμενικών αρχών, από τον Απρίλιο του 2015 μέχρι τον Αύγουστο του 2016, οι αλλοδαποί που συνελήφθησαν για παράνομη είσοδο και παραμονή στη χώρα ανέρχονται στους 456.113. Συνολικά για το 2015, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ²⁵ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα κατέφθασαν από θαλάσσης 856.723 πρόσφυγες. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε, 5.000 άνθρωποι πνίγηκαν την τελευταία δεκαετία στην προσπάθεια τους να ταξιδέψουν στις χώρες της Ευρώπης.

²² <http://www.help.unhcr.org/greece/el/where-to-seek-help/greek-asylum-service>

²³ http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf

²⁴ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el

²⁵ <https://www.unhcr.gr/nea/artikel/1eef1bb87c343d5d227815b6ce8de38a/ena-ekatommyrio-pr.html>

6. <http://my.aegean.gr/web/article3177.html>

Η αθρόα αυτή προσέλευση βρήκε την ελληνική πολιτεία ανέτοιμη να αντιμετωπίσει τη μαζική εγκατάσταση και παραμονή τους στην επικράτειά της, και προκάλεσε πολλά προβλήματα, αλλά ανέδειξε επίσης την μεγαλοψυχία που διακρίνει αυτόν τον λαό, καθώς η στάση του απέναντι στους ανθρώπους αυτούς ήταν συγκινητική.

Οι σημαντικές ροές των προσφύγων ξεπερνούσαν κατά πολύ τις υπάρχουσες δυνατότητες σε υποδοχή και φιλοξενία. Τα προβλήματα που ανέκυψαν ήταν μεγάλα και οι καταστάσεις που δημιουργήθηκαν ήταν δραματικές. Δεν έλειψαν και περιπτώσεις έντονης διαμαρτυρίας εκ μέρους όχι μόνο των προσφύγων - λόγω των επικρατουσών συνθηκών διαβίωσης - αλλά και των γηγενών, εκδηλώνοντας μια έντονη ανησυχία αναφορικά με το μέλλον και τον αυξανόμενο αριθμό μεταναστών στον τόπο τους.

Η χώρα μας, αρχικά, αποτελούσε ενδιάμεση χώρα –τράνζιτ-, προκειμένου να φτάσουν σε μία από τις Ευρωπαϊκές χώρες του Βορρά, όπως η Γερμανία.

Στις 7 Μαρτίου 2016, οι επικεφαλής κρατών ή κυβερνήσεων της Ε.Ε. ανακοίνωσαν στις Βρυξέλλες ότι οι «παράτυπες ροές μεταναστών/τριών κατά μήκος του διαδρόμου των Δυτικών Βαλκανίων έχουν πλέον τερματιστεί».²⁶ Την επόμενη μέρα, δεν επετράπη σε κανέναν να διασχίσει τα σύνορα από την Ελλάδα προς την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (Π.Γ.Δ.Μ.), αφήνοντας πάνω από 46.000 πρόσφυγες και μετανάστες αποκλεισμένους στην ηπειρωτική Ελλάδα.

²⁶http://www.europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5904_el.htm

Η συμφωνία έχει αρκετές αρνητικές συνέπειες καθώς έχει οδηγήσει χιλιάδες πρόσφυγες και μετανάστες να διαβιούν σε άθλιες και επικίνδυνες συνθήκες στα ελληνικά νησιά. Όταν η συμφωνία τέθηκε σε ισχύ, όλοι οι πρόσφυγες και μετανάστες αυτόματα βρέθηκαν κρατούμενοι σε κέντρα. Αν και δεν υφίσταται πλέον αυστηρό καθεστώς κράτησης, όσοι και όσες βρίσκονται στους καταυλισμούς εξακολουθούν να μην μπορούν να φύγουν από τα νησιά. Ως αποτέλεσμα, αναγκάζονται να υπομένουν, εδώ και μήνες και χωρίς ελπίδα, δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης σε υπερπλήρεις καταυλισμούς, με πολλά προβλήματα στην καθημερινότητά τους.

7. <http://www.debop.gr/events/syztodas-to-prosfygiko-zitima-sto-institouto-gaite-debop-politismos>

Μετά το κλείσιμο των βαλκανικών συνόρων, η Ελλάδα μετατράπηκε σε χώρα εγκατάστασης. Το γεγονός αυτό δυσχέρανε ακόμα περισσότερο το πρόβλημα που αντιμετώπιζε η χώρα μας, καθώς τροποποιήθηκαν οι ανάγκες των ανθρώπων αυτών. Έπρεπε, λοιπόν να βρεθεί χώρος στέγασης, να καλυφθεί η σίτιση, η υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση και πολλά ακόμα ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης της άρνησης των ιδίων να παραμείνουν στην χώρα μας.

Για το λόγο αυτό, το τελευταίο τρίμηνο του 2015, δημιουργήθηκαν εσπευσμένα και υπό την πίεση της ΕΕ τα πρώτα οργανωμένα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων για τη στέγασή τους, στα νησιά και στην ηπειρωτική Ελλάδα²⁷. Τα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων, τουλάχιστον στην αρχική φάση, είχαν τον χαρακτήρα της προσωρινής στάσης στον δρόμο προς της χώρες της Β. Ευρώπης. Με το κλείσιμο των συνόρων, τον Μάρτιο του 2016, τα Κέντρα απέκτησαν μονιμότερα χαρακτηριστικά και

²⁷ Κοινή Υπουργική Απόφαση (Αριθμ. 2969) «Σύσταση Κέντρων Υποδοχής και προσωρινών Δομών Φιλοξενίας αιτούντων Άσυλο και ευάλωτων ομάδων πολιτών τρίτων χωρών», ΦΕΚ 2602, τ. Β', 02/12/2015

σταδιακά αυξήθηκαν οι παρεχόμενες υπηρεσίες, αν και στις περισσότερες περιπτώσεις οι συνθήκες διαβίωσης κατά τους πρώτους μήνες -και σε κάποιες έως και σήμερα- ήταν και εξακολουθούν να είναι δραματικές.

Το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής προέβη στη δημιουργία Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης στα νησιά της Κω, Λέρου, Σάμου, Χίου και Λέσβου. Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας Δεκάδες μετέτρεψε δεκάδες πρώην στρατόπεδα σε καταυλισμούς προσφύγων, με εγκατάσταση αρχικά αντίσκηνων εκστρατείας και σε δεύτερη φάση προκατασκευασμένων οικίσκων. Λίγα camps κατασκευάστηκαν από Δήμους και ορισμένοι ξενώνες από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Τον Μάιο 2016, σύμφωνα με τα στοιχεία του Συντονιστικού Οργάνου Διαχείρισης της Προσφυγικής Κρίσης²⁸, λειτουργούσαν 4 κλειστά Κέντρα Κράτησης (hotspots) στα νησιά και 42 Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων στην υπόλοιπη χώρα.

Δεδομένων των ιδιόμορφων έκτακτων και πιεστικών συνθηκών υπό τις οποίες δημιουργήθηκαν, λίγες ήταν οι περιπτώσεις στις οποίες τα κέντρα φιλοξενίας λειτουργούσαν κατά τρόπο ελεγχόμενο και ποιοτικά επαρκή. Τα Κέντρα τα οποία οργανώθηκαν από τον Δήμο Αθηναίων στον Ελαιώνα και από τον Δήμο Λέσβου στο Καρά Τεπέ ανήκουν σ' αυτές. Εκεί, από την πρώτη στιγμή και χάρη σε μία αποτελεσματική εμπλοκή υπεύθυνων της αυτοδιοίκησης, υπήρξαν υποδομές υγιεινής, υγείας, απασχόλησης παιδιών, προστασίας γυναικών κ.ά. όπως και καλή και ασφαλής οργάνωση των χώρων και της καθημερινής διαβίωσης. Σχετικά καλές ήταν επίσης οι συνθήκες στα οργανωμένα από τον Ελληνικό Στρατό και το Πολεμικό Ναυτικό Κέντρα Φιλοξενίας στο Σχιστό Περάματος, στο Λαύριο και στα Διαβατά Θεσσαλονίκης.

Αντίθετα, οι συνθήκες στα νησιά είναι εξαιρετικά δύσκολες και σε ορισμένες περιπτώσεις θέτουν και σε κίνδυνο τη σωματική ακεραιότητα και τη ζωή προσφύγων, αιτούντων άσυλο και μεταναστών. Οι δυσκολίες ως αποτέλεσμα των κακών συνθηκών υποδοχής στα νησιά αναμειγνύονται με τους φόβους των κατοίκων για την προσωπική ασφάλειά τους. Οι κακές συνθήκες στους καταυλισμούς, η αβεβαιότητα για το μέλλον που αντιμετωπίζουν πρόσφυγες και μετανάστες και η αμήχανη σχέση τους με τους τοπικούς πληθυσμούς, συμβάλλουν σε σημαντικές εντάσεις που έχουν κατά καιρούς οδηγήσει σε βία.

Ειδικά για τα ασυνόδευτα παιδιά -που αποτελούν ευάλωτη κοινωνική ομάδα, όπως καθορίζεται στο Ν. 3907/2011²⁹, δημιουργήθηκαν και λειτουργούν ξενώνες φιλοξενίας σε όλη τη χώρα, καθώς και ασφαλείς ζώνες (safezones) μέσα σε ορισμένα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων. Οι ξενώνες υπάγονται είτε άμεσα στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης είτε λειτουργούν με την ευθύνη ΜΚΟ. Ωστόσο, όπως έχουν

²⁸ <https://keplh.blogspot.com/.../GEETHA-Kentriko-Syntonistiko-Organ-Diaxeirisis-Pr...>

²⁹ Νόμος 3907/2011, (ΦΕΚ Α' 7/26.01.2011)

επισημάνει πολλοί αρμόδιοι φορείς, πολλά ασυνόδευτα παιδιά εξακολουθούν να ζουν υπό δυσμενείς συνθήκες και να είναι εκτεθειμένα σε ποικίλους κινδύνους.

Οι πολιτικές εξελίξεις που οδήγησαν στον εγκλωβισμό χιλιάδων ανθρώπων στα νησιά, οδήγησαν στην επείγουσα μετακίνηση μεγάλου αριθμού προσφύγων προς την ενδοχώρα, η οποία εκτόνωσε, περιστασιακά, την κρίση.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, το 2017³⁰ ως το τέλος Οκτωβρίου, 157,400 αφίξεις σημειώθηκαν στις ακτές της Μεσογείου και περίπου 2,800 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους ή έχουν εξαφανισθεί, ενώ στην Ελλάδα έχουν φτάσει 24,100 άνθρωποι. Επιπλέον επισημαίνεται στην έκθεση πως έχουν σημειωθεί αλλαγές στις διαδρομές που ακολούθησαν οι πρόσφυγες και οι μετανάστες, προσπαθώντας να φτάσουν στην Ευρώπη κατά το τρίτο τρίμηνο του 2017. Στην Ελλάδα έχει παρατηρηθεί αύξηση στις αφίξεις μέσω θαλάσσιων και χερσαίων συνόρων από το καλοκαίρι του 2017. Τον Σεπτέμβριο, περίπου 4.800 άνθρωποι έφθασαν στις ακτές της Ελλάδας, ο υψηλότερος αριθμός αφίξεων που έχει καταγραφεί μέσα σε ένα μήνα από τον Μάρτιο του 2016. Περίπου το 80% των ανθρώπων που έφτασαν μέσω θαλάσσης στην Ελλάδα ήταν από τη Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν, ενώ τα δύο τρίτα ανάμεσά τους ήταν γυναίκες και παιδιά.

Στην έκθεση υπογραμμίζεται επίσης η δύσκολη κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι γυναίκες και τα κορίτσια θύματα εμπορίας ανθρώπων καθώς και τα 15.200 ασυνόδευτα και χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά που έχουν φτάσει στην Ευρώπη από την αρχή του έτους. Αυτό το διάστημα, μετακινήθηκε ένα μεγάλο τμήμα του προσφυγικού πληθυσμού των νησιών (4.292 άνθρωποι) προς την ενδοχώρα (Θήβα, Λιβαδειά, Τρίπολη κ.α.) προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης.

Η μεταφορά στην ηπειρωτική χώρα πραγματοποιείται με αργούς ρυθμούς και για όσους πρόσφυγες κρίθηκε ότι μπορούν να καταθέσουν αίτημα ασύλου στην Ελλάδα, αλλά η διαδικασία καθυστερεί εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των αιτήσεων, που καθιστούν αδύνατο για τις ελληνικές αρχές να τις διαχειριστούν εγκαίρως.

Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε σε συνέντευξη Τύπου (1/11/2017) από τον Υπουργό Μεταναστευτικής Πολιτικής, κο Μουζάλα³¹, τον Οκτώβριο του 2017 μεταφέρθηκαν 2.796 άτομα στην ενδοχώρα, αλλά σημειώθηκαν 3.998 νέες αφίξεις στα νησιά. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει εντονότερα την κρισιμότητα της κατάστασης και την ανάγκη εύρεσης δραστικότερων μέτρων που θα συντελέσουν στην ουσιαστική αποσυμφόρηση της κατάστασης στα νησιά.

³⁰ <https://www.unhcr.gr/nea.html>

³¹ <https://left.gr/.../synenteyxi-typoy-apo-ton-g-moyzala-kyvernitiko-shedio-gia-prosfyg...>

6. Το προσφυγικό πρόβλημα στη Νορβηγία

Οι Βόρειες χώρες της Ευρώπης έχουν υποστεί σημαντικές πολιτισμικές και κοινωνικές αλλαγές εξαιτίας της αυξημένης μετανάστευσης από τη δεκαετία του 1970. Εξαιτίας του γεγονότος αυτού έχουν αναπτύξει από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 πολιτικές ενσωμάτωσης, προκειμένου να διευκολύνουν τη διαδικασία ένταξης και συνεισφοράς των προσφύγων στην κοινωνία κατά τρόπο αποτελεσματικό.

Το Βασίλειο της Νορβηγίας είναι χώρα της Ευρώπης στο δυτικό μέρος της Σκανδιναβίας που έχει ενσωματωθεί δυναμικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έστω και αν δεν είναι μέλος της. Οικονομικά, δηλαδή είναι ισότιμοι με τα άλλα κράτη μέλη, χάρις στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο το 1994 μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.

Η κυβέρνηση ακολουθεί την αρχή ότι η είσοδος και η μετανάστευση στο Νότο θα ρυθμίζεται και θα ελέγχεται σύμφωνα με τις διεθνείς δεσμεύσεις και συμφωνίες. Είναι προς το συμφέρον του Νότου οι μεταναστευτικές ροές να κατευθύνονται μέσω νόμιμων διαύλων που προστατεύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των μεταναστών και ανταποκρίνονται στην ανάγκη των χωρών να ελέγχουν και να διαχειρίζονται τη μετανάστευση. Η κυβέρνηση προβλέπει ότι η ΕΕ θα διαδραματίσει βασικό ρόλο στις προσπάθειες για τη θέσπιση ενός καθεστώτος μετανάστευσης που δεσμεύει τις χώρες καταγωγής, τις χώρες διέλευσης και τις χώρες υποδοχής. Σε αυτή τη διαδικασία οργανισμοί, όπως για παράδειγμα η UNCHR θα έχει σαφή ρόλο³². Ο νόμος περί μετανάστευσης της 15ης Μαΐου 2008 ρυθμίζει την είσοδο αλλοδαπών στη Νορβηγία³³ και το δικαίωμα διαμονής και εργασίας. Ο νόμος για τη μετανάστευση και ο αντίστοιχος κανονισμός για τη μετανάστευση άρχισαν να ισχύουν την 1η Ιανουαρίου 2010. Σύμφωνα με τους κανονισμούς και μετά από ατομική αξιολόγηση, οι πολίτες τρίτων χωρών μπορούν να τύχουν μιας από τις τέσσερις κύριες κατηγορίες αδειών παραμονής:

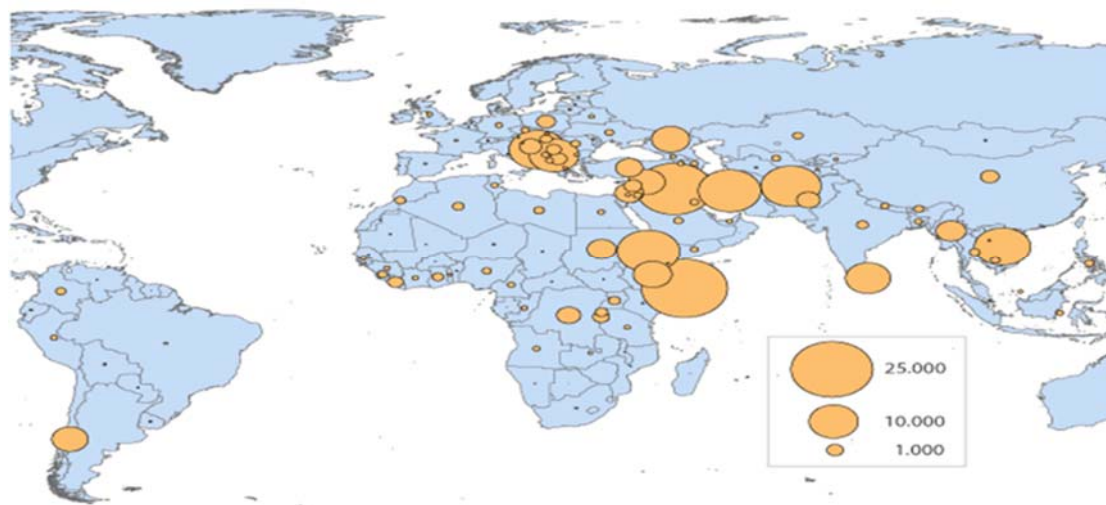
- Εργαζόμενοι μετανάστες, δηλαδή άτομα που έχουν συγκεκριμένη προσφορά εργασίας
- Άτομα με στενούς οικογενειακούς δεσμούς με κάποιον που κατοικεί στη Νορβηγία
- Φοιτητές, εκπαιδευόμενοι, και συμμετέχοντες σε πρόγραμμα ανταλλαγών
- Πρόσφυγες και πρόσωπα που δικαιούνται άδεια διαμονής σε ανθρωπιστικούς λόγους.

³² www.regjeringen.no/globalassets/upload/JD/Vedlegg/Faktaark/Migrasjonsmld_eng.pdf

³³ <https://www.regjeringen.no/.../immigration-act/id58577...>

Ο στόχος της πολιτικής ένταξης στη Νορβηγία είναι η παροχή κινήτρων και ευκαιριών για συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και στην κοινωνική ζωή.

Refugees from 169 countries in Norway in 2015

Source: Statistics Norway.

8. <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/refugees-in-norway>

Η Νορβηγική Διεύθυνση Μετανάστευσης (UDI)³⁴ επεξεργάζεται αιτήσεις ασύλου σύμφωνα με τους νόμους περί μετανάστευσης. Ένας πρόσφυγας σύμφωνα με τη νομοθεσία είναι ένας αλλοδαπός που εμπίπτει στο άρθρο 1Α της σύμβασης του ΟΗΕ του 1951³⁵ για τους πρόσφυγες και για το καθεστώς των προσφύγων δικαιούται προστασίας σύμφωνα με άλλες διεθνείς υποχρεώσεις της Νορβηγίας, όπως η Ευρωπαϊκή Συμφωνία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ένας αιτών άσυλο ο οποίος θεωρείται ότι δεν πληροί το κριτήριο για τη χορήγηση ασύλου του χορηγείται άδεια παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους.

Οι νορβηγικές αρχές ενεργούν σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία για θέματα προστασίας, και εάν μια διοικητική απόφαση είναι ασυμβίβαστη με τις κατευθυντήριες γραμμές ή τις συστάσεις της UNHCR, η υπόθεση θα παραπεμφθεί κανονικά σε επταμελές "Μεγάλο Συμβούλιο" στο Συμβούλιο Προσφυγών Μετανάστευσης (UNE³⁶), εκτός αν η απόφαση έχει ληφθεί σύμφωνα με τις γενικές οδηγίες που έδωσε το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Ασφάλειας.

Η Νορβηγία δέχτηκε ένα μεγάλο προσφυγικό κύμα το 2009 με αποτέλεσμα την 1/1/2011 ο συνολικός πληθυσμός ήταν 4.920.300 με 500.500 μετανάστες και 100.400 παιδιά με μετανάστες γονείς. Το 2015, το 19% των αλλοδαπών μεταναστών με το μεγαλύτερο ποσοστό να προέρχεται από τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ και την

³⁴ <https://www.regjeringen.no/.../immigration-act/id58577...>

³⁵ <https://www.unhcr.org/html/greek/pdf/refugeeconvention-GRE.pdf>

³⁶ <https://www.une.no/en/>

Ερυθραία, έλαβε άδεια διαμονής βασιζόμενη στην ανάγκη προστασίας ή για ανθρωπιστικούς λόγους. Το ποσοστό αυτό ανερχόταν στο 14% το 2014. Πάνω από 31.100 αιτήσεις άσυλου κατατέθηκαν το 2015, ο μεγαλύτερος αριθμός αιτήσεων σε ένα έτος που καταγράφηκε ποτέ. Επιπλέον, σε περισσότερους από 2.500 πρόσφυγες προσφέρθηκε επανεγκατάσταση στη Νορβηγία. Το 2015, το ποσοστό των αποφάσεων της Νορβηγικής Διεύθυνσης Μετανάστευσης (UDI) στις υποθέσεις άσυλου που οδήγησαν σε καθεστώς πρόσφυγα ήταν 73%, σε σύγκριση με το 63% του προηγούμενου έτους. Το φθινόπωρο του 2015, η εικόνα της μετανάστευσης τροποποιήθηκε. Από περίπου 11-12.000 αιτούντες άσυλο που έφταναν στη Νορβηγία κάθε χρόνο, 31.145 αιτούντες άσυλο καταγράφηκαν το 2015, κυρίως κατά τη διάρκεια του φθινοπώρου. Οι χώρες προέλευσης ήταν κυρίως από η Συρία, το Αφγανιστάν, το Ιράν, η Ερυθραία και το Ιράκ. Ενώ το 2013 και το 2014 υπήρχαν αντιστοίχως 1.070 και 1.204 ασυνόδευτα παιδιά που καταχωρήθηκαν ως αιτούντες άσυλο, το 2015, τουλάχιστον 5.297 ασυνόδευτοι ανήλικοι που αναζητούσαν άσυλο έφθασαν στην χώρα. Η πρόγνωση από τον Μάρτιο του 2016 έδειχνε ότι ο αριθμός που αναμενόταν να φτάσουν στη Νορβηγία κατά τη διάρκεια του 2016 ήταν μεταξύ των 5.000 και των 50.000 αιτούντων άσυλο. Η αβέβαιη πρόγνωση και οι δυσκολίες που αυτή προκαλούσε στον προγραμματισμό για την υποδοχή και την ένταξη στη Νορβηγική κοινωνία, οδήγησαν σε αλλαγή της πολιτικής της χώρας.

Τον Μάρτιο του 2016, το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Ασφάλειας ανέθεσε στις αρχές μετανάστευσης να εξετάσουν την ανάκληση του καθεστώτος του πρόσφυγα και της προσωρινής άδειας διαμονής, εάν ο αλλοδαπός δεν χρειάζεται πλέον προστασία και συνεπώς μπορεί να επιστρέψει με ασφάλεια στη χώρα της ιθαγένειάς του ή στη χώρα της πρώην κατοικίας του. Το συνολικό ποσοστό μεταναστευτικού πληθυσμού 12,2% αναδεικνύει τη σημαντικότητα του θέματος και δικαιολογεί την αυστηρότητα της πολιτικής άσυλου που εφαρμόστηκε στη χώρα το 2015 (Regjeringen no 2015)³⁷ προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα.

Αναφέρονται ορισμένες από τις διατάξεις που εφαρμόστηκαν:

- Η δυνατότητα άρνησης εισόδου σε αιτούντες άσυλο στα σύνορα με άλλες σκανδιναβικές χώρες κατά τη διάρκεια μιας κρίσης με εξαιρετικά υψηλό αριθμό αφίξεων.
- Η δυνατότητα άρνησης επεξεργασίας μιας αίτησης άσυλου, εάν ο αιτών άσυλο έχει ήδη καταθέσει αίτηση σε κάποια ασφαλή τρίτη χώρα, όπως ορίζεται στον Κανονισμό του Δουβλίνου.
- Η δυνατότητα άμεσης άρνησης της ατομικής εξέτασης μιας αίτησης άσυλου, αν υπάρχουν προφανείς λόγοι.

³⁷ Regjeringen.no (2015): Tiltak for å møte flyktningekrisen (Initiatives to tackle the migrant crisis) https://www.regjeringen.no/contentassets/7d82bd6cce8b466daccbb01d360846f79/asylavtale_stortinget_2015-11-19.pdf

- Την ευκαιρία να απομακρύνουν τους αλλοδαπούς σε περιπτώσεις όπου μια αίτηση ασύλου έχει απορριφθεί.
- Άρνηση εξέτασης αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης σε περιπτώσεις χορήγησης επικουρικής προστασίας, αλλά όχι μόνιμης διαμονής, εάν η εν λόγω οικογένεια θα μπορούσε να ζήσει με ασφάλεια σε τρίτη χώρα στην οποία η συνολική σχέση της οικογένειας είναι ισχυρότερη από αυτή με τη Νορβηγία .
- Σε περιπτώσεις οικογενειακής εγκατάστασης τέθηκε ο περιορισμός ηλικίας των 24 ετών, ως μέτρο για την πρόληψη των αναγκαστικών γάμων.
- Εφαρμογή κριτηρίων για μόνιμη διαμονή για καλύτερη ενσωμάτωση - ελάχιστου επιπέδου γνώσης της νορβηγικής γλώσσας και της νορβηγικής κοινωνίας.
- Δυνατότητα απόρριψης αίτησης για μόνιμη διαμονή εάν αυτό θα προκαλούσε σημαντικές ανησυχίες σχετικά με τη ρύθμιση της μετανάστευσης.
- Επιπλέον, εφαρμόζονται ορισμένες αλλαγές σχετικά με τις εγκαταστάσεις υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται η δημιουργία ειδικών κέντρων υποδοχής για την «ενσωμάτωση» με προγράμματα πλήρους κατάρτισης που περιλαμβάνουν πρόγραμμα 50 ωρών στον νορβηγικό πολιτισμό και την κοινωνία για τους αιτούντες άσυλο, χαρτογράφηση των δεξιοτήτων και προσόντων των μεμονωμένων αιτούντων άσυλο και παροχή συμβουλών σταδιοδρομίας στα κέντρα υποδοχής.

Οι χώρες της βόρειας Ευρώπης, κατόπιν του κλεισίματος των Συνόρων το Μάρτιο του 2016, σε συνδυασμό με την εφαρμογή αυστηρότερης πολιτικής, είδαν σημαντική μείωση των προσφυγικών ροών. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των αιτούντων άσυλο στη Νορβηγία κατά το διάστημα από το Μάρτιο του 2016 έως τα τέλη του ιδίου έτους, μειώθηκε κατά 90%. Τους εννέα πρώτους μήνες του 2017 έχουν υποβληθεί 3.052 αιτήσεις ασύλου.

7. Ασυνόδευτα ανήλικα

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, ως ασυνόδευτος ανήλικος αιτών άσυλο³⁸ ορίζεται ένα πρόσωπο κάτω από την ηλικία των δεκαοκτώ ετών (ή της ηλικίας ενηλικίωσης κατά το δίκαιο της χώρας ασύλου) το οποίο δεν συνοδεύεται από τους γονείς του, από επίτροπο, ή από άλλο ενήλικο που σύμφωνα με τον νόμο ή το έθιμο είναι υπεύθυνος για την επιμέλειά του και αιτείται να υπαχθεί στο καθεστώς του πρόσφυγα στη χώρα ασύλου.

³⁸ <https://www.unhcr.gr/prostasia/paidia.html>

Οι λόγοι για τους οποίους τα παιδιά αυτά φεύγουν από τη χώρα τους είναι παρόμοιοι με αυτούς για τους οποίους την εγκαταλείπουν και οι ενήλικες: οι συνεχιζόμενοι πόλεμοι και εμφύλιες συρράξεις, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στην περίπτωση των ασυνόδευτων παιδιών, ωστόσο, και άλλοι λόγοι παίζουν συχνά ρόλο στην φυγή τους: η διάλυση της οικογένειας – είτε λόγω θανάτου ή φυγής των γονέων – η εκμετάλλευση, η βίαιη στρατολόγησή τους, η επιθυμία μιας καλύτερης ζωής συχνά τα οδηγούν στην φυγή από τις πατρίδες και την μοναχική αναζήτηση προστασίας και μέλλοντος σε άλλη χώρα.

Ο αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην ΕΕ έχει αυξηθεί σταθερά από το 2010, φθάνοντας συνολικά τους 24,075 ανηλίκους το 2014 ή το 4% του συνόλου των αιτούντων άσυλο το 2014, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat³⁹.

Η πλειοψηφία των ασυνόδευτων ανηλίκων που αιτείται άσυλο στην ΕΕ είναι αγόρια (86%) και τα υπόλοιπα είναι κορίτσια (14%). Οι περισσότεροι από αυτούς τους ανήλικους είναι μεταξύ 16 και 17 χρονών (65%), με μικρό μόνο ποσοστό ηλικίας κάτω των 14 ετών. Οι κύριες χώρες προέλευσης αυτών των ανηλίκων είναι το Αφγανιστάν, Ερυθραία, η Συρία, η Σομαλία, η Γκάμπια και το Μαρόκο. Ο αριθμός των ασυνόδευτων που φθάνουν στην ΕΕ και δεν ζητούν άσυλο είναι άγνωστος.

Την τελευταία διετία τα περισσότερα ασυνόδευτα παιδιά προέρχονται από τη Συρία. Τα περισσότερα από τα παιδιά αυτά είναι ηλικίας μεταξύ δεκαπέντε και δεκαεπτά ετών και αυτό δικαιολογείται στις περισσότερες περιπτώσεις από την προσπάθειά τους να αποφύγουν την εμπλοκή τους στις πολεμικές συρράξεις. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η στρατολόγηση ή επιστράτευση των εφήβων κάτω των 15 ετών θεωρείται έγκλημα πολέμου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού ορίζει το 15ο έτος ως ελάχιστο όριο για την επιστράτευση στις Ένοπλες Δυνάμεις.

³⁹ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el

9. www.west-info.eu/increasing-numbers-of-unaccompanied-minors-among-italys-newly-arrived-refugees/

Ο αριθμός των ασυνόδευτων ανήλικων παιδιών δεν μπορεί να εξακριβωθεί, καθώς οι διαδικασίες υποδοχής και εντοπισμού ευαλωτότητας δεν εφαρμόζονται σε όλες τις περιπτώσεις, ιδίως σε συνθήκες μεγάλης ροής μεταναστών. Εκτιμάται ότι ο αριθμός τους είναι κατά πολύ μεγαλύτερος από τα επίσημα εγγεγραμμένα. Συνήθως τα παιδιά αυτά καταφθάνουν στη χώρα μας μετά από πολλές περιπέτειες και κινδύνους. Αρκετές φορές πέφτουν θύματα συμμοριών ή ομάδων που θέλουν να τα εκμεταλλευτούν εργασιακά. Γι' αυτό το λόγο έχουν δικαίωμα να φιλοξενηθούν σε ιδρύματα ακόμη κι δεν έχει αναγνωριστεί η ιδιότητα του πρόσφυγα σε αυτά. Σύμφωνα με το άρθρο 5 του Π.Δ. 90/2008⁴⁰, κάθε ασυνόδευτος ανήλικος, ο οποίος έχει ήδη καταθέσει αίτημα ασύλου, δικαιούται εξάμηνη ειδική άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους (Π.Δ 90/2008 αρ.5 «Δικαίωμα παραμονής αιτούντων-Εξαίρεσεις» ΦΕΚ 138 Α'/1 1.07.2008).

Το πλαίσιο προστασίας των ασυνόδευτων ανηλικών στην Ελλάδα έχει γίνει πολύ συχνά αντικείμενο κριτικής τόσο από Οργανώσεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων όσο και από Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Αρχές. Στην διάρκεια των τελευταίων δύο ετών και κατά την εξέλιξη της προσφυγικής κρίσης οι δομές αυξήθηκαν, χωρίς ωστόσο το πλαίσιο προστασίας να προσαρμοστεί στις αυξημένες ανάγκες. Έτσι, οι συνθήκες φιλοξενίας και υποστήριξης παρουσιάζουν σοβαρές διαφοροποιήσεις ανάλογα με τους θεσμούς

⁴⁰ Προεδρικό Διάταγμα 90/2008 Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (L326/13.12.2005)

που υλοποιούν σχετικά προγράμματα, χωρίς βεβαίως να έχουν εκλείψει απολύτως ακατάλληλα φαινόμενα διαχείρισης των ασυνόδευτων ανηλίκων, όπως αυτό της «προστατευτικής φύλαξης» τους. Η έλλειψη ενός αποτελεσματικού συστήματος επιτροπείας για τους ασυνόδευτους ανήλικους εξακολουθεί να είναι ένα από τα βασικά προβλήματα.

Η Ύπατη Αρμοστεία έχει διαπιστώσει περιπτώσεις παιδιών που δεν εντοπίστηκαν ως ασυνόδευτα, παρ' όλα αυτά κρατήθηκαν ως ενήλικες για μεγάλο διάστημα. Υπάρχουν ακόμη περιπτώσεις παιδιών που εσφαλμένα θεωρήθηκαν ενήλικες, αφέθηκαν ελεύθερα και μετά την απελευθέρωσή τους δεν τους δόθηκε η κατάλληλη μέριμνα από πλευράς του κράτους. Επίσης, έχει εντοπίσει περιπτώσεις ασυνόδευτων παιδιών που παρέμειναν για αρκετούς μήνες υπό κράτηση κάτω από πολύ άσχημες συνθήκες περιμένοντας να μεταφερθούν στις κατάλληλες δομές υποδοχής. Ο λόγος ήταν ο μικρός αριθμός θέσεων στις δομές υποδοχής ή η μη έγκαιρη μεταφορά τους σε αυτές. Ορισμένες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) ανέλαβαν τη χρηματοδότηση της μεταφοράς των ασυνόδευτων παιδιών στις δομές υποδοχής, αυτό όμως δεν είναι κάτι μόνιμο και σταθερό λόγω των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν (UNHCR, Απρ. 2008, Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα, σελ. 58-60)⁴¹.

Η Νορβηγία δέχτηκε το 2009 τον μεγαλύτερο αριθμό ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο, 2.500 παιδιά, και ουσιαστικά τον δεύτερο μεγαλύτερο αριθμό που δέχτηκαν οι χώρες της ΕΕ. Το 2015, ο αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων ήταν 5.300, πέντε φορές μεγαλύτερος αριθμός από το 2014. Το 65% των αιτούντων προέρχονταν από το Αφγανιστάν και το 29% από την Ερυθραία, τη Συρία, τη Σομαλία ή την Αιθιοπία και μόνο το 8% ήταν κορίτσια. Το μεγάλο ποσοστό των καταγεγραμμένων ασυνόδευτων αιτούντων άσυλο οδήγησε το κράτος να λάβει αυστηρά περιοριστικά μέτρα. Ενδεικτικά αναφέρεται πως τα παιδιά ηλικίας 16-18 ετών που δεν έκαναν αίτηση ασύλου και παράλληλα δεν υπήρχε ασφαλής τρόπος επιστροφής στη χώρα προέλευσης, έπαιρναν προσωρινή άδεια παραμονής μέχρι την ενηλικίωσή τους.

Το UDI έχει πρωταρχική ευθύνη για την παροχή αυτής της προσφοράς. Ωστόσο, η νορβηγική διεύθυνση παιδιών, νεολαίας και οικογενειών (Bufetat⁴²) έχει την ευθύνη για ασυνόδευτους αιτούντες άσυλο ηλικίας κάτω των 15 ετών, οι οποίοι τοποθετούνται σε κέντρα ειδικής φροντίδας.

Η ομάδα των αιτούντων άσυλο που εμπίπτει στην αρμοδιότητα του UDI, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων αιτούντων άσυλο ηλικίας 15 έως 18 ετών, έχει κατά κανόνα προτεραιότητα για τα κέντρα υποδοχής / διέλευσης. Οι

⁴¹ <https://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/.../Greece/UNHCR-CoA-Greece-2014-EL.pdf>

⁴² <https://www.regjeringen.no/en/dep/bld/id298/>

ασυνόδευτοι ανήλικοι ηλικίας μεταξύ 15 και 18 ετών τοποθετούνται σε ξεχωριστά κέντρα διέλευσης, όπου παραμένουν μέχρις ότου ολοκληρώσουν συνέντευξη ασύλου. Τότε μετακινούνται σε ένα απλό κέντρο υποδοχής όπου μένουν ενώ η υπόθεση ασύλου που έχουν υποβάλλει είναι σε επεξεργασία.

Μετά τη χορήγηση της αίτησης διαμονής, η Bufetat είναι υπεύθυνη για τη διευθέτηση ασυνόδευτων ανηλίκων κάτω των 15 ετών, ενώ η Διεύθυνση Ένταξης και Διαφορετικότητας (IMDi)⁴³ είναι υπεύθυνη για τους ασυνόδευτους ανηλίκους ηλικίας 15 έως 18 ετών. Διαφορετικά, οι δήμοι είναι υπεύθυνοι.

Το ιδιαίτερα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο των ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει να αντιμετωπίζεται με πολύ ευαισθησία παγκοσμίως, και ιδιαίτερα από τα ευρωπαϊκά κράτη υποδοχής των μεταναστευτικών ροών.

Είναι αντιληπτό πως έστω και αν το προσφυγικό ζήτημα αντιμετωπίστηκε με διαφορετικό τρόπο από τα δύο κράτη, της Ελλάδας και της Νορβηγίας, τα περισσότερα θέματα που χρήζουν επίλυσης είναι κοινά. Ένα από τα ζητήματα αυτά είναι και η ένταξη των παιδιών των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα. Προκειμένου να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος στόχος κατά τρόπο αποτελεσματικό θα πρέπει να πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις ως προς τις εκπαιδευτικές διαδικασίες, το νομοθετικό πλαίσιο, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για τη διαμόρφωση διαπολιτισμικού χαρακτήρα στο σχολικό περιβάλλον. Θα γίνει στη συνέχεια μία προσπάθεια παρουσίασης του διαπολιτισμικού πλαισίου, ως προς τις βασικές αρχές, τους σκοπούς και τους στόχους, το οποίο θα πρέπει να περιβάλει και να χαρακτηρίζει την ένταξη των παιδιών των προσφύγων.

⁴³ <https://www.imdi.no/>

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.

«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα» (Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ) των Ηνωμένων Εθνών, άρθρο 1)⁴⁴

1. Πολιτισμική πολυμορφία της Ευρωπαϊκής Ηπείρου

Η συστηματική παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και γενικότερα οι έκρυθμες πολιτικές συνθήκες εξαναγκάζουν τους ανθρώπους να εγκαταλείπουν τις χώρες τους για να διασώσουν τη ζωή και την αξιοπρέπειά τους. Οι άνθρωποι αυτοί, που τις περισσότερες των περιπτώσεων έχουν βιώσει συνθήκες επικίνδυνες και ιδιαίτερες δύσκολες μέχρι να φτάσουν σε ασφαλές περιβάλλον, προσδοκούν την προστασία και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους.

Από την αρχή της σύστασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης το θέμα της μετακίνησης των πληθυσμών ήταν πάντα στο επίκεντρο και για αυτό το λόγο προχώρησε σε μία σειρά Συνθηκών, Συστάσεων και Οδηγιών για τη διαφύλαξη της διαφορετικότητας.

Ένας από τους βασικούς σκοπούς του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η διευκόλυνση της συνύπαρξης και της συνεργασίας των ευρωπαϊκών λαών μέσα από την πολιτισμική τους πολυμορφία. Είναι φανερό ότι η ευρωπαϊκή Ήπειρος διακρίνεται από μία εντυπωσιακή ποικιλία στην πολιτιστική της κληρονομιά (Μπουτσιούκη, 2015)⁴⁵

10. European Union Agency for Fundamental Rights

⁴⁴ <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>

⁴⁵ Μπουτσιούκη Σ (2015), στο: Βασιλειάδης Ν. και Μπουτσιούκη Σ.(2015), Πολιτιστική Διπλωματία Ελληνικές και Διεθνείς διαστάσεις, Αθήνα ΣΕΑΒ

2. Θεσμικό Πλαίσιο ΕΕ

Οι κυριότερες πτυχές του γενικού κανονιστικού πλαισίου της Ε.Ε. (Ευρωπαϊκής Ένωσης) για την μετανάστευση είναι (Καλοφωλιάς (2011), σσ.18-19)⁴⁶ :

- **Σύμβαση της Γενεύης του 1951** υπήρξε η πρώτη διεθνής συμφωνία που κάλυπτε τις πιο ουσιαστικές πλευρές της ζωής των προσφύγων. Καθορίζει μια σειρά θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τα οποία θα πρέπει να είναι τουλάχιστον ισότιμα με τις ελευθερίες που απολαμβάνουν οι αλλοδαποί υπήκοοι μιας χώρας ή και σε μερικές περιπτώσεις και οι ίδιοι οι πολίτες της χώρας. Αναγνωρίζει το διεθνές πεδίο δράσης των προσφυγικών κρίσεων και τη σπουδαιότητα της διεθνούς συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένης και της από κοινού συμμετοχής των κρατών στη διευθέτηση του προβλήματος των προσφύγων. Παραθέτει τα δικαιώματα του πρόσφυγα περιλαμβάνοντας και ελευθερίες όπως αυτές της θρησκείας, της μετακίνησης, της εκπαίδευσης, της κατοχής ταξιδιωτικών εγγράφων, της δυνατότητας εργασίας και τονίζει τις υποχρεώσεις του ή της πρόσφυγα προς τη χώρα υποδοχής.
- **Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης:** Υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης στο Τορίνο στις 18 Οκτωβρίου 1961 και αποτελεί την πλέον σύγχρονη έκφραση των γενικών αρχών του Εργατικού Δικαίου, καθώς καθιερώνει 19 αρχές που στην ουσία αποτελούν την απαρχή του ευρωπαϊκού εργατικού δικαίου" με έμφαση στο δικαίωμα της εργασίας, της συνδικαλιστικής ελευθερίας, των συλλογικών διαπραγματεύσεων, της κοινωνικής ασφάλειας κ.ά.
- **Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης το 1967**, το οποίο αφαιρεί τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς που έθετε η αρχική Σύμβαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σύμφωνα με τους οποίους μόνο άτομα που εμπλέκονταν στα γεγονότα που συνέβησαν στην Ευρώπη πριν την 1η Ιανουαρίου του 1951, μπορούσαν να υποβάλλουν αίτηση ασύλου
- **Συνθήκη Σένγκεν**, υπεγράφη το 1985 στο Λουξεμβούργο και διατάξεις της προβλέπουν κοινή πολιτική ασύλου για τα κράτη-μέλη που έχουν εισχωρήσει σε αυτήν, κοινή λίστα των χωρών που χρειάζονται βίζα για να εισέλθουν εντός της Ζώνης και φυσικά ελεύθερη μετακίνηση των υπηκόων των συμβαλλόμενων κρατών-μελών, με εντελώς τυπικούς ελέγχους. Η Συνθήκη μπήκε σε ουσιαστική εφαρμογή μόλις το 1995, δημιουργώντας τη Ζώνη Σένγκεν και ενσωματώθηκε στο νομικό πλαίσιο της Ε.Ε. με τη συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997.

⁴⁶ Κωνσταντίνος Π Καλοφωλιάς (2011). Το Μεταναστευτικό Ζήτημα στη Μεσόγειο (Ισπανία - Ιταλία - Ελλάδα). Αθήνα: Μιχάλη Σιδέρη.

- **Η Συνθήκη του Άμστερνταμ:** Τέθηκε σε ισχύ το 1999, εφαρμόζοντας στην Ε.Ε. πολιτικές που αφορούν τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων, το άσυλο, τα δικαιώματα υπηκόων τρίτων χωρών και τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, αποτελώντας μέχρι και σήμερα θεμέλιο λίθο των διαδικασιών που αφορούν τη μετανάστευση. Με την προαναφερόμενη Συνθήκη αποφασίστηκε για πρώτη φορά η εναρμόνιση των πολιτικών των κρατών-μελών στους τομείς του ασύλου, της μετανάστευσης, των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα και της δικαστικής συνεργασίας στον αστικό τομέα. Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται και η δυνατότητα που δόθηκε στο Συμβούλιο να λαμβάνει επιπλέον μέτρα στους προοριζόμενους τομείς. Η Ρήτρα Εξαίρεσης βέβαια, που προβλεπόταν στην ίδια τη Συνθήκη, επέτρεψε σε κάποιες χώρες (π.χ. Ην. Βασίλειο) να μη συμμετέχουν σε τμήμα ή στο σύνολο του περιεχομένου της. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ εγκαινίασε δράσεις αναφορικά με τις πολιτικές στα πεδία ελέγχου, υποδοχής και ενσωμάτωσης των μεταναστών.
- **Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.,** το 2000 υιοθετήθηκε στη Νίκαια ο οποίος παρότι δεν είναι δεσμευτικός, καταγράφει τα θεμελιώδη δικαιώματα των ευρωπαίων πολιτών, αλλά και των νόμιμων μεταναστών. Ιδιαίτερα σημαντικά τα άρθρα του που αφορούν την ανθρωπίνη αξιοπρέπεια (άρθρο 1), την απαγόρευση των βασανιστηρίων (άρθρο 4), το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια (άρθρο 6), το δικαίωμα ασύλου (άρθρο 18), την απαγόρευση διακρίσεων (άρθρο 21) και τον σεβασμό της πολιτιστικής, θρησκευτικής και γλωσσικής πολυμορφίας (άρθρο 22).
- Το 2004 ιδρύθηκε ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, γνωστός σε όλους μας με την επωνυμία «**FRONTEX**». Η FRONTEX διευκολύνει τον διασυνοριακό έλεγχο, παρέχει επαγγελματική τεχνογνωσία και συνδράμει τα κράτη-μέλη όποτε αυτό απαιτηθεί από τις συνθήκες. Στόχος της είναι η ενοποίηση των δράσεων που σχετίζονται με την ένταξη, την υποδοχή και τον εθελούσιο επαναπατρισμό των αιτούντων άσυλο, των προσφύγων κλπ.
- **Συνθήκη της Λισαβόνας (Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης) το 2009.** Τα άρθρα 78 και 79 της ΣΛΕΕ θίγουν το ζήτημα της μεταναστευτικής πολιτικής, ορίζοντας σε ενωσιακό επίπεδο πρωτογενούς δικαίου την ανάπτυξη μίας κοινής πολιτικής στον τομέα του ασύλου και της μετανάστευσης. Το άρθρο 78 ΣΛΕΕ αναφέρεται στον τομέα του ασύλου, της επικουρικής και προσωρινής προστασίας όσων χρήζουν διεθνούς προστασίας, σύμφωνα με την αρχή της μη επαναπροώθησης. Το άρθρο 79 αναφέρεται στην δημιουργία κοινής μεταναστευτικής πολιτικής, με την οποία θα προάγεται και θα διασφαλίζεται η αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, η δίκαιη μεταχείριση των υπηκόων τρίτων κρατών, η

πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης και η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.

- **Ο Κανονισμός του Δουβλίνου** (Κανονισμός αριθ 604/2013), μερικές φορές αναφέρεται ως Κανονισμός Δουβλίνο 3, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2014 (προηγούμενος Κανονισμός Δουβλίνο 2 και Σύμβαση του Δουβλίνου) είναι μια νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που καθορίζει το κράτος μέλος της ΕΕ που είναι αρμόδιο για την εξέταση της αίτησης για τους αιτούντες άσυλο που αναζητούν διεθνή προστασία δυνάμει της Σύμβασης για το καθεστώς των προσφύγων και την Οδηγία Αξιολόγησης της ΕΕ, εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι ο ακρογωνιαίος λίθος του Συστήματος του Δουβλίνου, το οποίο αποτελείται από τον Κανονισμό του Δουβλίνου και τον κανονισμό EURODAC, ο οποίος θεσπίζει μια πανευρωπαϊκή βάση δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων για τους παράνομα νεοεισερχόμενους στην ΕΕ. Ο Κανονισμός του Δουβλίνου έχει ως στόχο "τον ταχύ προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο [για αίτηση ασύλου]" και προβλέπει τη μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο εν λόγω κράτος μέλος. Συνήθως, το υπεύθυνο κράτος μέλος θα είναι το κράτος μέσω του οποίου ο αιτών άσυλο εισήλθε για πρώτη φορά στην ΕΕ. Το Σύστημα του Δουβλίνου έχει ως στόχο να διασφαλίζει ότι ένα κράτος μέλος είναι υπεύθυνο για κάθε αίτηση ασύλου, να αποτρέπει κατάχρηση των διαδικασιών ασύλου υπό τη μορφή πολλαπλών αιτήσεων ασύλου σε διαφορετικά κράτη της Ε.Ε. και να διασφαλίζει αποτελεσματική πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου στο υπεύθυνο κράτος μέλος.

Ο σεβασμός της Ένωσης προς την πολυμορφία των πολιτισμών, των γλωσσών και των παραδόσεων διαφαίνεται επίσης και στα περιεχόμενα του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ευρωπαίου Πολίτη όπου δηλώνεται ότι: «Η Ένωση, έχοντας επίγνωση της πνευματικής και ηθικής κληρονομιάς της, εδράζεται στις αδιαίρετες και οικουμενικές αξίες της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης ερείδεται στις αρχές της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Η Ένωση συμβάλλει στη διαφύλαξη και την ανάπτυξη αυτών των αξιών, σεβόμενη την πολυμορφία των πολιτισμών και των παραδόσεων των λαών της Ευρώπης, καθώς και την εθνική ταυτότητα των κρατών μελών της και την οργάνωση της δημόσιας εξουσίας τους σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο επιδιώκει να προάγει την ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη και εγγυάται την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, εμπορευμάτων, υπηρεσιών και κεφαλαίων καθώς και την ελευθερία εγκατάστασης». Στο άρθρο 22 του Χάρτη, αναφέρεται με σαφήνεια ότι «η Ένωση σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία».

3. Η Εκπαίδευση ως Δικαίωμα

Το γενικότερο θεσμικό πλαίσιο αναφορικά με τη μετανάστευση σε συνδυασμό με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού που υπογράφηκε στη Ν. Υόρκη στις 26 Ιανουαρίου 1990, καθώς και άλλες Ευρωπαϊκές Οδηγίες και Διεθνείς Συμφωνίες διαμορφώνουν το πεδίο στο οποίο οφείλουν όλα τα Συμβαλλόμενα Κράτη να λειτουργούν, αναφορικά με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ανήλικων προσφύγων.

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού⁴⁷ είναι η πλέον ευρέως αποδεκτή (με τις περισσότερες κυρώσεις από κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών) συνθήκη στην ιστορία, η πρώτη ουσιαστικά οικουμενική και η πλέον εκτενής και περιεκτική, συνθήκη ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Aliston Ph. and Tobin J. (2005)⁴⁸. Το κείμενο υποχρεώνει τα Συμβαλλόμενα Κράτη να αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και να μεριμνούν ώστε αυτή να επιτευχθεί προοδευτικά στη βάση της ισότητας των ευκαιριών (άρθρο 28 της Σύμβασης).

Η εκπαίδευση, είναι ο παράγοντας που μπορεί να συμβάλλει στην υπέρβαση των εντάσεων/συγκρούσεων που δημιουργεί η πολυπολιτισμικότητα, μέσα από την ανάδειξη των δυνατοτήτων εξέλιξης της κοινωνίας προάγοντας πρακτικές αλληλεπίδρασης μεταξύ της ταυτότητας και της ετερότητας. Ο σεβασμός της ετερότητας του άλλου είναι εγγενές στοιχείο της Δημοκρατίας και ως εκ τούτου αναγνωρίζεται στην ΕΕ ως θεμελιώδης αρχή για τη διασφάλιση της εσωτερικής συνοχής στα πεδία της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτισμικής ζωής των μελών της.

Η εκπαιδευτική πολιτική της Ε.Ε., σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, αναφορικά με την εκπαίδευση των ανήλικων προσφύγων εντάσσεται στο γενικό πλαίσιο του δικαιώματος της διαφορετικότητας, της ίσης μεταχείρισης και των ίσων δικαιωμάτων. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται στην ΕΕ για την οργάνωση της εκπαίδευσης των ανήλικων και ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων, στηρίζονται στην ελπίδα της ενιαίας πολιτικής από όλα τα κράτη μέλη.

Αν και οι περισσότερες χώρες της ΕΕ επιδιώκουν να εναρμονιστούν σε ένα κοινό πλαίσιο για την ένταξη των ανήλικων προσφύγων, διακρίνονται σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Η διαφοροποίηση υφίσταται ως προς το περιεχόμενο και τους επιδιωκόμενους στόχους, ανάλογα με την εμπειρία των κρατών. Παρατηρείται συνεπώς στην εκπαιδευτική πολιτική χωρών όπως η Σουηδία, η Αγγλία και η Ολλανδία να δίνονται ίσες ευκαιρίες, κατοχυρώνοντας τη μη διάκριση και αναγνωρίζοντας την ύπαρξη διαφορετικών εθνοτικών και φυλετικών ομάδων.

⁴⁷ www.unhcr.org.cy/fileadmin/user_upload/Rights_of_Children.pdf

⁴⁸ Aliston Ph. and Tobin J. (2005). Laying the Foundations For Children's Rights. Florence: UNICEF

(Rudiger, A. and Spencer, S.2003)⁴⁹. Αντίθετα, άλλες χώρες που βιώνουν για πρώτη φορά το φαινόμενο και δεν έχουν πολλή εμπειρία ή αντιμετωπίζουν το φαινόμενο ως προσωρινό που κατά συνέπεια δε χρήζει σοβαρής αντιμετώπισης, έχουν διαφοροποίηση στην εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόζουν. Σε αυτές τις χώρες οι πρόσφυγες μπορεί να είναι ενταγμένοι σε κάποιο βαθμό, αλλά γενικά δεν απολαμβάνουν ένα ασφαλές νομικό καθεστώς. Παραδείγματα τέτοιων χωρών είναι η Γερμανία, η Αυστρία, η Δανία, η Ελλάδα και η Ιταλία (Rudiger, A. and Spencer, S.2003) που αναζητούν τις απαραίτητες πολιτικές και εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις.

“Η αντιμετώπιση της πολιτισμικής διαφορετικότητας στην εκπαίδευση ποικίλλει από χώρα σε χώρα, ανάλογα με την κουλτούρα και την κυρίαρχη ιδεολογία της. Κάθε χώρα της Ένωσης έχει διαφορετικές υποδομές, διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, διαφορετικό πολιτισμό. Όλοι αυτοί οι παράγοντες επηρεάζουν κάθε χώρα στην άσκηση διαφορετικής πολιτικής στο τομέα της εκπαίδευσης των ανήλικων προσφύγων. Για αυτό το λόγο η Ευρώπη έχει να αντιμετωπίσει τη δυσκολία σύνθεσης των διαφορετικοτήτων κάθε χώρας για κοινή εκπαιδευτική πολιτική” (Τζωρτζοπούλου, Κοτζαμάνη, 2008)⁵⁰.

11. http://www.rodiki.gr/articles/2016-10-03/348570/thumb_640.jpg

⁴⁹ Rudiger, A. and Spencer, S.(2003) ‘Social Integration of Migrants and ethnic minorities Policies combat discrimination’, Conference jointly organized by the European Commission and OECD, 21-22/1/2003, Brussels.

⁵⁰ Τζωρτζοπούλου Μ., Κοτζαμάνη Α. (2008), Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών. Διερεύνηση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους, ΕΚΚΕ

4. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Η νέα πραγματικότητα έχει επηρεάσει τη σχολική κοινότητα, η οποία πλέον καθορίζεται από στοιχεία που απέχουν από τη μοναδικότητα του πολιτισμού και της γλώσσας, αλλά κυρίως χαρακτηρίζεται από τη διαφορετικότητα των απόψεων, των ιδεών και των αναγκών των μελών που την απαρτίζουν. Υπάρχει η ανάγκη ύπαρξης διαπολιτισμικού εκπαιδευτικού υπόβαθρου προσαρμοσμένου στις ανάγκες και τις συνθήκες, με σεβασμό στη διαφορετικότητα και να αναδεικνύει τις δυνατότητες εξέλιξης της κοινωνίας μέσα από την αλληλεπίδραση των πολιτών.

Μία κοινωνία που δεν σέβεται την πολιτισμική, εθνική και θρησκευτική ετερότητα δεν μπορεί να εγγυηθεί την αρμονική συμβίωση των ανθρώπων που την απαρτίζουν, ενώ παράλληλα η συμπεριφορά αυτή αποτελεί τροχοπέδη στην εξέλιξη και την πρόοδό της.

Η διαπολιτισμικότητα είναι μία έννοια που είναι απαραίτητο να προσεγγίσει κανείς, καθώς συνιστά μία από τις έννοιες κλειδιά στο σύγχρονο εκπαιδευτικό πεδίο (Trujillo, 2002)⁵¹. Μελετώντας κανείς την ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία συμπεραίνει ότι είναι δύσκολο να δοθεί ένας σαφής και κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικότητας, καθώς πολλές προσπάθειες έχουν γίνει μέχρι τώρα για τον ορισμό της, αλλά καμία δεν έχει τύχει καθολικής αποδοχής. Ο Γκόβαρης (2001)⁵² ορίζει τη διαπολιτισμικότητα «ως μια διαδικασία αναστοχαστικής αντίληψης και εμπειρίας του πολιτισμικού πλουραλισμού, αναγνώρισης της ετερότητας και συνεργασίας μεταξύ ατόμων διαφορετικών πολιτισμών», ενώ ο Trujillo (2002)⁵³ ως την κριτική συμμετοχή στην επικοινωνία και στην οικειοποίηση του πολιτισμού, ο οποίος συνιστά στεγανό τμήμα του έθνους κράτους. Σύμφωνα με τον Στατέρα (2002)⁵⁴ «Διαπολιτισμικότητα σημαίνει ότι δέχομαι και θεωρώ τα πράγματα με μια ανοχή διαφορετικών ή συναφών πολιτισμικών παραγωγών του ανθρώπου, αναγνωρίζοντας όμως ότι στους πολιτισμούς αυτούς υπάρχει αξιακή ταυτότητα (ισοτιμία πολιτισμών)», ενώ σύμφωνα με τους Κωστούλα - Μακράκη & Μακράκη (2006)⁵⁵ η διαπολιτισμικότητα είναι δυνατό να οριστεί ως μια σειρά συμμετρικών διαλογικών διαδικασιών. Με τη βοήθεια των συμμετρικών διαλογικών διαδικασιών δημιουργούνται σχέσεις διαπολιτισμικής κατανόησης, σεβασμού και ανταλλαγής.

⁵¹ Trujillo, F. (2002). Towards interculturality through language teaching: Argumentative discourse Cause

⁵² Γκόβαρης, Χ. (2001). Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Αθήνα: Ατραπός.

⁵³ Trujillo, F. (2002). Towards interculturality through language teaching: Argumentative discourse Cause

⁵⁴ Στατέρας, Χ. (2002). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και διαθεματικότητα. Τα Εκπαιδευτικά

⁵⁵ Κωστούλα - Μακράκη, Ν., & Μακράκης, Β. (2006). Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση για ένα βιώσιμο μέλλον, Αθήνα: Προπομπός.

Κατά τις Κανακίδου / Παπαγιάννη (1994)⁵⁶ όταν μιλούμε «για Διαπολιτισμική Αγωγή, θα πρέπει να εννοούμε το σύνολο των παιδαγωγικών αρχών με τις οποίες ρυθμίζονται μέτρα και διαδικασίες που απευθύνονται σε όλα τα μέλη ενός κοινωνικού συνόλου, όπου αναπόφευκτα υπάρχουν διαφοροποιήσεις στη νοοτροπία, στις αντιλήψεις, στον τρόπο ζωής. Ειδικότερα, ως Διαπολιτισμική Αγωγή μπορεί να χαρακτηριστεί εκείνο το είδος αγωγής / εκπαίδευσης που απορρέει από την πεποίθηση ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, θεωρεί ότι οι πολιτισμικές και γλωσσικές διαφορές δεν αποτελούν αποδιοργανωτικό παράγοντα αλλά αντίθετα εκτιμώνται ως εμπλουτισμός και πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στα περιεχόμενα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προσανατολίζεται και αποσκοπεί στην ισότητα ευκαιριών για όλους, είναι ενάντια σε κάθε είδους διακρίσεις».

Σύμφωνα με την Έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκπαίδευση και την πολιτισμική ανάπτυξη των μεταναστών (Project No 7, The education and culture development of Migrants, 1986)⁵⁷ η διαπολιτισμική προσέγγιση ορίζεται με βάση τα παρακάτω τέσσερα βασικά στοιχεία:

1. έχει ως πεδίο αναφοράς την άμεση εμπειρία των παιδιών
2. προκαλεί αμοιβαία επίδραση των πολιτισμών των χωρών καταγωγής και υποδοχής
3. προξενεί επανεξέταση και αναθεώρηση των κοινωνικοκεντρικών και εθνικοκεντρικών κριτηρίων του σχολείου
4. αποτελεί μέσο για την αξιολόγηση των ευκαιριών στη ζωή και την επίτευξη της μέγιστης δυνατής κοινωνικής και οικονομικής ένταξης (Παπάς, 2000⁵⁸, Παλαιολόγου Ν. , 2000⁵⁹, Γεωργιάννης Π., 1997)⁶⁰.

Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση διέπεται από τα ακόλουθα αξιώματα:

α) Το αξίωμα της αρχής της ισοτιμίας των πολιτισμών: Οι διάφοροι πολιτισμοί είναι εξίσου σημαντικοί για τους φορείς τους. Από παιδαγωγικής άποψης αυτό που ενδιαφέρει είναι το πώς λειτουργεί ο κάθε πολιτισμός κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές, κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες καθώς και η σημασία του για την εξέλιξη του ατόμου. Εκείνο, μάλιστα, που υπογραμμίζεται ιδιαίτερα είναι η σημασία των πολιτισμών για την ανάπτυξη του διαπολιτισμικά ή και πολυπολιτισμικά κοινωνικοποιούμενου ατόμου. Αν το άτομο έρχεται στο σχολείο με βιώματα, εμπειρίες και παραστάσεις από δύο ή περισσότερα πολιτισμικά συστήματα, πρέπει να του δοθεί η ευκαιρία να τα αναπτύξει απρόσκοπτα.

⁵⁶Κανακίδου, Ε., Παπαγιάννη. Β. (1994). Διαπολιτισμική Αγωγή. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

⁵⁷ <https://eric.ed.gov/?id=ED281690>

⁵⁸ Παπάς Αθ. (2000) Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική, τ.α

⁵⁹ Παλαιολόγου Ν. (2000) Σχολική προσαρμογή μαθητών με διπολιτισμικά χαρακτηριστικά (διδ. διατριβή)

⁶⁰ Γεωργιάννης (1997) Εκπαίδευση και διαπολιτισμική επικοινωνία

β) Η υπόθεση του ελλείμματος και της διαφοράς: Η υπόθεσή του ελλείμματος, στηρίζεται στην αρχή ότι τα παιδιά των διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων εισάγονται στο σχολείο με διαφορετικό μορφωτικό κεφάλαιο. Τα παιδιά των μεταναστών και των κατώτερων κοινωνικοπολιτισμικών και γλωσσικών στρωμάτων, θεωρούνται ελλειμματικά, με περιορισμένο γλωσσικό κώδικα (Berstein,1971)⁶¹. Η υπόθεση της διαφοράς υποστηρίζει ότι τα κοινωνικοπολιτισμικά και γλωσσικά στοιχεία των παραπάνω ομάδων δεν είναι ελλειμματικά αλλά απλώς διαφέρουν. Η δε αποδοχή των στοιχείων αυτών είναι το ίδιο σημαντική για τα παιδιά των μειονοτήτων όπως και για τα παιδιά της πλειονότητας.

γ) Η αρχή των ίσων ευκαιριών: Η ισότιμη αναγνώριση των γλωσσικών και κοινωνικοπολιτισμικών στοιχείων των μεταναστών συμβάλλει στη βελτίωση των μορφωτικών ευκαιριών των παιδιών αυτών με σκοπό ένα σχολείο "ανθρώπινο" (Τσιάκαλος, Γ.,2000)⁶², το οποίο θα προσφέρει τις γνώσεις προσαρμοσμένες στη "ζώνη της επικείμενης ανάπτυξης" του κάθε μαθητή. (Vygotsky, 1993) ⁶³

Σύμφωνα με την έκθεση η διαπολιτισμικότητα δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά βασικό μέσο για την προώθηση της ισότητας ευκαιριών στην εκπαίδευση και την κοινωνία.

Βασικές Αρχές, Σκοποί και Στόχοι της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Οι **βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης** όπως αυτές ορίζονται από τον H. Essinger (Μάρκου, 1995)⁶⁴ είναι:

- ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών
- διευκόλυνση της επικοινωνίας
- καταπολέμηση του ρατσισμού και του εθνικιστικού τρόπου σκέψης
- καλλιέργεια ευαισθησίας, αλληλεγγύης, συνεργασίας
- ενσυναίσθηση
- εκπαίδευση για διαπολιτισμικό σεβασμό
- εκπαίδευση για την ειρήνη

Σκοποί της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

- Να προάγει την εκτίμηση και αναγνώριση των πολιτισμικών διαφορών σε τέτοιο σημείο ώστε να εξετάζονται περισσότερο με έναν ισότιμο τρόπο, παρά

⁶¹ Bernstein B. (1971) Class, codes and control, τ.1 (εκδ. Routledge and Kegan Paul, London

⁶² Τσιάκαλος Γ. (2000) Από την Ειδική Αγωγή στην παιδαγωγική για ένα δημοκρατικό και ανθρώπινο σχολείο (Πρακτικά του 3ου Πανελλήνιου Επιστημονικού Συνεδρίου Ειδικής Αγωγής του ΠΕΣΕΑ, επιμ. Ευσταθίου Μ., Κλειδοπούλου Α., Βούρβουλης Γ., Προγράμματα σπουδών στις σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής για τη στήριξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, Ατραπός)

⁶³ Vygotsky L.S. (1993) Σκέψη και γλώσσα (μετάφρ. Ρόδη, εκδ. Γνώση)

⁶⁴ 17. Μάρκου, Γ. (1995). Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία. Αθήνα: ΚΕ.Δ.Α.

με το δίπολο ανωτερότητας/κατωτερότητας και να αποδίδεται σημασία στις ομοιότητες αντί των διαφορών

- Να αναπτύξει την κατανόηση της πολυπολιτισμικής συνύπαρξης και του αλληλοεξαρτώμενου κόσμου (Gay, 2000)⁶⁵

Στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης:

- Πρωταρχικός στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η ανάκτηση των ικανοτήτων που συμβάλλουν στην εποικοδομητική συμβίωση μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό κοινωνικό ιστό (Παπάς, 1998)⁶⁶. Φέρνει μαζί της όχι μόνο την αποδοχή και το σεβασμό του διαφορετικού, αλλά επίσης την αναγνώριση της πολιτισμικής τους ταυτότητας, μέσα από μια καθημερινή προσπάθεια διαλόγου, κατανόησης και συνεργασίας.
- Η διαπολιτισμική εκπαίδευση αξιοποιεί τους διάφορους πολιτισμούς, επιδιώκει να εμποδίσει το σχηματισμό στερεότυπων και προκαταλήψεων, απέναντι σε πρόσωπα και πολιτισμούς και να υπερβεί κάθε μορφή εθνοκεντρικής αντιμετώπισης, πραγματοποιώντας μια εκπαιδευτική διαδικασία που δίνει ουσία στα ανθρώπινα δικαιώματα προωθώντας την κατανόηση και τη συνεργασία μεταξύ των λαών για να οδηγηθούν οι κοινωνίες στην πρόοδο και την ειρήνη (Δαμανάκης, 1989⁶⁷, Γκότοβος, 2002⁶⁸).
- Η διαπολιτισμική εκπαίδευση έχει σαν στόχο την εξάλειψη των διακρίσεων και του αποκλεισμού, προσπαθεί να λάβει υπόψη τις ιδιαιτερότητες, κοινωνικές και πολιτισμικές. Η διαπολιτισμική παιδεία δε διδάσκει την ανοχή για το διαφορετικό. Δημιουργεί το πνευματικό υπόβαθρο που επιτρέπει την εκτίμηση για το διαφορετικό, ώστε να δημιουργηθούν ανοικτές κοινωνίες, πολιτισμικά αρμονικές, που θα διακρίνονται από ισονομία, αλληλοκατανόηση, αλληλοαποδοχή και αλληλεγγύη (Πανταζής, 1999⁶⁹, Γκότοβος, 2002)⁷⁰. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στοχεύει στη στήριξη και κατανόηση «διαφορετικών πολιτισμών» (Γκόβαρης, 2000α)⁷¹.

Οι παιδαγωγικές παρεμβάσεις που απαιτούνται προκειμένου το σύγχρονο σχολείο να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα της κοινωνίας, πρέπει να είναι σύμφωνες με τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες των μελών της σχολικής κοινότητας. Οι παρεμβάσεις

⁶⁵ Gay, G. (2000). Culturally responsive teaching theory, research, and practice. New York: Teachers College Press.

⁶⁶ Παπάς, Α. (1998). Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική. Αθήνα

⁶⁷ Δαμανάκης, Μ. (1989). Πολυπολιτισμική – Διαπολιτισμική Αγωγή. Αφετηρία – Στόχοι – Προοπτικές, στο Παγκόσμιο Συνέδριο Απόδημου Ελληνισμού, Αθήνα

⁶⁸ Γκότοβος, Α. (2002). Εκπαίδευση και ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής, Αθήνα: Μεταίχμιο.

⁶⁹ Πανταζής, Β. (1999). Βασικές αρχές της διαπολιτισμικής αγωγής Τα Εκπαιδευτικά

⁷⁰ Γκότοβος, Α. (2002). Εκπαίδευση και ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής, Αθήνα: Μεταίχμιο

⁷¹ Γκόβαρης, Χ. (2000α). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και το δίλημμα των 'πολιτιστικών διαφορών' Παιδαγωγικός Λόγος

αυτές θα πρέπει να στοχεύουν διττά, αφενός στις ομάδες, που αποτελούν τη μειονότητα, ώστε να αποκτήσουν γνώσεις, αυτοπεποίθηση και δεξιότητες και αφετέρου στην εκπαίδευσή των ομάδων της πλειοψηφίας, ώστε να ξεπεράσουν προκαταλήψεις, να αποδεχθούν τη διαφορετικότητα και να αντιληφθούν τη σημαντικότητα των πολιτισμών.

Η διαπολιτισμική τάξη είναι μια τάξη ανοιχτή στην κοινωνία, όπου εκπαιδευτής και εκπαιδευόμενοι προέρχονται από διαφορετικό κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον, έχουν διαφορετική οπτική γωνία για την πραγματικότητα, άρα την ερμηνεύουν και διαφορετικά, συνεπώς είναι διαφορετικές και οι εκτιμήσεις τους (Bernstein, 1989⁷², Baker, 2001⁷³).

Οι σχολικές τάξεις είναι ο χώρος όπου θα μάθουν να συμβιώνουν διαφορετικοί πολιτισμοί, θρησκείες, κουλτούρες και γλώσσες. Προτεραιότητα λοιπόν της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η ομαλή ένταξη των μεταναστευτικών πληθυσμών στις χώρες υποδοχής, αρχής γενομένης από τα παιδιά που θα μεγαλώσουν και θα μορφωθούν σε αυτές. Η παιδεία που θα λάβουν, είναι καταλύτης για την μετέπειτα πορεία τους.

Σε μία γνήσια δημοκρατική πλουραλιστική κοινωνία η ένταξη και η συμμετοχή των πολιτισμικών ομάδων σε ένα ενιαίο σύνολο δε σημαίνει αφομοίωση στον τρόπο ζωής της κυρίαρχης ομάδας, αλλά μία συνεχή διαδικασία αλληλεπίδρασης. (Μάρκου, 1996⁷⁴)

Ο ρόλος του εκπαιδευτή

Στην διαπολιτισμική της διάσταση η εκπαιδευτική πρακτική νοείται ως επικοινωνία, κατά την οποία εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενοι καλλιεργούν την ατομικότητά τους σε μια σχέση αλληλεπίδρασης (Παλαιολόγου & Ευαγγέλου, 2003⁷⁵). Κεντρικά στοιχεία αυτής της επικοινωνίας είναι ο αλληλοσεβασμός, η αμοιβαία αποδοχή, ο αυτοέλεγχος, η αυτογνωσία.

Ο εκπαιδευτής είναι ο καταλύτης για την επίτευξη των στόχων της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Κανακίδου & Παπαγιάννη, 1998)⁷⁶.

Καθοριστική είναι η στάση του εκπαιδευτή από την πρώτη συνάντηση για την επιτυχία του προγράμματος, για αυτό το λόγο απαραίτητη προϋπόθεση της

⁷² Bernstein, B. (1989). Παιδαγωγικοί κώδικες και κοινωνικός έλεγχος. Αθήνα: Οδυσσέας

⁷³ Baker, C. (2001) Εισαγωγή στη Διγλωσσία και στη Δίγλωσση Εκπαίδευση (επιμ.- εισαγ. Μ. Δαμανάκης, μτφ. Α. Αλεξανδροπούλου) Αθήνα: Gutenberg

⁷⁴ Μάρκου, Γ. (1996). Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση – Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, Αθήνα: ΓΓΛΕ

⁷⁵ Παλαιολόγου, Ν., & Ευαγγέλου, Ο. (2003). Διαπολιτισμική παιδαγωγική. Εκπαιδευτικές, διδακτικές και ψυχολογικές προσεγγίσεις, Αθήνα: Ατραπός.

⁷⁶ Κανακίδου, Ε., & Παπαγιάννη, Β. (1998). Διαπολιτισμική Αγωγή, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

αποτελεσματικής διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποτελεί η επιμόρφωση των εκπαιδευτών σε διαπολιτισμικά θέματα (Μάρκου, 1996⁷⁷).

Ο σχεδιασμός των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις ανάγκες των εκπαιδευομένων, να έχει σαφείς στόχους, τόσο γνωστικούς όσο και συναισθηματικούς και να στηρίζει τη μάθηση των εκπαιδευομένων (Γεωργογιάννης, 1997)⁷⁸.

Είναι κοινά αποδεκτό πως το μάθημα σε μια διαπολιτισμική τάξη είναι ιδιαίτερα απαιτητικό για έναν εκπαιδευτή, καθώς βασίζεται στην αρχή της εξισορρόπησης διαφορών και ομοιοτήτων μεταξύ των πολιτισμών και στη συστηματική καταπολέμηση των προκαταλήψεων.

Ο εκπαιδευτής μέσα στην αίθουσα είναι φορέας πολιτισμικών αντιλήψεων, αξιών, προσδοκιών, όπως και προκαταλήψεων, παρανοήσεων και στερεότυπων που επηρεάζουν τη διδασκαλία και τα μηνύματα που μεταδίδουν. Είναι σημαντικό να αντιληφθεί, να αποσαφηνίσει και να αναλύσει ο εκπαιδευτής τις δικές του πολιτισμικές αξίες, ώστε να βοηθήσει και τους εκπαιδευόμενους να αποκτήσουν ξεκάθαρες πολιτισμικές ταυτότητες και θετικές σχέσεις μεταξύ τους. Οφείλει να μειώσει τις εσωτερικές του συγκρούσεις, να υπερβεί την αποξένωση από τον πολιτισμικά διαφορετικό, να έχει μια βαθιά γνώση του δικού του πολιτισμού.

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτών στη διαπολιτισμική εκπαίδευση κινείται σε δύο επίπεδα (Rogers, 1999)⁷⁹.

Το πρώτο επίπεδο είναι το γνωστικό. Ο εκπαιδευτής χρειάζεται να έχει θεωρητική κατάρτιση σε θέματα παιδαγωγικά (π.χ. στοχοθεσία, μεθοδολογία, τρόποι μάθησης), αλλά παράλληλα και σε θέματα που άπτονται των διαδικασιών διαμόρφωσης ταυτότητας, στοιχείων διαπολιτισμικότητας καθώς και γενικότερων κοινωνικών και θεσμικών αλλαγών.

Το δεύτερο επίπεδο αφορά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων παιδαγωγικής και ψυχολογικής διάστασης, προκειμένου να διαχειριστεί τη διαφορετική κοινωνική, θρησκευτική και εθνική προέλευση των εκπαιδευόμενων, δίνοντας ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε όλους.

Η εκπαίδευση εκπαιδευτών είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς λειτουργεί ως μέσο για τη σταδιακή αλλαγή των αντιλήψεων, που διοχετεύονται μέσα από την εκπαίδευση, για μια πολυπολιτισμική κοινωνία, και συνεπώς θα πρέπει να στηρίζεται κατά τον βέλτιστο δυνατό τρόπο. Μέσα από την επιμόρφωση ο εκπαιδευτής θα πρέπει να

⁷⁷ Μάρκου, Γ. (1996). Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση – Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, Αθήνα: ΓΓΛΕ

⁷⁸ Γεωργογιάννης (1997) Εκπαίδευση και διαπολιτισμική επικοινωνία

⁷⁹ Rogers, A. (1999) Η Εκπαίδευση Ενηλίκων, Μεταίχμιο, Αθήνα

μάθει να ενδυναμώνει την αυτοεκτίμηση των εκπαιδευομένων σεβόμενος τις αξίες, τις ικανότητες, τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους και ενθαρρύνοντας την έκφρασή τους.

Ως άξονες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτών προτείνονται:

- η γνώση της ρευστότητας της παγκόσμιας πραγματικότητας
- η γνώση και κατανόηση των στοιχείων της πολυπολιτισμικότητας της κοινωνίας
- ο εντοπισμός των διαφορετικών προβλημάτων και αναγκών των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας
- η δημιουργική αλληλεπίδραση με ανθρώπους με διαφορετικές αντιλήψεις και απόψεις
- η αυτογνωσία και αυτοεκτίμηση
- οι ατομικές διαφορές και πως αυτές μπορούν να αποτελέσουν στοιχείο εξέλιξης
- οι παγιωμένες αντιλήψεις και τον τρόπο που αυτές μπορούν να εξαλειφθούν
- η ισότητα των ανθρώπων και ο σεβασμός του δικαιώματος αυτού
- οι διαπροσωπικές σχέσεις και η επίλυση προβλημάτων με διάλογο
- να ασκηθεί στην ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων, όπως σεβασμός, αποδοχή, ευελιξία σκέψης και συμπεριφοράς, πολιτισμική ευαισθησία.

Τα στοιχεία που θα πρέπει να χαρακτηρίζουν έναν εκπαιδευτή μίας διαπολιτισμικής τάξης είναι η δικαιοσύνη, η αποδοχή του διαφορετικού, ο αλληλοσεβασμός, η ευαισθησία και η κατανόηση. Θα πρέπει επίσης, να δείχνει ανεκτικότητα απέναντι στη διαφορά, να την αποδέχεται ως θετικό στοιχείο, ούτως ώστε όχι μόνο να την κατανοήσει αλλά να οικοδομήσει πάνω σε αυτή. Η διαφορετικότητα εμπεριέχει την έννοια της πολλαπλότητας και της αβεβαιότητας, συνεπώς ο εκπαιδευτής μπορεί να ανταποκριθεί καλύτερα στις απαιτήσεις της αναπτύσσοντας δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων. Τέλος θα πρέπει να διακρίνεται από ενσυναίσθηση προκειμένου να καταφέρει να ανταπεξέλθει στο δύσκολο ρόλο και έργο του.

Η ενσυναίσθηση στη Διαπολιτισμική εκπαίδευση ορίζεται ως «η ικανότητα γνωστικής και συναισθηματικής τοποθέτησης του εγώ στη θέση του άλλου με τη σημασία της αποδοχής και ένταξης των προσδοκιών του στη συμπεριφορά του απέναντι σε αυτόν». Η ιδιαίτερη σημασία της ενσυναίσθησης απορρέει κυρίως από την ανάγκη αποδόμησης των κοινωνικών αναπαραστάσεων που συμβάλλουν στην κατασκευή και προβολή των αλλοδαπών ως «ξένων» και παρεμποδίζουν την ανάπτυξη συμμετρικών διαπολιτισμικών σχέσεων (Γκόβαρης. Χ., 2001)⁸⁰.

⁸⁰ Γκόβαρης, Χ. (2001). Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Αθήνα: Ατραπός.

Ο εκπαιδευτής χρειάζεται να γνωρίζει να οργανώνει όλα τα στάδια της εκπαιδευτικής συνάντησης σύμφωνα με τις παιδαγωγικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης από το στάδιο του σχεδιασμού και την ανάλυση των αναγκών των εκπαιδευομένων έως το στάδιο της υλοποίησης και της αξιολόγησής της.

Το έργο του εκπαιδευτή υποβοηθείται από διαδικασίες (Γεωργογιάννης, 1997⁸¹, Γκόβαρης, 2001⁸²) όπως:

- Διαμόρφωση κατάλληλων αναλυτικών προγραμμάτων
- Εκπαίδευση εκπαιδευτών
- Οργάνωση κατάλληλης μεθοδολογίας
- Επαναπροσδιορισμός του τρόπου διδασκαλίας
- Διαπολιτισμικές μέθοδοι και πρακτικές που θα υποστηρίζουν τη διαπολιτισμική ετερότητα και θα αντιμετωπίζουν το ρατσισμό και τις προκαταλήψεις
- Διδακτική συμπεριφοράς και στάσεων, ώστε να πετύχουμε μεγαλύτερη συμβατότητα εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου
- Συμβατότητα των διδακτικών σκοπών και μεθόδων με τις ιεραρχήσεις, προτεραιότητες και ανάγκες των πολιτισμικών ομάδων
- Παραγωγή ειδικού διδακτικού υλικού
- Καλύτερη αξιοποίηση του παραγόμενου διδακτικού υλικού μέσω επιμορφωτικών σεμιναρίων εκπαιδευτών
- Αξιοποίηση των συστημάτων οργάνωσης της σκέψης που έχουν αναπτυχθεί από άλλους πολιτισμούς και παραδόσεις.

Ο εκπαιδευτής χρειάζεται να χρησιμοποιεί ενεργητικές μεθόδους μάθησης, οι οποίες να εμπλέκουν τους εκπαιδευόμενους αξιοποιώντας τις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες τους. Κάθε άνθρωπος είναι φορέας ανεκτίμητης εμπειρίας. Ο Αμερικανός παιδαγωγός J. Banks (1994)⁸³ θεωρεί την εμπειρική διάσταση ουσιαστικής σημασίας καθώς υπάρχει αλληλεπίδραση εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου κατά τη διδακτική και μαθησιακή δραστηριότητα. Το παίξιμο ρόλων, οι δημιουργικές δραματοποιήσεις και οι προσομοιώσεις αποτελούν τεχνικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν δημιουργικά, επειδή προκαλούν την ενεργητική συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία. Οι εκπαιδευόμενοι χρησιμοποιούν δικές τους ερμηνείες για το πώς αισθάνεται κανείς σε διάφορες καταστάσεις, δίνεται η ευκαιρία να εκφραστούν αξίες, πεποιθήσεις και απόψεις.

Τα θέματα, που αναπτύσσει ο εκπαιδευτής χρειάζεται να αφορούν στην καθημερινότητα των εκπαιδευομένων. Ο εκπαιδευόμενος να υποβοηθείται να βρει

⁸¹ Γεωργογιάννης (1997) Εκπαίδευση και διαπολιτισμική επικοινωνία

⁸² Γκόβαρης, Χ. (2001). Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Αθήνα: Ατραπός.

⁸³ Banks, J. A. (1994). Stages of ethnicity, in Multiethnic Education. Boston: MA: Allyn & Bacon.

κώδικες που θα τον οδηγήσουν με ευκολία στην ερμηνεία της εμπειρίας του, την οποία στη συνέχεια μπορεί να τη μεταδώσει στους συνεκπαιδευόμενούς του.

Η εκπαιδευτική διαδικασία χρειάζεται να προσαρμόζεται στο ρυθμό και τους τρόπους μάθησης κάθε εκπαιδευόμενου. Η αναγνώριση της αξίας του προσωπικού ρυθμού μάθησης και η επικέντρωση του ενδιαφέροντος στην ανάπτυξη μαθησιακών δεξιοτήτων είναι ένας απαραίτητος τρόπος προσέγγισης της γνώσης που ο εκπαιδευτής θα πρέπει να καλλιεργήσει. Η εξοικείωση για παράδειγμα με τις νέες τεχνολογίες αποτελεί μέθοδο με την οποία ο εκπαιδευόμενος οδηγείται στην κατανόηση φαινομένων του γνωστικού αντικείμενου της γλώσσας.

Κάθε εκπαιδευτική δραστηριότητα χρειάζεται να συνοδεύεται από συζήτηση, ώστε οι εκπαιδευόμενοι να έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν και να συνοψίσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.

Η διαπολιτισμική προσέγγιση χρειάζεται να έχει συνέχεια και να μην αρκείται σε μεμονωμένες παρεμβάσεις και να χρησιμοποιείται ως μέσο για την εξάλειψη του «στιγματισμού», των διακρίσεων και του αποκλεισμού.

Ο εκπαιδευτής μέσα από τη διαπολιτισμική εκπαίδευση χρειάζεται να καλλιεργήσει το σεβασμό των εκπαιδευομένων για τους άλλους ανθρώπους, την αποδοχή της διαφορετικότητας και την αναγνώριση της αξίας των πολιτισμών .

«Αν οι δάσκαλοι δεν μάθουν πολλά από τους δίγλωσσους μαθητές, τότε και οι μαθητές είναι πιθανόν να μην μάθουν τίποτε από αυτόν» (Cummins, 1999)⁸⁴.

Με γνώμονα το πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που παρουσιάστηκε ανωτέρω, θα γίνει προσπάθεια παρουσίασης του τρόπου ένταξης των παιδιών των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα των δύο χωρών, Νορβηγίας και Ελλάδας, με σκοπό την επισήμανση των καλών πρακτικών αλλά και των τρωτών σημείων που χρήζουν βελτίωσης.

⁸⁴ 11. Cummins, J. (1999), Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση, μτφ. Αργύρη, Σ., Αθήνα: Gutenberg

ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Γενικά Στοιχεία

“Education enables children and youth to thrive, not only survive”, Filippo Grandi, UN High Commissioner for Refugees⁸⁵

“Η εκπαίδευση επιτρέπει στα παιδιά και τους νέους να ευδοκιμήσουν, όχι μόνο να επιβιώσουν”, Φιλίππο Γκράντι, 'Υπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

12. <http://www.eteachers.gr>

Η δημογραφική σύνθεση των σύγχρονων κοινωνιών έχει επηρεαστεί καταλυτικά από τις μαζικές μετακινήσεις των ανθρώπων, με αποτέλεσμα τη συνύπαρξη ανθρώπων που ανήκουν σε διαφορετικές εθνικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές ομάδες και την εμφάνιση πολυπολιτισμικών κοινωνιών παγκοσμίως. Το γεγονός αυτό έχει δημιουργήσει την αναγκαιότητα για την κοινωνική ένταξη των προσφύγων και έχει γίνει για τις κυβερνήσεις το επίκεντρο των πολιτικών τους. Σύμφωνα με τον Μάρκου Γ. (1996)⁸⁶ σε μία γνήσια δημοκρατική πλουραλιστική κοινωνία η ένταξη και η συμμετοχή των πολιτισμικών ομάδων σε ένα ενιαίο σύνολο δε σημαίνει αφομοίωση στον τρόπο ζωής της κυρίαρχης ομάδας, αλλά μία συνεχή διαδικασία αλληλεπίδρασης.

Η εκπαίδευση, καθώς αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας, θεωρείται ως βασική κινητήρια δύναμη για την επίτευξη της κοινωνικής ενσωμάτωσης και συνοχής. Συνεπώς, προκύπτει η αναγκαιότητα αναθεώρησης του περιεχομένου της προκειμένου να ανταποκριθεί στο δύσκολο ρόλο της και να διαχειριστεί τη διαφορετικότητα.

⁸⁵ <https://www.unhcr.org/introduction.html>

⁸⁶ Μάρκου, Γ. (1996). Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση – Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, Αθήνα: ΓΓΛΕ

Η διαφορετικότητα είναι μια έννοια σύνθετη, που δεν θα πρέπει να συγχέεται με την έννοια της ποικιλομορφίας, η οποία χαρακτηρίζει τη σύνθεση των σύγχρονων κοινωνιών, όπου ζουν πολίτες με ποικίλα ατομικά χαρακτηριστικά και ως προς την εσωτερική και ως προς την εξωτερική τους υπόσταση και παρουσία. Ο όρος όμως διαφορετικότητα συμπεριλαμβάνει την έννοια της κατανόησης, αποδοχής και προστασίας της πολυμορφίας των χαρακτηριστικών των ανθρώπων. Σύμφωνα με την Οικουμενική Διακήρυξη της Unesco για την πολιτιστική πολυμορφία (2 Νοεμβρίου 2001)⁸⁷ κάθε άτομο πρέπει να αναγνωρίζει όχι μόνο τη διαφορετικότητα σε όλες τις μορφές της, αλλά και τον πλουραλισμό της δικής του ταυτότητας, μέσα σε κοινωνίες που είναι οι ίδιες πλουραλιστικές. Μόνο με αυτό τον τρόπο μπορεί να διατηρηθεί η πολιτιστική πολυμορφία ως εξελικτική διαδικασία και ως ικανότητα έκφρασης, δημιουργίας και καινοτομίας. Μια πολυπολιτισμική κοινωνία θεωρείται ότι λειτουργεί πιο αποτελεσματικά και αρμονικά στη βάση του πλουραλισμού (Μάρκου 1995)⁸⁸.

Βασικός σκοπός θα πρέπει να είναι η διατήρηση της κοινωνικής πολυμορφίας και ετερογένειας των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και η ισότιμη παροχή δικαιωμάτων αλλά και υποχρεώσεων σε όλα τα άτομα, ώστε να επιτυγχάνεται η συνοχή, η ανάπτυξη και η ποιοτική αναβάθμιση της κοινωνίας. Το εκπαιδευτικό σύστημα μίας χώρας αντικατοπτρίζει τη διάθεση της κοινωνίας να επιτύχει στην πραγματοποίηση του προαναφερθέντος σκοπού, καθώς είναι βασικός φορέας κοινωνικοποίησης.

13. <http://hashmag.gr> Εκπαίδευση: Ένα προνόμιο για όλους

Βασικές προϋποθέσεις για την αποτελεσματική λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος, είναι η άσκηση μιας μεταναστευτικής πολιτικής με βάση τις αρχές της

⁸⁷ www.unesco.org/fileadmin/multimedia/.../declaration_cultural_diversity_el.pdf

⁸⁸ Μάρκου, Γ. (1995). Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία. Αθήνα: ΚΕ.Δ.Α.

ισονομίας και η εφαρμογή μιας εκπαιδευτικής πολιτικής που θα παρέχει σε όλες τις κοινωνικές ομάδες ίσες ευκαιρίες στη μόρφωση (Παλαιολόγου Ν., Ευαγγέλου Ο., 2012⁸⁹).

Ο ακριβής ρόλος του σχολείου στις πολυπολιτισμικές και δημοκρατικές κοινωνίες γίνεται συχνά αντικείμενο συζητήσεων και προβληματισμών (Καρακατσάνη Δ., 2004⁹⁰).

Το ερώτημα που τίθεται είναι πώς πρέπει να ασκείται η αγωγή και η μάθηση όταν εμπλέκονται στην εκπαίδευση περισσότερες από μία συλλογικές ταυτότητες ώστε να υπάρξει ισορροπία και να καταστεί δυνατή η αρμονική συνύπαρξη και η αποφυγή συγκρούσεων (Γκοτοβός Α., 2002)⁹¹.

Απαραίτητη προϋπόθεση στη διαδικασία της αγωγής και της μάθησης αποτελεί η επικοινωνία. Η εκμάθηση της γλώσσας της κοινότητας υποδοχής είναι το πρώτο ζήτημα που πρέπει να ληφθεί υπόψη, προκειμένου να επιτευχθεί η επικοινωνία και κατά συνέπεια η ενσωμάτωση. Οι γλωσσικές δεξιότητες είναι ο βασικός παράγοντας που θέτει τις βάσεις για να γίνουν εφικτά τα υπόλοιπα που είναι απαραίτητα για να ξεκινήσει μια ζωή, όπως η φοίτηση των παιδιών στα σχολεία, η αναζήτηση εργασίας, η αλληλεπίδραση με τα μέλη των κοινοτήτων υποδοχής.

«Η γλώσσα πρέπει να χρησιμοποιείται έτσι ώστε να διευρύνεται η πνευματική, αισθητική και κοινωνική ταυτότητα των μαθητών, προκειμένου να συμβάλλει στην ενδυνάμωση τους, η οποία εννοείται ως η συνεργατική δημιουργία δύναμης» (Cummins, 2005)⁹².

Βασικοί στόχοι για τα παιδιά αυτά θα πρέπει να είναι:

- Η διδασκαλία πρέπει να επιτυγχάνει το βασικό στόχο, ο οποίος είναι η απόκτηση βασικών μηχανισμών της γλώσσας.

Η γλώσσα παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή του ανθρώπου. Μέσω της γλώσσας το άτομο κατορθώνει να επικοινωνεί με τους συνανθρώπους του, να διατυπώνει σκέψεις, εμπειρίες, προβληματισμούς και να εκφράζει τα συναισθήματά του. Ακόμη, μπορεί να προβάλλει αιτήματα και να διεκδικεί δικαιώματα, να κατανοεί καλύτερα

⁸⁹ Παλαιολόγου, Ν., Ευαγγέλου Ο. (2012). Μετανάστες μαθητές δεύτερης γενιάς στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο Α.

⁹⁰ Καρακατσάνη, Δ. (2004). Εκπαίδευση και πολιτική διαπαιδαγώγηση. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο

⁹¹ Γκότοβος, Α. (2002). Εκπαίδευση και ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής, Αθήνα: Μεταίχμιο

⁹² Cummins J. (2005) Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας, Αθήνα: Gutenberg

το περιβάλλον του και να αντιλαμβάνεται καλύτερα τον κόσμο στον οποίο ζει (Αθανασίου 2001)⁹³.

- Η επικοινωνία σε ικανοποιητικό βαθμό στο χώρο του σχολείου, αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, ώστε να κατορθώσει να ενταχθεί πλήρως στο κανονικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα και όσο το δυνατόν συντομότερα.
- Η διατήρηση και η αξιοποίηση της γλώσσας από τη χώρα προέλευσής τους. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στα προβλήματα της επαφής των πολιτισμών και των σχέσεων μεταξύ τους και στα παιδαγωγικά προβλήματα που δημιουργούνται από την παράλληλη εκμάθηση δύο γλωσσών στα παιδιά αυτά, δηλαδή της μητρικής τους γλώσσας και της γλώσσας της χώρας υποδοχής.

«Η εκπαίδευση και η μόρφωση είναι το πιο ισχυρό όπλο που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για να αλλάξουμε τον κόσμο»⁹⁴. Νέλσον Μαντέλα, πολιτικός, Νόμπελ Ειρήνης 1993

14. <http://ecourse.uoi.gr/pluginfile.php/86123/course/section/13683/Intercultural.jpg>

Ελλάδα

Η Ελλάδα μετατράπηκε σε χρόνο ρεκόρ από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών και προσφύγων, αποτελώντας τόπο συνάντησης πολιτισμών. Η διαφοροποίηση της κοινωνικής και πολιτισμικής σύνθεσης της Ελλάδας αποτυπώνεται ανάγλυφα στον τομέα της εκπαίδευσης. Η συνύπαρξη μαθητών με διαφορετικές γλώσσες και διαφορετική κουλτούρα και νοοτροπία είναι μια πραγματικότητα στον εκπαιδευτικό χώρο που έφερε το ελληνικό κράτος αντιμέτωπο με το ζήτημα της εκπαίδευσης τους και της πρόσβασης τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Η εκπαίδευση, δεν μένει αλώβητη από τις αλλαγές και τις προκλήσεις που συνεπάγεται η συμβίωση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων αλλά, αντιθέτως

⁹³ Αθανασίου, Λ. (2001). Γλώσσα - Γλωσσική επικοινωνία και διδασκαλία στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ιωάννινα: Πανεπιστημιακές εκδόσεις (Γ' έκδοση)

⁹⁴ <https://blog.usaid.gov/2013/04/education-the-most-powerful-weapon/>

καλείται με τη σειρά της να προσεγγίσει και να διαχειριστεί τις διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες (Γκοτοβός Α., 2002)⁹⁵.

Η πρόσβαση στη δημόσια εκπαίδευση αποτελεί κατοχυρωμένο δικαίωμα όλων των παιδιών, χωρίς διακρίσεις, ανεξάρτητα από τη χώρα καταγωγής, το χρώμα του δέρματος και τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, (αρ. 28 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ΟΗΕ, 1989)⁹⁶ ταυτόχρονα όμως αποτελεί και υποχρέωση της Πολιτείας, η οποία έχει να φέρει εις πέρας ένα πολύ δύσκολο έργο.

Το σχολείο, ως πρωταρχικό κύτταρο της κοινωνίας, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ομαλή ένταξη των παιδιών των μεταναστών στην Ελλάδα. Τα παιδιά των μεταναστών αναζητούν μέσα από την εκπαίδευση, το δρόμο για την ένταξη τους στην ελληνική κοινωνία (Αβραμίδου Β. 2014)⁹⁷.

Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τους πρόσφυγες είναι ένα πρώτο βήμα αντιμετώπισης της δύσκολης κατάστασης που βιώνουν, με μακροπρόθεσμο στόχο την κοινωνική τους ενσωμάτωση. Η ανάγκη εκμάθησης της γλώσσας είναι αυτονόητη, καθώς θα μπορέσει να λύσει πολλά από τα προβλήματα που ήδη αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους. Το γεγονός ότι βρέθηκαν στη χώρα μας χωρίς να έχουν πρότερη γνώση στοιχείων της κοινωνίας και του πολιτισμού μας - πολλές φορές ανεπιθύμητοι από την κοινωνία - εντείνει την ανάγκη αυτή προκειμένου να έχουν μια αξιοπρεπή διαβίωση στη χώρα μας.

Η ανάγκη επικοινωνίας και τα προβλήματα που επιφέρει η έλλειψη αυτής, διαφαίνεται στην πρωτοβουλία της Άνχελα Μαρία Αρμπελάες, μετανάστρια η ίδια από την Κολομβία και τα τελευταία δεκαοχτώ χρόνια ζει στην Ελλάδα. Όταν ως δημοσιογράφος επισκέφθηκε τη Λέσβο και βλέποντας να έρχονται καθημερινά με τις βάρκες παιδιά που δεν μπορούσαν να επικοινωνήσουν, αποφάσισε μαζί με την κόρη της να συνεισφέρουν κατά τρόπο μοναδικό. Πλησίασαν τα παιδιά και άρχισαν να τους μιλούν σε μια γλώσσα που δε γνωρίζει σύνορα, αυτή της μουσικής και τα αποτελέσματα ήταν συγκινητικά. Ίδρυσαν τη μη κυβερνητική οργάνωση Art Angels Relief Team και καθημερινά μαθαίνουν στα παιδιά να παίζουν με το βιολί τους Χατζιδάκι, Θεοδωράκη και Ξυλούρη, αλλά και μουσικές της πατρίδας τους⁹⁸.

Η ιδιαιτερότητα που παρουσιάζεται στην Ελλάδα ως χώρα υποδοχής που έχει μετατραπεί σε χώρα εγκατάστασης, αφορά στο γεγονός ότι δεν είναι ξεκάθαρος ο

⁹⁵ Γκότοβος, Α. (2002). Εκπαίδευση και ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής, Αθήνα: Μεταίχμιο

⁹⁶ <https://www.unicef.gr/η-σύμβαση-για-τα-δικαιώματα-του-παιδιού-με-απλά.../a4-467-2...>

⁹⁷ Αβραμίδου Β. Διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας στο σχολείο: Μια εμπειρική έρευνα, Περιοδικό Πολύδρομο, Τεύχος 7ο , Μάιος 2014

⁹⁸ http://repository-refugeeobservatory.ekt.gr/refugeeobservatory/bitstream/20.500.12037/250/4/ART%20Angels%20Relief%20Team_post%2018.03.2017.pdf

αριθμός των προσφύγων που θα παραμείνουν στη χώρα. Ένα μέρος των προσφύγων που ζουν σήμερα στην Ελλάδα θα μετεγκατασταθεί σε άλλες χώρες. Παράλληλα, το αίτημα παραμονής μεγάλου αριθμού των προσφύγων θα απορριφθεί καθώς δεν υφίστανται οι λόγοι χορήγησης και συνεπώς θα σταλούν πίσω στις χώρες καταγωγής τους, ενώ σημαντικό ποσοστό αιτούντων άσυλο θα λάβει άδεια παραμονής στην Ελλάδα. Επιπλέον, σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις του ΥΠΕΘ, στην Ελλάδα βρίσκονται πάνω από 20.000 παιδιά πρόσφυγες από τα οποία το 48% είναι ηλικίας 4-15 ετών και το 12% είναι σε προσχολική ηλικία. Το αβέβαιο τοπίο που έχει διαμορφωθεί καθώς και ο μεγάλος αριθμός των παιδιών που βρίσκονται στη χώρα μας επηρεάζουν καθοριστικά τον σχεδιασμό του ΥΠΕΘ που αφορά στην ένταξη των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα και συντελούν στη διαρκή τροποποίησή του.

Η ελληνική νομοθεσία για την εκπαίδευση των ανήλικων και ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων

Το ζήτημα της εκπαίδευσης των ανήλικων προσφύγων αναφέρεται επίσημα στην ελληνική νομοθεσία στο νόμο 3386/2005⁹⁹ με τίτλο «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια», με τον οποίο επιτρέπεται σε παιδιά με ελλιπή δικαιολογητικά να εγγράφονται στα σχολεία, κατ' επέκταση να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση.

Επιπλέον, στο Προεδρικό Διάταγμα 220/2007¹⁰⁰, προσαρμοζόμενη η ελληνική νομοθεσία στις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρώπης, δίνεται η δυνατότητα στους ανήλικους και ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση.

Σύμφωνα με το προεδρικό διάταγμα κάθε ανήλικος και ασυνόδευτος ανήλικος πρόσφυγας ή οι ανήλικοι αιτούντες άσυλο έχουν πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας με τις ίδιες προϋποθέσεις με αυτές που ισχύουν για τους Έλληνες πολίτες. Δηλαδή κάθε ανήλικος και ασυνόδευτος ανήλικος έχει πρόσβαση σε όλες βαθμίδες της εκπαίδευσης, εφόσον δεν εκκρεμεί εκτελεστό μέτρο απομάκρυνσης κατά των ιδίων ή των γονέων τους .

Η ένταξη των ανήλικων και ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων δεν πρέπει να καθυστερεί πέραν των τριών μηνών από την ημερομηνία παραλαβής της αίτησης του ανηλίκου. Το διάστημα αυτό μπορεί να φθάνει το έτος όταν παρέχεται ειδική γλωσσική εκπαίδευση προκειμένου να διευκολύνεται η πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα. Όταν, για ειδικούς λόγους που αφορούν τον ανήλικο, είναι αδύνατη η

⁹⁹ Νόμος 3386/2005 Για την είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια

¹⁰⁰ Προεδρικό Διάταγμα 220/2007 (ΦΕΚ Α-251-13.11.2007)

Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη (ΕΕΛ 31/6.2.2003)

πρόσβασή του στο εκπαιδευτικό σύστημα, είναι δυνατόν να λαμβάνονται τα κατάλληλα προς τούτο μέτρα, σύμφωνα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας.

Το πιο σημαντικό είναι ότι η πρόσβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο λόγω της ενηλικίωσης των ανήλικων και ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων.

Εκπαιδευτικό Σύστημα

Η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική επιχειρεί, ακολουθώντας το παράδειγμα των άλλων μεγάλων χωρών του δυτικού κόσμου, να εφαρμόσει νέες εκπαιδευτικές πολιτικές προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες και να εντάξει τους μετανάστες στην κοινωνία μας.

«Χωρίς εκπαίδευση, μια γενιά παιδιών θα μεγαλώσει στην Ελλάδα χωρίς τις απαραίτητες δεξιότητες ώστε να συμβάλει στη χώρα και την οικονομία αντιμετωπίζοντας αυξημένο κίνδυνο αποκλεισμού. Η εκπαίδευση είναι θεμελιώδες δικαίωμα για κάθε παιδί και η μόνη τους ελπίδα να ξαναχτίσουν το μέλλον τους. Δεν μπορούμε να εγκαταλείψουμε αυτά τα παιδιά. Απεναντίας, θα πρέπει να τα οδηγήσουμε πίσω στο σχολείο, επιτρέποντάς τους να επικοινωνούν και να συνδιαλέγονται με τα ελληνόπουλα. Αυτό είναι ζωτικής σημασίας για την ψυχική υγεία και την ψυχοκοινωνική ευημερία των παιδιών προσφύγων και μεταναστών, θα ενεργοποιήσει εκ νέου την αναπτυξιακή τους πορεία και θα επαναφέρει ένα αίσθημα σταθερότητας», λέει ο Laurent Charuis, συντονιστής της Ομάδας Ανταπόκρισης της UNICEF για το Προσφυγικό & Μεταναστευτικό στην Ελλάδα¹⁰¹.

Οι δυσκολίες που παρουσιάστηκαν κατά τον σχεδιασμό της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής θα μπορούσαν να αποτιμηθούν ως ακολούθως.

- Οι συνθήκες χρονικής πίεσης που επικρατούσαν, καθώς η ελληνική κοινωνία στο σύνολό της δεν ήταν έτοιμη να δεχθεί το μεγάλο αριθμό προσφύγων και παράλληλα έπρεπε να αντιμετωπιστούν κρίσιμα ζητήματα, όπως αυτό της ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα.
- Η υλοποίηση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού μέσα σε ένα ιδιαίτερα ρευστό περιβάλλον με έναν -και ετερογενή ως προς τα χαρακτηριστικά του και ασταθή ως προς τον αριθμό, τον τόπο και τις συνθήκες διαμονής εντός της χώρας- πληθυσμό προσφύγων.
- Η διαφοροποίηση τόσο του νομικού καθεστώτος όσο και των προοπτικών μετεγκατάστασης σε άλλη χώρα των διαφόρων ομάδων προσφύγων στην ενδοχώρα και τα νησιά μετά το κλείσιμο των συνόρων και τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας.

¹⁰¹www.el.gr/.../91284-unicef-etsi-tha-wfelhsoyn-thn-ellhnikh-koinwnia-oi-moysoylman...

- Τέλος, οι συνθήκες ζωής των προσφύγων εμφανίζουν κι' αυτές μεγάλες διαφοροποιήσεις ανάλογα με το Κέντρο Φιλοξενίας και την περιφέρεια στην οποία βρέθηκαν. Επιπλέον, μεταβάλλονται μέσα στον χρόνο με τις διαρκείς μετακινήσεις από τόπο σε τόπο και από τα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων (ΚΦΠ) σε άλλους χώρους διαμονής σε διαμερίσματα, ξενοδοχεία κ.λπ.

Μέσα σ' αυτό το διαρκώς μετασχηματιζόμενο περιβάλλον, τον Μάρτιο 2016, διαμορφώθηκε το σχέδιο για την ένταξη των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση προκειμένου να συνεισφέρει στην ευρύτερη κοινωνική τους ένταξη.

Αρχικά, συγκροτήθηκαν τρεις επιτροπές για τη στήριξη των παιδιών των προσφύγων: η Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων¹⁰², η Επιστημονική Επιτροπή και η Καλλιτεχνική Επιτροπή, οι οποίες υπέβαλαν προτάσεις για τον αποτελεσματικότερο και πλέον ρεαλιστικό τρόπο ένταξης των παιδιών των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η τελική έκθεση της Επιστημονικής Επιτροπής, λαμβάνοντας υπόψη τη μεγάλη κινητικότητα και ρευστότητα του προσφυγικού πληθυσμού, την άγνοια της ελληνικής γλώσσας καθώς και τη μακρόχρονη απομάκρυνση των περισσότερων προσφυγόπουλων από τη σχολική εκπαίδευση, πρότεινε τη σταδιακή ένταξη των προσφυγόπουλων στα σχολεία μετά από ένα μεταβατικό διάστημα

Οι κύριες προτάσεις της Επιστημονικής Επιτροπής για το 2016-2017 συνοψίζονται στα εξής:

- Για τους καλοκαιρινούς μήνες του 2016, ενόψει της έναρξης του σχολικού έτους, προτάθηκαν δράσεις προετοιμασίας και δημιουργικής απασχόλησης εντός και εκτός των Κέντρων Φιλοξενίας (ΚΦΠ). Οι δράσεις αυτές είχαν σκοπό τη σταδιακή επιστροφή των παιδιών σε μία ομαλή ζωή και στην κανονικότητα.
- Το σχολικό έτος 2016-2017 χαρακτηρίστηκε ως «προενταξιακό». Κατά τη διάρκεια αυτής της «μεταβατικής χρονιάς» ξεκίνησαν τα πρώτα βήματα ένταξης με διαφοροποιημένα σενάρια ανά περιοχή και ανά ηλικιακή ομάδα.

Κατά το προενταξιακό στάδιο και προκειμένου να πραγματοποιηθεί η μετάβαση από τη ζωή στα κέντρα φιλοξενίας προς την ένταξη στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα πραγματοποιήθηκαν μαθήματα ελληνικής και αγγλικής γλώσσας, Μαθηματικών και Πληροφορικής, προκειμένου να αποκτήσουν τα παιδιά των προσφύγων τη δυνατότητα να μάθουν σωστά την ελληνική γλώσσα, αλλά και να καλύψουν μαθησιακά κενά στην εκπαίδευσή τους λόγω της εγκατάλειψης, πολλών από αυτά, του σχολείου στη χώρα καταγωγής τους εξαιτίας του πολέμου. Πολλά παιδιά

¹⁰² https://www.minedu.gov.gr/.../16_06_17_Epistimoniki_Epitropi_Prosfygon_YPPET...

προέρχονται από περιοχές που αποτελούσαν εμπόλεμη ζώνη για μεγάλο χρονικό διάστημα με αποτέλεσμα να μη λειτουργούν τα σχολεία σε μόνιμη βάση.

Στόχος των προαναφερθέντων μαθημάτων ήταν είτε η ένταξη των παιδιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα από το επόμενο σχολικό έτος, είτε η ένταξή τους στο σχολικό σύστημα άλλης ευρωπαϊκής χώρας, σε περίπτωση μετακίνησης και μετεγκατάστασης της οικογένειάς τους. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν προγράμματα εκμάθησης των μητρικών γλωσσών των παιδιών των προσφύγων μέσα στις δομές φιλοξενίας από μη κυβερνητικές οργανώσεις ή άλλους ειδικούς φορείς των εκπαιδευτικών.

Για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας πραγματοποιήθηκε η εκπαίδευση εντός των δομών φιλοξενίας, επειδή ήταν δύσκολο να απομακρυνθούν από τους γονείς τους. Υπήρξε πρόβλεψη σύστασης παραρτημάτων νηπιαγωγείων εντός των δομών φιλοξενίας και διορισμού πρόσθετων νηπιαγωγών, με χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης των νηπίων εντός των δομών φιλοξενίας, από ΜΚΟ και άλλους φορείς.

Για την πρωτοβάθμια και την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση λειτούργησαν ειδικές τάξεις υποδοχής, κατά τις απογευματινές ώρες (2-6 μ.μ.) σε σχολεία που βρίσκονται πλησίον των δομών φιλοξενίας της χώρας και πραγματοποιήθηκαν μαθήματα ελληνικής και αγγλικής γλώσσας, μαθηματικών και πληροφορικής. Όπως σημειώνεται, με τη διαμόρφωση απογευματινής ζώνης μαθημάτων, στόχος της Πολιτείας είναι η εξασφάλιση της ψυχοκοινωνικής στήριξης και η σταδιακή ένταξη των παιδιών των προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, έπειτα από ένα διάστημα προετοιμασίας, χωρίς την επιβάρυνση των σχολείων με υπερβολικά μεγάλο αριθμό παιδιών που δεν γνωρίζουν ελληνικά και δεν έχουν προετοιμαστεί κατάλληλα για τη φοίτηση σε ελληνικό σχολείο.

Διευκρινίζεται ότι το παραπάνω μοντέλο εφαρμόστηκε στις δομές φιλοξενίας της ενδοχώρας. Τα παιδιά που δεν ζούσαν σε οργανωμένα κέντρα φιλοξενίας, αλλά σε διαμερίσματα ή άλλους χώρους σε αστικά κέντρα, θα μπορούσαν να φοιτήσουν σε νηπιαγωγεία ή τάξεις υποδοχής σε κοντινά σχολεία, είτε τα πρωινά είτε τα απογεύματα.

Για τα παιδιά άνω των 15 ετών, όπως επίσης και για τους ενήλικες, υπήρξε ειδική μέριμνα για την παροχή μαθημάτων γλωσσομάθειας, αθλητικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων τεχνικής και επαγγελματικής κατάρτισης. Τα παιδιά άνω των 15 ετών θα έχουν τη δυνατότητα, αφού μάθουν την ελληνική γλώσσα, να φοιτήσουν στις τεχνικές, επαγγελματικές και άλλες σχολές της χώρας ή να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους στα λύκεια.

Επιπλέον, να γίνει αναφορά στο πιλοτικό πρόγραμμα αγροτικής εκπαίδευσης σε πρόσφυγες ηλικίας 15-18 ετών που διαμένουν σε Κέντρα Φιλοξενίας. Περιλαμβάνει θεωρητικά μαθήματα, πρακτικές ασκήσεις, συμπεριλαμβανομένης της προσομοίωσης, και της πρακτικής εφαρμογής (on the job training) που απαιτούνται προκειμένου να αποκτηθούν βασικές δεξιότητες για την ενδεχόμενη επαγγελματική ενασχόληση με τη γεωργία. Το Πρόγραμμα σχεδιάστηκε με στόχο την απόκτηση δεξιοτήτων των εφήβων προσφύγων (15 έως 18 ετών εκτός ηλικιακού ορίου υποχρεωτικής εκπαίδευσης) που διαμένουν σε συγκεκριμένα Κέντρα Φιλοξενίας της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας, βοηθώντας τους να αποκτήσουν τεχνικές δεξιότητες τις οποίες μπορούν να αξιοποιήσουν για την προσωπική τους ανάπτυξη στο μέλλον είτε παραμείνουν στην Ελλάδα είτε μεταβούν σε οποιαδήποτε άλλη χώρα.

Για τους εφήβους που είναι πάνω από δεκαοκτώ ετών και έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική βαθμίδα εκπαίδευσης στην πατρίδα τους ή ήταν φοιτητές και επιθυμούν να φοιτήσουν στα Πανεπιστήμια της χώρας μας, προβλέπεται εντατικό πρόγραμμα σπουδών για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Τα μαθήματα αυτά ξεκίνησαν κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 2016 και συνεχίζονται κατά τη διάρκεια της επόμενης ακαδημαϊκής χρονιάς.

Αυτά τα προγράμματα, βέβαια, προϋποθέτουν κάποιο κόστος, η χρηματοδότηση των οποίων έχει εξασφαλισθεί από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης. Ακόμη, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης έχει εξασφαλίσει την απαραίτητη χρηματοδότηση από κονδύλια της Γενικής Διεύθυνσης Ανθρωπιστικής Βοήθειας και Πολιτικής Προστασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επίτευξη όλων αυτών των στόχων.

Παράλληλα, ορίστηκαν 62 Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ) σε όλα τα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων (ΚΦΠ), οι οποίοι είχαν την ευθύνη για την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων. Οι ΣΕΠ τοποθετήθηκαν συνολικά σε 50 ΚΦΠ. Ανάλογα με το μέγεθος των κέντρων και τον αριθμό των φιλοξενούμενων παιδιών το κάθε κέντρο στελεχώθηκε με έναν έως τρεις ΣΕΠ.

Κατά την πρώτη περίοδο υλοποίησης του προγράμματος οι βασικοί διεθνείς οργανισμοί με τους οποίους συνεργάστηκαν τα στελέχη του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΠΕΘ) ήταν:

- Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ),
- Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες
- Unicef

Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση Προσφύγων Δ.Υ.Ε.Π.

Με βάση το διεθνές και εθνικό νομοθετικό πλαίσιο, αναπτύχθηκε το πρόγραμμα εισαγωγής των παιδιών των προσφύγων στο επίσημο σχολικό σύστημα της χώρας με παιδαγωγικούς και εκπαιδευτικούς όρους. Η παροχή τυπικής εκπαίδευσης είναι αποκλειστική αρμοδιότητα του ΥΠΕΘ, από την Άνοιξη του 2016.

Η Δράση «Ένταξη Προσφυγοπαίδων, ηλικίας έως 15 ετών, στο Εκπαιδευτικό Σύστημα» υλοποιήθηκε με Δικαιούχο και Κύριο του Έργου την Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ, Τομέα Παιδείας του ΥΠΠΕΘ και με Συνδικαιούχους φορείς το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων (ΙΤΥΕ) Διόφαντος και την Αυτοτελή Διεύθυνση Κτηριακής Και Υλικοτεχνικής Υποδομής (ΑΔΙΚΤΥΥΠ).

Οι εκατό έντεκα Δ.Υ.Ε.Π. λειτούργησαν πρώτη φορά το σχολικό έτος 2016-2017 σε σχολικές μονάδες κοντά σε κέντρα φιλοξενίας προσφύγων ή, κατά περίπτωση, εντός του κέντρου φιλοξενίας. Η ίδρυση και η λειτουργία τους ορίζεται με τα Φύλλα Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (Φ.Ε.Κ.) 2687/29.08.2016¹⁰³, 3049/23.09.2016¹⁰⁴ και 3502/31.10.2016¹⁰⁵. Τα νησιά του Αιγαίου, που φέρουν το κύριο βάρος της προσφυγικής κρίσης, αποκλείονται από τη λειτουργία των ΔΥΕΠ με την αιτιολογία ότι φιλοξενούν πρόσφυγες μόνο προσωρινά. Ουσιαστικά, ωστόσο η διαμονή στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης έχει στην πράξη μετατραπεί σε μόνιμη για χιλιάδες ανθρώπους που βρίσκονται σε αναμονή εξέτασης του αιτήματος ασύλου που έχουν καταθέσει.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο σκοπός ίδρυσης των Δ.Υ.Ε.Π. είναι η εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας και ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή εκπαιδευτικών παρεμβάσεων στους πρόσφυγες ηλικίας 6-12 χρονών για το Δημοτικό, ενώ προβλέπονται αντίστοιχες δομές για το νηπιαγωγείο και για το Γυμνάσιο (12-15 ετών). Ο ελάχιστος αριθμός μαθητών για να σχηματιστεί τμήμα Δ.Υ.Ε.Π. είναι οι 10 μαθητές, ενώ ο ανώτερος δυνατός 20. Η φοίτηση σε αυτά τα τμήματα είναι τουλάχιστον ένα διδακτικό έτος, πριν την ένταξη των μαθητών που θα παραμείνουν στην Ελλάδα σε γενικές τάξεις, με δυνατότητα επέκτασης αν κριθεί αναγκαίο. Το εβδομαδιαίο πρόγραμμα διαρκεί 20 διδακτικές περιόδους, τέσσερις ανά σχολική ημέρα, είτε η διεξαγωγή των μαθημάτων γίνεται στο πρωινό ωράριο (8:30 - 12:30) είτε σε απογευματινό (14:00 - 18:00), με δυνατότητα αναπροσαρμογής

¹⁰³ Κοινή Υπουργική Απόφαση (Αριθμ. 131024/Δ1) Ρυθμίσεις Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) - Ίδρυση Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ, Ενισχυτικών Φροντιστηριακών Τμημάτων ΖΕΠ και Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) σε σχολικές μονάδες Π.Ε., ΦΕΚ 2687, τ. Β', 29/08/2016

¹⁰⁴ Κοινή Υπουργική Απόφαση (Αριθμ. 152360/ΓΔ4) Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών, ΦΕΚ 3049/τ. Β', 23/09/2016

¹⁰⁵ Κοινή Υπουργική Απόφαση (Αριθ. 180647/ΓΔ4) Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών, ΦΕΚ 3502, τ. Β', 31/10/2016

του ωραρίου, όπου χρειάζεται, χωρίς, όμως, μείωση των διδακτικών ωρών. Το ωρολόγιο πρόγραμμα περιλαμβάνει διδασκαλία Γλώσσας, Μαθηματικών, Αγγλικών, καθώς και Φυσική Αγωγή, Τ.Π.Ε. και Αισθητική Αγωγή.

Με το σύνθημα του Υπ. Παιδείας «Όλα τα προσφυγόπουλα στα σχολεία»¹⁰⁶, κατά το σχολικό έτος 2017-2018, κύριος στόχος του Υπουργείου Παιδείας είναι η ένταξη στο σχολείο, με ιδιαίτερη έμφαση στην αρμονική μετάβαση των περισσότερων παιδιών στην πρωινή ζώνη.

Συγχρόνως, υπάρχει ο σχεδιασμός να συνεχιστεί ο θεσμός των απογευματινών Δομών Υποδοχής Εκπαίδευσης (ΔΥΕΠ) για έναν μικρό αριθμό παιδιών που δεν πρόλαβαν να ολοκληρώσουν το προενταξιακό έτος της προηγούμενης σχολικής χρονιάς ή εκείνα που η Δομή Φιλοξενίας στην οποία διαμένουν δεν βρίσκεται κοντά σε Ζώνη Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ).

Άλλος ένας στόχος του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων είναι η ενίσχυση της γνώσης των παιδιών των προσφύγων γύρω από την μητρική τους γλώσσα είτε αυτά είναι Φαρσί είτε Αραβικά. Στο πλαίσιο αυτό, το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού¹⁰⁷ εξασφάλισε, με τη βοήθεια του παραρτήματός του στην Αλεξάνδρεια, μια πρώτη σειρά αραβικών παιδικών βιβλίων και βιβλίων ελληνικής λογοτεχνίας μεταφρασμένης στα αραβικά, προσπαθώντας να βοηθήσει τους πρόσφυγες, τόσο τα παιδιά όσο και τους ενήλικες, να έχουν πρόσβαση στο ποιοτικό βιβλίο, στη μητρική τους γλώσσα για να διευκολύνει την ανάγνωση τους. Στόχος του είναι η δημιουργία συλλογών στην αραβική γλώσσα για τις ανάγκες του αραβόφωνου πληθυσμού.

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Από την πρώτη περίοδο της προσφυγικής κρίσης εμφανίστηκαν στο πεδίο, αρχικά στα νησιά υποδοχής και στη συνέχεια στην ενδοχώρα, δεκάδες διεθνείς και ελληνικές ΜΚΟ. Η εμπλοκή τους χαρακτηρίστηκε από δράσεις βραχυπρόθεσμες και χωρίς εκπαιδευτικό υπόβαθρο έως συστηματικές και οργανωμένες σε βάθος χρόνου δράσεις.

Από την άνοιξη του 2016, όταν το ΥΠΕΘ ανέλαβε επισήμως την ευθύνη για την τυπική εκπαίδευση των προσφύγων, ζητήθηκε από όλες τις εμπλεκόμενες στο χώρο της δημιουργικής απασχόλησης και της εκπαίδευσης ΜΚΟ να πιστοποιηθούν από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων υποβάλλοντας προτάσεις συγκεκριμένων προγραμμάτων σε ένα ενιαίο μητρώο. Οι ΜΚΟ παράλληλα ενημερώθηκαν για τους όρους δραστηριοποίησής τους στο χώρο της άτυπης και μη τυπικής εκπαίδευσης. Το ΥΠΕΘ εκτιμά ότι οι ΜΚΟ μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο σε θέματα όπως : η παροχή υλικό-τεχνικής υποδομής, η επαγγελματική και τεχνική κατάρτιση, η εκπαίδευση ενηλίκων, η οργάνωση της εκμάθησης των μητρικών γλωσσών των

¹⁰⁶ <https://www.socialpolicy.gr>

¹⁰⁷ <http://hfc-worldwide.org/athens/>

παιδιών (όπως αραβική, φαρσί κ.λ.π.) αλλά και στην ενίσχυση του αριθμού των πολιτιστικών διαμεσολαβητών στα κέντρα φιλοξενίας και τις δομές εκπαίδευσης προσφύγων.

Οι διεθνείς οργανώσεις και οι ΜΚΟ μπορούν να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της εκπαίδευσης σε ώρες και μέρες που δεν θα συμπίπτουν με το ωρολόγιο πρόγραμμα των νηπιαγωγείων και των τάξεων υποδοχής, αφού λάβουν σχετική πιστοποίηση από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Είναι πρωταρχικής σημασίας να μην υπάρχει αλληλοεπικάλυψη δράσεων και σπατάλη πόρων.

15. http://www.iefimerida.gr/sites/default/files/styles/708x320/public/skoy-708_1.jpg

Νορβηγία

«Με γνώση βασισμένη στην έρευνα, ευχόμαστε να ρίξουμε φως πάνω σε αυτό που σημαίνει η προσφυγική κρίση: πολιτικά, ιστορικά, ψυχολογικά, οικονομικά και κοινωνικά. Η Ευρώπη δοκιμάζεται και μαζί με αυτή – η ανθρωπιά μας.» Ole Petter Ottersen, πρότανης στο Πανεπιστήμιο του Όσλο¹⁰⁸.

Το Νορβηγικό εκπαιδευτικό σύστημα δίνει έμφαση στις ίσες ευκαιρίες και την πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα, ανεξάρτητα από το κοινωνικό υπόβαθρο, το φύλο, την εθνότητα και τη γεωγραφική θέση, και χωρίς ροή σύμφωνα με τις ικανότητες (Telhaug, Mediås, & Aasen, 2006)¹⁰⁹.

Βασική αρχή είναι η «Εκπαίδευση για όλους» και για αυτό το λόγο θεσμικά παρέχονται ίσα δικαιώματα στην εκπαίδευση ανεξάρτητα από το πού μένουν, το φύλο, το κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο και οποιαδήποτε άλλη ειδική ικανότητα.

¹⁰⁸ Academic Dugnad for refugees and Asylum Seekers: Joining Forces for Academic Inclusion. A report from the project team at the University of Oslo, June 2017, UiO: University of Oslo

¹⁰⁹ TelHaug, A.O., Medias, O. A., and Aasen., A. (2006) The Nordic model in edycation: Education as part of the political system in the last 50 years. Scandinavian journal of Educational Research

Κεντρικός στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής είναι ένα κατανοητό σχολικό σύστημα που ευνοεί όλους τους εκπαιδευόμενους. Ιδιαίτερη μέριμνα δίνεται στις ανάγκες των παιδιών συγκεκριμένων ομάδων, όπως των γλωσσικών μειονοτήτων.

Επιπλέον, οι μεγάλες επενδύσεις στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών αποτελούν επίσης σημαντική στρατηγική για τη διασφάλιση της ποιότητας της δημόσιας εκπαίδευσης.

Η Νορβηγία έχει διαδραματίσει ηγετικό ρόλο σε διεθνές επίπεδο για να θέσει την εκπαίδευση υψηλότερα στην παγκόσμια ατζέντα. Είναι ζωτικής σημασίας να διατηρηθεί η εστίαση στην εκπαίδευση. Όταν οι ηγέτες των G20 συναντήθηκαν στη σύνοδο κορυφής του Αμβούργου τον Ιούλιο του 2017, η χρηματοδότηση της εκπαίδευσης συμπεριλήφθηκε για πρώτη φορά στη Δήλωση των ηγετών της G20, εν μέρει ως αποτέλεσμα των προσπάθειών της Νορβηγίας», δήλωσε ο κ. Brende¹¹⁰.

Η Νορβηγία είναι μία από τις ελάχιστες χώρες που περιλαμβάνει την εκπαίδευση στην ανθρωπιστική της πολιτική. Τονίζεται η σημασία της εκπαίδευσης σε καταστάσεις κρίσης και συγκρούσεων και για το λόγο αυτό η ανθρωπιστική βοήθεια της Νορβηγίας για την εκπαίδευση αυξήθηκε από 67 εκατομμύρια NOK το 2013 σε 474 εκατομμύρια NOK το 2016. Η Νορβηγία είναι ένας από τους μεγαλύτερους δωρητές στις εκπαιδευτικές προσπάθειες ανθρωπιστικών οργανώσεων, όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, το Central Emergency Respond Fund (CERF)¹¹¹ και η UNICEF.

«Το γεγονός ότι τα παιδιά και οι νέοι απέχουν συνολικά ή μερικά από την εκπαίδευση τους ως αποτέλεσμα των πολέμων και των συγκρούσεων είναι ένα τεράστιο πρόβλημα. Ως εκ τούτου, έχουμε εντείνει τις προσπάθειές μας για να εξασφαλίσουμε ότι τα πιο ευάλωτα παιδιά και ιδιαίτερα τα κορίτσια θα λάβουν εκπαίδευση», δήλωσε ο υπουργός Εξωτερικών Børge Brende¹¹².

Η Νορβηγία, συνεπώς έχει αναπτύξει μία παγκόσμια εκπαιδευτική προσπάθεια και οι κυριότεροι στόχοι της είναι:

- Όλα τα παιδιά έχουν τις ίδιες ευκαιρίες να ξεκινήσουν και να ολοκληρώσουν το σχολείο.
- όλα τα παιδιά και οι νέοι να αποκτούν βασικές δεξιότητες και να είναι εξοπλισμένοι για την αντιμετώπιση της ενήλικης ζωής · και

¹¹⁰ www.norad.no/risingtothechallenge

¹¹¹ <https://www.unocha.org/.../central-emergency-response-...>

¹¹² <http://theirworld.org/news/syria-conference-lack-of-funding-keeps-530k-refugees-out-of-school>

- να αναπτύξουν όσο το δυνατόν περισσότερες δεξιότητες που τους επιτρέπουν να βρουν αμειβόμενη απασχόληση και να βελτιώσουν τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης καθώς και βιώσιμης ανάπτυξης με την ευρύτερη έννοια.

Ενδεικτικό είναι το γεγονός πως η Νορβηγία είναι μέλος του Διεθνούς Δικτύου για την Εκπαίδευση στις Καταστάσεις Έκτακτης Ανάγκης (INEE)¹¹³, το οποίο περιλαμβάνει τους μεγαλύτερους διεθνείς οργανισμούς και τους χορηγούς στον τομέα και βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των προσπάθειών για την προώθηση της εκπαίδευσης σε καταστάσεις συγκρούσεων και κρίσεων. Το Διεθνές Δίκτυο έχει αναπτύξει διεθνή πρότυπα για την εκπαίδευση σε ανθρωπιστικές κρίσεις. Η ενσωμάτωση αυτών των προτύπων σε σχέδια έκτακτης προετοιμασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και στις ανθρωπιστικές οργανώσεις θα συμβάλει στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των κρίσεων όταν προκύψουν.

Αξιοσημείωτο είναι το πρόγραμμα του Πολιτιστικού Προσανατολισμού του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ)¹¹⁴, στο οποίο συμμετέχει η Νορβηγία (NORCO). Το συγκεκριμένο πρόγραμμα στηρίζεται στην πεποίθηση πως η παροχή πληροφοριών στους πρόσφυγες, πριν εισέλθουν στη χώρα, σχετικά με τον πολιτισμό και την κοινωνία στην οποία θα φιλοξενηθούν καθώς και τους δημότες των περιοχών που θα εγκατασταθούν σχετικά με το υπόβαθρο και τον πολιτισμό των προσφύγων, θα συντελέσει στην ομαλή ένταξη και στα βέλτιστα δυνατά αποτελέσματα που αυτή μπορεί να επιφέρει.

Τα μαθήματα πολιτιστικού προσανατολισμού προς τους πρόσφυγες διαρκούν τέσσερις ημέρες για ενήλικες (16 ετών και άνω) και δύο ημέρες για παιδιά (8-15 ετών). Τα εκπαιδευτικά σεμινάρια είναι «επικεντρωμένα σε μαθητές» και πρακτικά, γεγονός που σημαίνει ότι οι συμμετέχοντες δεν ενημερώνονται απλώς για τη ζωή στη νέα τους χώρα, αλλά τους δίνεται η ευκαιρία να το βιώσουν μέσα από παιχνίδια ρόλων, μελέτες περιπτώσεων, δραστηριότητες επίλυσης προβλημάτων, παιχνίδια, συζητήσεις και άλλες δραστηριότητες που απαιτούν την πλήρη συμμετοχή τους.

Οι εκπαιδευτικές συνεδρίες πραγματοποιούνται από ένα διαπολιτισμικό εκπαιδευτή, που είναι ένα πρόσωπο που έχει προφίλ παρόμοιο με εκείνο της ομάδας των προσφύγων και έχει ζήσει στη Νορβηγία. Μιλάει τη γλώσσα των συμμετεχόντων στον πολιτιστικό προσανατολισμό, επομένως δεν απαιτείται διερμηνέας. Ο διαπολιτισμικός εκπαιδευτής λειτουργεί ως πρότυπο για τους πρόσφυγες, καθώς έχει ενσωματωθεί με επιτυχία στη Νορβηγία, έχει μάθει τη γλώσσα και έχει επίσης καταφέρει να εγκατασταθεί επαγγελματικά στη Νορβηγία.

¹¹³ www.ineesite.org/en

¹¹⁴ ανακτήθηκε 23/10/2017

Παράλληλα πραγματοποιούνται σεμινάρια ενημέρωσης στους δήμους, τα οποία είναι μονοήμερες εκδηλώσεις, που καλύπτουν τα ακόλουθα θέματα:

- Βασικά γεγονότα σχετικά με τη χώρα προέλευσης των προσφύγων, συμπεριλαμβανομένης της ιστορίας, της εθνικής συνθέσεως και των λόγων που οδήγησαν στη σύγκρουση που οδήγησε τον λαό να φύγει
- Πολιτιστικό προφίλ της ενδιαφερόμενης ομάδας προσφύγων που επικεντρώνεται στην πρακτική έκφραση του πολιτισμού και των αξιών στην καθημερινή ζωή
- Συνθήκες διαβίωσης στη χώρα του πρώτου ασύλου
- Ανησυχίες των προσφύγων σχετικά με την επανεγκατάσταση στη Νορβηγία. Η ένταξη πραγματοποιείται αποτελεσματικότερα, καθώς όλοι οι εμπλεκόμενοι στη διαδικασία γνωρίζουν όλα τα απαραίτητα στοιχεία και έχουν καλή αντίληψη των προσδοκιών και των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ τους.

Στο πλαίσιο των καλών πρακτικών που εφαρμόζονται στη Νορβηγία αναφέρεται πως τον Φεβρουάριο του 2016 ξεκίνησε η ιστοσελίδα Skolekassa.no¹¹⁵ ("The School Box"), με διδακτικά βοηθήματα σε επτά γλώσσες: Αραβικά, Dari, Kurmanji, Πάστο, Tigrinya, Αγγλικά και Νορβηγικά. Ο ιστότοπος δημιουργήθηκε για να παρέχει τα σχετικά δίγλωσσα εργαλεία για τα νεοαφιχθέντα παιδιά που μαθαίνουν Νορβηγικά, Αγγλικά, Μαθηματικά, Επιστήμες και Κοινωνικές Σπουδές στο πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο.

Τέλος, ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει και στο γεγονός πως η Νορβηγία αναγνωρίζοντας το δύσκολο έργο της εκπαίδευσης των παιδιών με προσφυγικό προφίλ, δημιούργησε μια «δεξαμενή καθηγητών», συμπεριλαμβάνοντας εκείνους που έχουν το γνωστικό υπόβαθρο και μπορούν να ανταποκριθούν με επιτυχία.

¹¹⁵ 35. <https://skolekassa.no/>

16.

http://www.alfavita.gr/sites/default/files/styles/imagearthron/public/prosfyges_73.jpg

Νορβηγικό θεσμικό πλαίσιο

Η δημόσια εκπαίδευση ρυθμίστηκε μέσω του νόμου για την εκπαίδευση και του εθνικού προγράμματος σπουδών, όπου καθορίζονται οι γενικοί σκοποί της δημόσιας εκπαίδευσης, καθώς και τα επιμέρους θέματα (Sivesind, 2008 , Bachmann, 2008)¹¹⁶.

Ο νόμος για την εκπαίδευση αντιπροσωπεύει ένα ρυθμιστικό εργαλείο και μια ισχυρή κυρίαρχη δύναμη, καθώς διασφαλίζει το δικαίωμα των πολιτών στη δημόσια εκπαίδευση και την εκπαίδευση ειδικών αναγκών. Περιλαμβάνει επίσης απαιτήσεις σχετικά με τα τυπικά προσόντα των εκπαιδευτικών και τις ευθύνες του σχολείου, των δήμων και των κυβερνητικών αρχών για την παροχή εκπαίδευσης σε όλους τους φοιτητές (The Education Act, 1998 # 1536)¹¹⁷.

Το υποχρεωτικό σχολείο αρχίζει στην ηλικία των έξι ετών και το 97% των σχολείων είναι δημόσια (Hopfenbeck et al., 2013)¹¹⁸. Τα δημοτικά και τα κατώτερα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανήκουν στους δήμους, ενώ οι κομητείες διαθέτουν τα ανώτερα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Το 2015, ο αριθμός των παιδιών αιτούντων άσυλο στη Νορβηγία που ήταν σε σχολική ηλικία (6-18 ετών), ήταν σχεδόν πέντε φορές υψηλότερος από ό, τι το 2014. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα του 2015/16, πολλά από αυτά τα παιδιά δεν έλαβαν την εκπαίδευση που χρειάζονταν και δικαιούνται από την πρώτη μέρα. Αυτό απαιτούσε ορισμένα νέα, στοχοθετημένα μέτρα, για την υποστήριξη των ιδιοκτητών σχολείων. Τα μέτρα αυτά περιγράφονται στη Λευκή Βίβλο για την πολιτική ένταξης, "Μια ολιστική πολιτική ένταξης, πολυμορφίας και κοινωνικής συνοχής». Περιγράφει πώς πρέπει να οργανωθεί η πολιτική και τα μέτρα ένταξης της Νορβηγίας για να διασφαλιστεί η είσοδος στην αγορά εργασίας ή είσοδος στην υποχρεωτική εκπαίδευση χωρίς καθυστέρηση. Το σκεπτικό του συγκεκριμένου εγγράφου είναι ότι η πολιτική ένταξης πρέπει να επικαιροποιείται συνεχώς ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας.

Το Εθνικό Κέντρο Πολυπολιτισμικής Εκπαίδευσης (NAFO)¹¹⁹ έχει ειδική ευθύνη για την εφαρμογή μέτρων που αποσκοπούν στη βελτίωση της εκπαίδευσης για τις

¹¹⁶ Sivesind, K., and Hopmann, S. (1997). Fra Laereplanutforming til undervisningsplanlegging. I B. Karseth, S. Gudmundsdottir, and S. Hopmann (red.), Didaktikk: Tradisjon og fornyelse. Festskrift til Bjorg Brandtzoeg Gundem. Rapport Nr 12. Pedagogisk forskningsinstitutt: Universitetet i Oslo

¹¹⁷ Ministry of Education and Research The Education Act, 1998 # 1536
<http://www.irishstatutebook.ie/eli/1998/act/51/enacted/en/html>

¹¹⁸ Hopfenbeck, T. et al. (2013), "Balancing trust and accountability?", The assessment for learning programme in Norway: A governing complex education systems study case", OECD Education Working Papers, No 97, OECD Publishing, Paeis

¹¹⁹ <https://nafo.hioa.no/om-nafo/about-nafo>

γλωσσικές μνήμες στη Νορβηγία, στα νηπιαγωγεία, στα ιδρύματα εκπαίδευσης ενηλίκων και στα πανεπιστήμια και στα πανεπιστημιακά κολέγια. Συμμετέχει επίσης στην ανάπτυξη και εφαρμογή πολλών από τα νέα μέτρα που αναφέρονται παραπάνω.

Τα σχολεία είναι σημαντικοί χώροι για κοινωνική και πολιτιστική ένταξη. Η Λευκή Βίβλος αριθ. 30 (2015-2016)¹²⁰ περιγράφει επίσης ορισμένα νέα μέτρα που αποσκοπούν στην πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού:

- Τον Ιούνιο του 2016, ξεκίνησαν ψηφιακοί πόροι για τα σχολεία για την πρόληψη του αντισημιτισμού, του ρατσισμού, της ριζοσπαστικοποίησης και των μη δημοκρατικών συμπεριφορών.
- Θα αναπτυχθεί η διδασκαλία των πόρων για την αντιμετώπιση της εχθρότητας που επικεντρώνεται σε ομάδες για χρήση στις διάφορες εκπαιδευτικές δραστηριότητες των εκπαιδευτικών.

Νορβηγικό εκπαιδευτικό σύστημα ένταξης

Ο αυξανόμενος αριθμός παιδιών και νέων που ζητούν άσυλο στη Νορβηγία αποτελεί μείζονα πρόκληση για τις εκπαιδευτικές αρχές και το σχολικό σύστημα όσον αφορά τη διασφάλιση επαρκούς εκπαίδευσης.

Κατά το σχολικό έτος 2015/2016 περίπου το 14,3% των φοιτητών υποχρεωτικής εκπαίδευσης έχουν μεταναστευτικό υπόβαθρο (The Directorate for Education and Training, 2016)¹²¹. Δύο ομάδες μαθητών περιλαμβάνονται σε αυτή την κατηγοριοποίηση που εφαρμόζουν οι νορβηγικές κυβερνήσεις: 1) μαθητές που μεταναστεύουν στη Νορβηγία και που γεννιούνται σε διαφορετική χώρα και 2) μαθητές που γεννήθηκαν στη Νορβηγία αλλά έχουν γονείς που γεννήθηκαν σε άλλη χώρα.

Εάν σε αυτή την κατηγορία παιδιών και νέων δεν προσφερθεί επαρκής εκπαίδευση, αυτό θα μπορούσε να μειώσει τις ευκαιρίες τους να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους, να συμμετάσχουν στην αγορά εργασίας και να συμβάλουν στην κοινωνία εν γένει.

«263 εκατομμύρια παιδιά και νέοι βρίσκονται σήμερα εκτός σχολείου. Αυτό έχει σοβαρές συνέπειες από κοινωνική και οικονομική άποψη, καθώς και από την άποψη της ασφάλειας, όχι μόνο για τις χώρες που υστερούν, αλλά και για την υπόλοιπη διεθνή κοινότητα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η Νορβηγία έδωσε προτεραιότητα στις ενισχύσεις για την εκπαίδευση. Η εκπαίδευση είναι απαραίτητη

¹²⁰ <https://www.regjeringen.no/en/.../white-papers-/id1754>

¹²¹ <https://www.regjeringen.no/.../directorate-for-education>,

για την προώθηση της ανάπτυξης και την καταπολέμηση της φτώχειας.» δήλωσε το καλοκαίρι του 2017 ο υπουργός Εξωτερικών Børge Brende¹²².

«Όλα τα παιδιά της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που είναι πιθανό να διαμείνουν στη Νορβηγία για τουλάχιστον τρεις μήνες έχουν νόμιμο δικαίωμα να παρακολουθήσουν την πρωτοβάθμια και κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (1η έως 10η τάξη). Αν παραμείνουν στη Νορβηγία για πάνω από τρεις μήνες, έχουν στη συνέχεια την υποχρέωση να παρακολουθήσουν. Τα παιδιά συνήθως αρχίζουν το σχολείο κατά το έτος των έκτων γενεθλίων τους και φεύγουν από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στη χρονιά κατά την οποία γίνονται 16. Οι νέοι ηλικίας 16 έως 18 ετών που χρειάζονται εκπαίδευση στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση δικαιούνται να τη λάβουν, ωστόσο δεν έχουν δικαίωμα σε ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Οι μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με μητρική γλώσσα διαφορετική από τη νορβηγική ή τη Σάμι δικαιούνται προσαρμοσμένη νορβηγική διδασκαλία γλωσσών έως ότου είναι επαρκώς καταρτισμένοι στην νορβηγική για να ακολουθήσουν τις συνήθεις διδασκαλίες του σχολείου. Εάν είναι απαραίτητο, οι εν λόγω μαθητές δικαιούνται επίσης διδασκαλία μητρικής γλώσσας, δίγλωσση διδασκαλία θεμάτων ή και τα δύο. Στις περιπτώσεις που ένα σχολείο δεν διαθέτει εκπαιδευτικό προσωπικό με διδασκαλία μητρικής γλώσσας ή διδασκαλία δίγλωσσων θεμάτων, ο διευθυντής του σχολείου πρέπει να διευκολύνει, στο μέτρο του δυνατού, άλλες εκπαιδευτικές ενέργειες προσαρμοσμένες στις ικανότητες των μαθητών. Για τους μαθητές που έφτασαν πρόσφατα, ο δήμος μπορεί να οργανώσει ειδικές εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις σε ξεχωριστές ομάδες, τάξεις ή σχολεία.

Εάν όλη η εκπαίδευση πρόκειται να πραγματοποιηθεί σε μια τέτοια ομάδα, τάξη ή σχολείο, αυτό πρέπει να ορίζεται στην απόφαση για την παροχή προσαρμοσμένης διδασκαλίας γλωσσών. Η εκπαίδευση σε μια ειδικά οργανωμένη εγκατάσταση μπορεί να διαρκέσει μέχρι και δύο χρόνια.» (Απόσπασμα του Νόμου για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και την Κατάρτιση (Νόμος Εκπαίδευσης), Ministry of Education and Research, 1998/Education Act)¹²³.

Το δικαίωμα των ανήλικων προσφύγων σε προσαρμοσμένη νορβηγική διδασκαλία γλωσσών και, κατά περίπτωση, διδασκαλία της μητρικής γλώσσας και / ή δίγλωσση διδακτική διδασκαλία "μέχρις ότου είναι επαρκώς καταρτισμένοι στη Νορβηγική γλώσσα να ακολουθήσει τις συνήθεις οδηγίες του σχολείου, που περιγράφεται στον εκπαιδευτικό Νόμο, στην πράξη παρουσιάζει προβλήματα.

¹²² <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/.../id2567373/>

¹²³ Ministry of Education and Research The Education Act, 1998 # 1536
<http://www.irishstatutebook.ie/eli/1998/act/51/enacted/en/html>

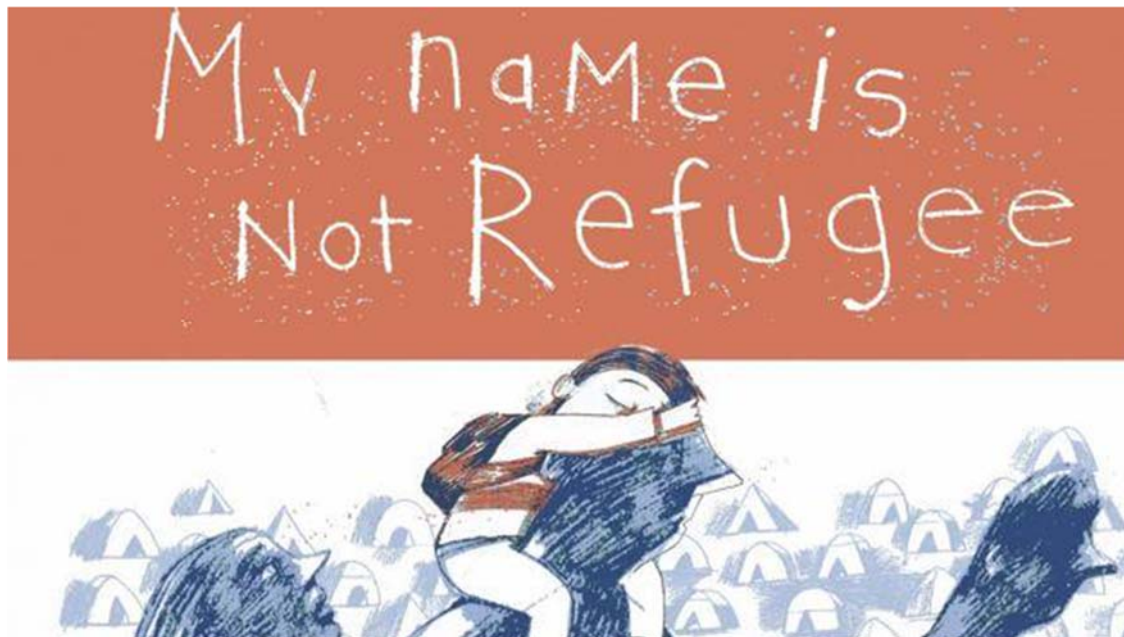
Η ανεπαρκής διδασκαλία γλωσσών οφείλεται σε διάφορους παράγοντες. Πρώτον, υπάρχει αβεβαιότητα ως προς τον τρόπο ερμηνείας των "επαρκώς καταρτισμένων στη νορβηγική", όπως ορίζεται στον νόμο για την εκπαίδευση, οδηγώντας σε διαφορετικές πρακτικές ως προς το ποιος και μέχρι πότε λαμβάνει εκπαίδευση. Δεύτερον, δεν υπάρχουν εθνικά πρότυπα για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να οργανωθεί η διδασκαλία νέων μαθητών. Ένα τρίτο σημείο είναι ότι υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά την καταγραφή των επιπέδων επάρκειας της μητρικής γλώσσας των μαθητών. Η σωστή καταγραφή θα επέτρεπε την παροχή της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας, ανάλογα με τις ανάγκες. Ένας άλλος παράγοντας είναι ότι η διδασκαλία γλωσσών εξαρτάται από την πρόσβαση σε εκπαιδευτικές πηγές με τις σχετικές γλωσσικές δεξιότητες, που δεν είναι εύκολη σε όλες τις περιπτώσεις, ιδίως στους μικρότερους δήμους. Τέλος, είναι πιθανό η εξασφάλιση πόρων για τη διδασκαλία γλωσσών να μην είναι δεδομένη για τους μαθητές που ενδέχεται να μετακινηθούν σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα.

Η αύξηση του αριθμού των παιδιών και των νέων που ζητούν άσυλο στη Νορβηγία έχει οδηγήσει σε μεγαλύτερους χρόνους αναμονής για την εγγραφή τους σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με τα νόμιμα δικαιώματά τους.

Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας των αιτούντων άσυλο δεν έχουν νόμιμο δικαίωμα στο νηπιαγωγείο μέχρι να χορηγηθεί άσυλο στους γονείς τους. Ωστόσο, η Διεύθυνση Μετανάστευσης ορίζει ότι οι οικογένειες στα κέντρα ασύλου θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε "παιδική βάση" για τουλάχιστον τρεις ώρες την ημέρα από την ηλικία των δύο έως την υποχρεωτική εκπαίδευση. Υπάρχει επίσης μια επιχορήγηση του Υπουργείου Δικαιοσύνης που επιτρέπει στα παιδιά ηλικίας 4- και 5 ετών να παρακολουθήσουν νηπιαγωγείο .

Η εκπαίδευση των μεταναστών υπήρξε για μεγάλο χρονικό διάστημα υψηλή στην πολιτική ατζέντα της Νορβηγίας. Η επίσημη νορβηγική έκθεση (NOU) "Πολυφωνία και μάθηση: Πολύγλωσσα παιδιά, νέοι και ενήλικες στο εκπαιδευτικό σύστημα" (Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας, 2010¹²⁴), που υπέβαλε η Επιτροπή για την Ισότητα Εκπαίδευσης για Παιδιά, Νέους και Ενήλικες, επεσήμανε πέντε βασικά σημεία που πρέπει να αντιμετωπιστούν για τη βελτίωση της εκπαίδευσης των μεταναστών: πρώιμη προσπάθεια, μακρόχρονη εκπαίδευση δεύτερης γλώσσας, πολυγλωσσία ως θετική αξία, ανάγκη δημιουργίας ικανοτήτων στον εκπαιδευτικό τομέα και προκλήσεις εφαρμογής .

¹²⁴ <https://www.regjeringen.no/en/dep/kd/id58>

17. www.independent.co.uk: Student's refugee crisis book for children wins v&a illustration award

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως συνδετικός κρίκος

Η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση σχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη πολυπολιτισμικών κοινωνιών καθώς αποτελεί συνένωση λαών με διαφορετική πολιτιστική και εθνική ταυτότητα, διαφορετικές εμπειρίες και αξίες. Η γλώσσα, η θρησκεία, οι αξίες και γενικότερα η παράδοση κάθε λαού δεν αποτελούν εμπόδιο για τον θεσμό της Ενωμένης Ευρώπης αλλά αντίθετα απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξή της (Νάσκου – Περράκη Π., 2003)¹²⁵.

Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικής σχετικά με την εκπαίδευση των ανήλικων προσφύγων πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά στη σύνοδο κορυφής που πραγματοποιήθηκε στο Γκέτεμποργκ της Σουηδίας στις 15-16 Ιουνίου 2001¹²⁶ και ακολούθησε επίσημη οδηγία (2001/0091 (CNS))¹²⁷, η οποία προβλέπει:

Τα κράτη-μέλη που δέχονται τους ανήλικους πρόσφυγες πρέπει να εξασφαλίζουν την πρόσβαση τους στο εκπαιδευτικό σύστημα με τις ίδιες προϋποθέσεις με αυτές που ισχύουν για τους γηγενείς μαθητές, καθώς και οι ανήλικοι πρόσφυγες πρέπει να ενταχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υποδοχής σε διάστημα δυο μηνών από την υποβολή της αίτησης τους. Θα πρέπει να εξασφαλίζουν στους ανήλικους

¹²⁵ Νάσκου – Περράκη, Π. (2003). Η συμβολή της UNESCO και των άλλων Διεθνών Οργανισμών στη διαμόρφωση της Διαπολιτισμικής Διάστασης της Ελληνικής Παιδείας Μέθοδοι και Προοπτικές. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

¹²⁶ www.consilium.europa.eu/media/20976/00200-r1gr1.pdf

¹²⁷ eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32003L0009

πρόσφυγες γλωσσικά μαθήματα έτσι ώστε να μη δυσκολευτούν στην παρακολούθηση της σχολικής εκπαίδευσης.

Στη σύνοδο κορυφής των κρατών-μελών που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 20-22 Ιουνίου 2003¹²⁸ τα κράτη-μέλη για μια ακόμα φορά επανέλαβαν την αναγκαιότητα της πρόσβασης των ανήλικων προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υποδοχής. Η μόνη διαφορά από την προηγούμενη οδηγία ήταν ότι τα κράτη-μέλη δεν θα μπορούσαν να περιορίσουν την πρόσβαση των ανήλικων προσφύγων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αποκλειστικά και μόνο λόγω της ενηλικίωσης του ανήλικου. Επιπλέον προβλέπεται ότι η εκπαίδευση των ανήλικων προσφύγων μπορεί να γίνει στα κέντρα υποδοχής.

Σύμφωνα με την Διακήρυξη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Διαμεσολαβητών για τα παιδιά της 17ης ετήσιας Γενικής Συνέλευσης που διεξήχθη στις Βρυξέλες στις 27 Σεπτεμβρίου 2013 “Children on the Move: Children First”¹²⁹ και σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών προσφυγικού πληθυσμού εκφράστηκε πως: «Πρέπει να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση και στις υπηρεσίες υγείας σε ισότιμη βάση με τα υπόλοιπα παιδιά στο πλαίσιο της δικαιοσύνης του κράτους υποδοχής. Η παροχή πρόσβασης σε όλα αυτά τα δικαιώματα είναι ζωτικής σημασίας για την ενσωμάτωση των παιδιών στην κοινωνία υποδοχής. Οι πολιτικές μετανάστευσης σε σχέση με «τα παιδιά στα παιδιά κίνηση» απαιτούν μια σειρά μέτρων που υπερβαίνουν τους ελέγχους στα σύνορα και της δράση κατά της παράνομης μετανάστευσης. Τα Κράτη μέλη να βρουν ανθεκτικές λύσεις που σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των παιδιών, χρησιμοποιώντας ολιστικά, εξατομικευμένα και ευέλικτα εργαλεία και με σεβασμό στα βέλτιστα συμφέροντά τους όπως αυτά καθορίζονται μέσω τυπικών διαδικασιών.»

Η εκπαιδευτική πολιτική της Ε.Ε. για τους ανήλικους και ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες εντάσσεται στο γενικό πλαίσιο του δικαιώματος της διαφορετικότητας, της ίσης μεταχείρισης και των ίσων δικαιωμάτων, όπως αυτά καθορίζονται από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Convention on the Rights of the Child-1989)¹³⁰, ωστόσο υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις μεταξύ αυτών των χωρών. Η διαφοροποίηση που παρατηρείται οφείλεται κυρίως στην ανομοιομορφία στο εσωτερικό της Ε.Ε., η οποία δημιουργεί προσκόμματα στην εφαρμογή κοινής πολιτικής για τη μετανάστευση και το άσυλο.

“Η αντιμετώπιση της πολιτισμικής διαφορετικότητας στην εκπαίδευση ποικίλλει από χώρα σε χώρα, ανάλογα με την κουλτούρα και την κυρίαρχη ιδεολογία της. Κάθε

¹²⁸ www.consilium.europa.eu/media/31018/qc3111406elc.pdf

¹²⁹ <https://www.enoc.eu/.../ENOC-2013-Statement-on-Children-on-the-...>

¹³⁰ <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

χώρα της Ένωσης έχει διαφορετικές υποδομές, διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, διαφορετικό πολιτισμό. Όλοι αυτοί οι παράγοντες επηρεάζουν κάθε χώρα στην άσκηση διαφορετικής πολιτικής στο τομέα της εκπαίδευσης των ανήλικων προσφύγων. Για αυτό το λόγο η Ευρώπη έχει να αντιμετωπίσει τη δυσκολία σύνθεσης των διαφορετικότητων κάθε χώρας για κοινή εκπαιδευτική πολιτική” (Τζωρτζοπούλου, Κοτζαμάνη, 2008)¹³¹.

Μερικές χώρες έχουν μεγάλη εμπειρία στην εκπαίδευση των ανήλικων και ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων δίνοντας ίσες ευκαιρίες, κατοχυρώνοντας τη μη διάκριση, αναγνωρίζοντας την ύπαρξη διαφορετικών εθνοτικών και φυλετικών ομάδων και διευκολύνοντας την επικοινωνία και κατανόηση μεταξύ τους κυρίως σε τοπικό επίπεδο (Rudiger, A. and Spencer, S.2003)¹³².

Πέραν των διαφοροποιήσεων που παρατηρούνται και των λόγων που αυτές υπάρχουν, η ΕΕ έχει σχεδιάσει ορισμένα προγράμματα που αφορούν στην εκπαίδευση των προσφύγων, στα οποία έχουν πρόσβαση όλα τα κράτη μέλη.

Αρχικά θα γίνει αναφορά στο πρόγραμμα Erasmus+, στο πλαίσιο του οποίου η Διαδικτυακή Γλωσσική Υποστήριξη (OLS)¹³³ παρέχει μαθήματα εκμάθησης ευρωπαϊκών γλωσσών.

Η συμμετοχή είναι εθελοντική και δωρεάν και μπορεί να χρησιμοποιείται ανά πάσα στιγμή από οποιονδήποτε ηλεκτρονικό υπολογιστή, tablet ή smartphone με σύνδεση στο Διαδίκτυο. Οι συμμετέχοντες στα γλωσσικά μαθήματα της OLS μπορούν να παρακολουθήσουν με τον δικό τους ρυθμό μεγάλη ποικιλία ενοτήτων οι οποίες καλύπτουν διάφορους τομείς γλωσσολογίας, καθώς και αλληλεπιδραστικές δραστηριότητες «διδασκαλίας σε απευθείας σύνδεση».

Ακολούθως, επισημαίνεται η ύπαρξη ηλεκτρονικών πλατφόρμων, οι οποίες μπορούν να παρέχουν υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς και τους διευθυντές σχολείων που εργάζονται με μεγάλο αριθμό μαθητών μεταναστών. Συγκεκριμένα:

- eTwinning¹³⁴: είναι μια πλατφόρμα όπου οι καθηγητές συναντώνται για να επικοινωνούν, να συνεργάζονται και να αναπτύσσουν σχέδια, σχεδιασμένα να εμπνεύσει τους εκπαιδευτικούς που εργάζονται με μετανάστες.

¹³¹ Τζωρτζοπούλου, Μ. & Κοτζαμάνη, Α. (2008). Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών. Διερεύνηση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους, Αθήνα: ΕΚΚΕ.

¹³² Rudiger, A. and Spencer, S.(2003) ‘Social Integration of Migrants and ethnic minorities Policies combat discrimination’, Conference jointly organized by the European Commission and OECD, 21-22/1/2003, Brussels.

¹³³ <https://ec.europa.eu/.../erasmus.../online-linguistic-suppo...>

¹³⁴ <https://www.etwinning.net/el/pub/index.htm>

- School Education Gateway (SEG)¹³⁵: η Gateway School Education είναι μια ηλεκτρονική πλατφόρμα που παρουσιάζεται σε 23 ευρωπαϊκές γλώσσες, για καθηγητές, σχολεία, υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και άλλους ενδιαφερόμενους. Παρουσιάζει τις εξελίξεις της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής μαζί με ειδήσεις, άρθρα εμπειρογνομόνων, παραδείγματα ορθών πρακτικών και πρόσθετους πόρους για τους εκπαιδευτικούς και τους διευθυντές των σχολείων. Στη συγκεκριμένη ηλεκτρονική πλατφόρμα μπορεί κανείς να βρει «Το ευρωπαϊκό εργαλείο για τα σχολεία», το οποίο προσφέρει συγκεκριμένες ιδέες για τη βελτίωση της συνεργασίας εντός, μεταξύ και πέραν των σχολείων, προκειμένου να μπορέσουν όλα τα παιδιά και οι νέοι να πετύχουν στο σχολείο. Οι διευθυντές, οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς και άλλοι άνθρωποι που εμπλέκονται σε διαφορετικές πτυχές της σχολικής ζωής μπορούν να βρουν χρήσιμες πληροφορίες, παραδείγματα και υλικό και να εμπλουτίσουν τις προσπάθειές τους για την παροχή αποτελεσματικής και υψηλής ποιότητας προσχολικής και σχολικής εκπαίδευσης. Στόχος του συγκεκριμένου εργαλείου είναι να υποστηρίξει την ανταλλαγή και την εμπειρία μεταξύ των επαγγελματιών του σχολείου και των πολιτικών ιθυνόντων.

Εν μέσω της μεταναστευτικής κρίσης, στόχος αυτών των προγραμμάτων είναι να στηρίξει τις προσπάθειες των κρατών μελών της ΕΕ να ενσωματώσουν τους πρόσφυγες στα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και να διασφαλίσουν την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους.

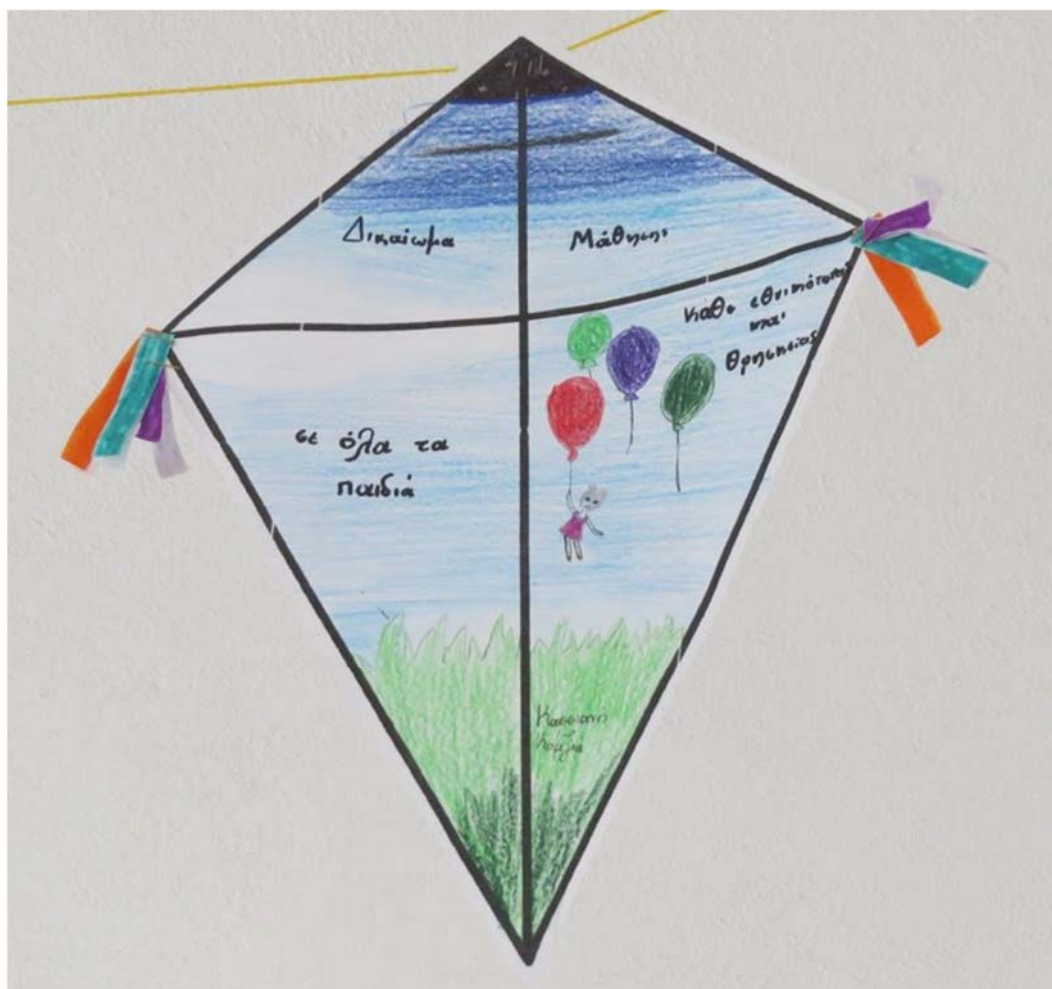
18. <https://totalstoragesolutions.com/wp-content/uploads/2015/11/familystorage-300x221.png>

¹³⁵ <https://www.schooleducationgateway.eu/>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

«Αυτοί που μελέτησαν προσεκτικά τον τρόπο διακυβέρνησης των ανθρώπων, πρέπει να έχουν πεισθεί πως η τύχη των εθνών εξαρτάται από την εκπαίδευση των νέων».

Αριστοτέλης

19. https://www.minedu.gov.gr/images/stories/artasm_4.jpg

Η ένταξη των παιδιών των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας και της Νορβηγίας είναι ένα ιδιαίτερα περίπλοκο ζήτημα, καθώς απαιτεί την ταχεία και αποτελεσματική αντιμετώπιση αστάθμητων παραγόντων και ξαφνικών αλλαγών, εμπλέκει πολλούς φορείς και εμπεριέχει πολλά στοιχεία που εμπίπτουν στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και κοινωνική ευαισθησία. Είναι απόλυτα σαφές πως υπάρχουν πολλές διαφορές στον τρόπο αντιμετώπισης του ζητήματος από την πολιτεία και την κοινωνία της κάθε χώρας, καθώς είναι καταλυτική η συμβολή των ακόλουθων στοιχείων.

Αρχικά, η κουλτούρα των δύο χωρών είναι διαφορετική και αυτό επηρεάζει τον τρόπο χειρισμού του προσφυγικού ζητήματος εν γένει. Από τη μία πλευρά είναι η Νορβηγία, μία χώρα της βόρειας Ευρώπης, η κοινωνία των πολιτών της οποίας είναι ενεργή και με τις παρεμβάσεις της καθορίζει την τύχη της. Το «εγώ» των πολιτών των χωρών αυτών είναι ανεπτυγμένο τόσο όσο και το «εμείς», δηλαδή η κοινωνία τους. Επιδίωξη όλων είναι η συμμετοχή και η συνεισφορά στην εξέλιξη και ανάπτυξη της χώρας τους και βασική αρχή που τους χαρακτηρίζει είναι η ισονομία. Συνεπώς, από τη στιγμή που εισήλθαν στη χώρα άνθρωποι που επιθυμούν να παραμείνουν σε αυτή, θα πρέπει να βρεθεί ο τρόπος με τον οποίο θα μπορέσουν να ενταχθούν στην κοινωνία και να συνεισφέρουν κατά το μέγιστο δυνατό. Η παιδεία είναι απαραίτητη προϋπόθεση και βασική μέριμνα των κρατικών παραγόντων, προκειμένου να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος στόχος.

Μία άλλη διαφοροποίηση είναι ότι στους πολίτες της Νορβηγίας έχει αναπτυχθεί μια αίσθηση εμπιστοσύνης και οικειότητας απέναντι στο κράτος, η οποία και στη συγκεκριμένη περίπτωση της ένταξης των προσφύγων στη νορβηγική κοινωνία έχει λειτουργήσει θετικά. Οι όποιες ενέργειες του κράτους με στόχο την εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων έγιναν δεκτές και στηρίχθηκαν ενεργά από τους πολίτες, καθώς υπήρχε η βεβαιότητα ότι ήταν οι ενδεδειγμένες. Υπήρχε άλλωστε ο απαιτούμενος σχεδιασμός αναφορικά με την ένταξη των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα και με τις απαραίτητες τροποποιήσεις στη νομοθεσία που απαιτούνταν για την αντιμετώπιση του μεγάλου αριθμού προσφύγων που εισήλθαν στη χώρα το 2015, η υλοποίηση στέφθηκε με επιτυχία.

Το πλαίσιο στο οποίο εντάχθηκαν τα παιδιά χαρακτηρίζεται από τις αρχές της ισότητας και της διαφορετικότητας, δίνοντας δηλαδή έμφαση στην ιδιαίτερη κατάσταση του κάθε παιδιού. Για αυτό το λόγο η ένταξη του παιδιών προσφύγων στο σχολείο γίνεται αφού ληφθούν υπόψη όσα έχει ζήσει το κάθε παιδί και όχι με τη λογική των προσφύγων ως μία ομοιόμορφη ομάδα. Επιδίωξη όλων είναι να ενταχθούν με τρόπο ώστε να νιώθουν αποδεκτά και όχι αόρατα, δημιουργώντας ένα περιβάλλον όπου τα παιδιά αισθάνονται υποστήριξη και κατανόηση. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα να αξιοποιηθεί η όποια προϋπάρχουσα γνώση, η εμπειρία που φέρουν οι πρόσφυγες μαθητές, και να υπάρχει ενσωμάτωση των στοιχείων αυτών στην εκπαιδευτική διαδικασία με τρόπο δημιουργικό.

Αντιθέτως, το προσφυγικό ζήτημα, που στο σύνολό του αποτέλεσε μία πολύ δύσκολη κατάσταση για την Ελλάδα, αντιμετωπίστηκε αρχικά από το ελληνικό κράτος κατά τρόπο περιστασιακό και επιφανειακό, καθώς η χώρα μας αποτελούσε για τους πρόσφυγες ενδιάμεση στάση προς τον προορισμό τους, που ήταν οι χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης. Όταν άλλαξαν οι συνθήκες τον Μάρτιο του 2016 με το κλείσιμο των συνόρων, και ο αριθμός των προσφύγων που παρέμεινε ήταν

ιδιαίτερα αυξημένος, ήρθαν στην επιφάνεια πολλά προβλήματα, ένα εκ των οποίων και η ένταξη των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Ο απαιτούμενος χρόνος σχεδιασμού του τρόπου ένταξης δεν υπήρχε και έτσι οι όποιες αποφάσεις λαμβάνονταν με γνώμονα την εύρεση άμεσων λύσεων, οι οποίες τις περισσότερες φορές είχαν τοπικό χαρακτήρα. Οι τοπικές ανάγκες και συνθήκες διαμόρφωναν το πλαίσιο ένταξης των παιδιών, χωρίς δηλαδή να υπάρχει εθνικός και θεσμικός χαρακτήρας. Το εξόχως απαιτητικό αυτό έργο υλοποιήθηκε μέσα σε ένα ιδιαίτερα ρευστό περιβάλλον με έναν ετερογενή ως προς τα χαρακτηριστικά του και ασταθή ως προς τον αριθμό, τον τόπο και τις συνθήκες διαμονής εντός της χώρας πληθυσμό προσφύγων. Τέλος, σημειώθηκαν διαρκείς μετακινήσεις του προσφυγικού πληθυσμού από τόπο σε τόπο και από τα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων (ΚΦΠ) προς άλλους χώρους διαμονής σε διαμερίσματα, ξενοδοχεία κ.λπ. στα αστικά κέντρα. Οι δυσμενείς αυτές συνθήκες δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση μιας ομαλής ένταξης των παιδιών των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Η Έκθεση Αποτίμησης του Υπουργείου Παιδείας¹³⁶, αξιολογώντας το εγχείρημα ένταξης των προσφυγόπουλων στο εκπαιδευτικό σύστημα κατά το σχολικό έτος 2016-2017, εντοπίζει τα θετικά και τα τρωτά σημεία. Οι βασικές ελλείψεις που εντοπίστηκαν αφορούν στη μη υλοποίηση των προτάσεων της ΕΕ για τη λειτουργία νηπιαγωγείων και προγραμμάτων μη υποχρεωτικής εκπαίδευσης (15+).

Η υποχρεωτική εκπαίδευση σχεδιάστηκε ορθά, με τη λειτουργία των ΔΥΕΠ, χωρίς ωστόσο να λείπουν τα προβλήματα. Η καθυστέρηση που παρουσιάστηκε στη λειτουργία του συνόλου των ΔΥΕΠ, τα σχετικά υψηλά ποσοστά μαθητικής διαρροής και η ασταθής φοίτηση στα σχολεία που λειτούργησαν στην ενδοχώρα, που οφείλονται κυρίως στη ρευστότητα και τις δυσχερείς συνθήκες στις οποίες ζουν οι πρόσφυγες, επιτείνονται από θεσμικές και εκπαιδευτικές ελλείψεις και ανεπάρκειες. Ειδικότερα, η απουσία ειδικών κριτηρίων στις διαδικασίες πρόσληψης εκπαιδευτικών, η συνεχής εναλλαγή τους και η ανεπαρκής επιμόρφωση και υποστήριξή τους δημιούργησαν πολλά προβλήματα στη λειτουργία των ΔΥΕΠ και στην εκπλήρωση του παιδαγωγικού τους έργου. Όσον αφορά τα νησιά του Αιγαίου, τα πολυάριθμα παιδιά που βρίσκονται εγκλωβισμένα με τους γονείς τους εκεί, δεν απέκτησαν πρόσβαση σε ΔΥΕΠ, με απόφαση του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής.

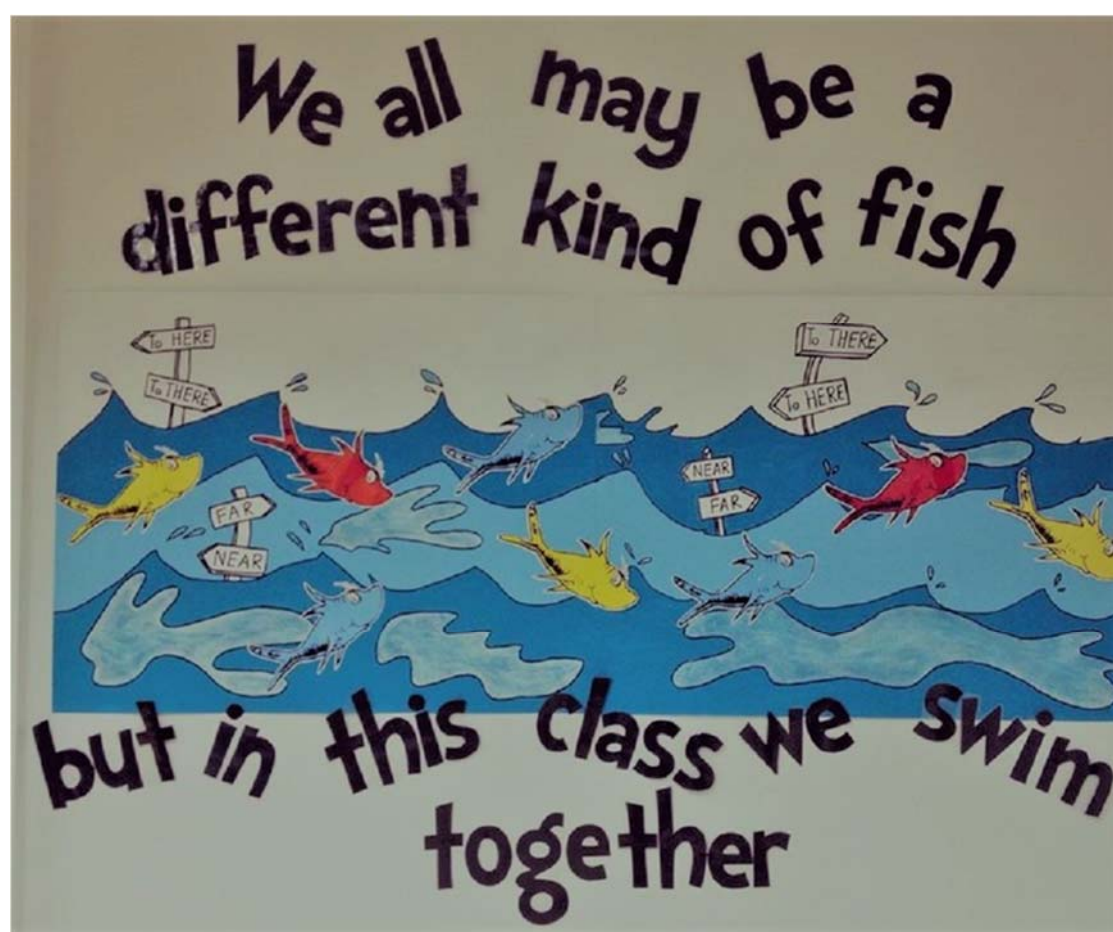
Αναφορικά με τη μη υποχρεωτική εκπαίδευση προσφυγόπουλων 15+, δεν βρέθηκαν λύσεις στο πρόβλημα της έλλειψης απολυτηρίων γυμνασίου ώστε να αποκτήσουν τα

136

https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2017/16_06_17_Epistimoniki_Epitropi_Prosfygon_YPP_ETH_Apotimisi_Protaseis_2016_2017_Final.pdf

παιδιά αυτά τη δυνατότητα να εγγραφούν σε υπάρχουσες δομές ή να υλοποιηθούν εναλλακτικά προγράμματα για την ένταξή τους σε δομές εκπαίδευσης.

Τα σχολεία για τους ανήλικους και ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες είναι μια βασική μορφή ένταξης και ανάπτυξης δεξιοτήτων κοινωνικοποίησης σε ένα νέο πολιτιστικό και κοινωνικό πλαίσιο με τέτοιο τρόπο, ώστε να επικυρώνεται η πολιτιστική ταυτότητά τους. Δυστυχώς, στην ελληνική κοινωνία αυτό δεν είναι ορατό. Χρειάζεται αρκετή προσπάθεια από τους ιθύνοντες αλλά και από τον κάθε πολίτη ξεχωριστά προκειμένου να επιτευχθεί η αρχή της ισότητας, η οποία θα πρέπει να διέπει έμπρακτα τις εκπαιδευτικές διαδικασίες, ώστε τα παιδιά να αναδημιουργήσουν μια κοινωνική αίσθηση του ανήκειν.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

«Η εκπαίδευση είναι δύναμη που γιατρεύει την ψυχή». Πλάτωνας

Ο εντοπισμός των σημείων που χρήζουν βελτίωσης στη διαδικασία ένταξης των παιδιών των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας καθώς και η αναφορά στο νορβηγικό σύστημα οδηγούν σε ορισμένες προτάσεις που θεωρητικά θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στο ελληνικό σύστημα προκειμένου βελτιώσουν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Επιμόρφωση εκπαιδευτικών

Αρχικά, θα πρέπει να γίνει αναφορά στους εκπαιδευτικούς που έχουν αναλάβει την εκπαίδευση των ανήλικων και ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων μαθητών, οι οποίοι καλούνται να ανταποκριθούν σε έναν δύσκολο ρόλο για τον οποίο δεν έχουν ειδική κατάρτιση, πόσο μάλλον όταν οι περισσότεροι δεν έχουν την απαιτούμενη εμπειρία. Επιπλέον, στοιχεία που απουσιάζουν από την εκπαιδευτική διαδικασία είναι η γνώση σχετικά με τη ζωή των παιδιών, από ποιες χώρες προέρχονται, τις συνθήκες υπό τις οποίες ζουν και με ποιο τρόπο πρέπει να τους προσεγγίζουν.

Απαιτείται συνεπώς συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και των στελεχών της εκπαίδευσης (περιφερειακοί διευθυντές, διευθυντές σχολείων, σύμβουλοι, προϊστάμενοι, κ.ά.) σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας, πολιτισμικής ταυτότητας, αξιολόγησης των αλλόγλωσσων μαθητών, παροχής κατευθύνσεων για την αντιμετώπιση των ψυχοκοινωνικών και μαθησιακών προβλημάτων των παιδιών των προσφύγων, ευαισθητοποίησης στις ποικίλες μορφές διακρίσεων και ρατσισμού. Η επιμόρφωση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών των σχολείων υποδοχής των προσφύγων οφείλει να προηγείται και όχι να έπεται της διδασκαλίας.

Επιπλέον, καθίσταται επιτακτική η ανάγκη εντοπισμού προσφύγων με παιδαγωγική - εκπαιδευτική κατάρτιση, η πιστοποίηση των πτυχίων τους και η επιμόρφωση αυτών, προκειμένου να ενταχθούν ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η αξιοποίηση των εκπαιδευτικών μεταξύ των προσφύγων είναι απολύτως απαραίτητη στο χώρο των σχολείων, κυρίως της προσχολικής αγωγής, για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, και για τη διαμόρφωση πολιτισμικών διαμεσολαβητών ιδιαίτερα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η συνεισφορά των ανθρώπων αυτών θα ήταν πολύτιμη, καθώς ο ρόλος τους στην τάξη θα είναι διττός. Θα είναι ο συνδεδετικός κρίκος στην γέφυρα επικοινωνίας των Ελλήνων εκπαιδευτικών με τα παιδιά από τη μία ξεπερνώντας το γλωσσικό εμπόδιο, αλλά και θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση κλίματος εμπιστοσύνης με τα κοινά στοιχεία που θα τους ενώνουν (χώρα προέλευσης, ταξίδι σωτηρίας, κ.α). Προς αυτή την κατεύθυνση είναι και η σκεψη αξιοποίησης προσφύγων με γλωσσικές δεξιότητες (στη μητρική, ελληνική ή και

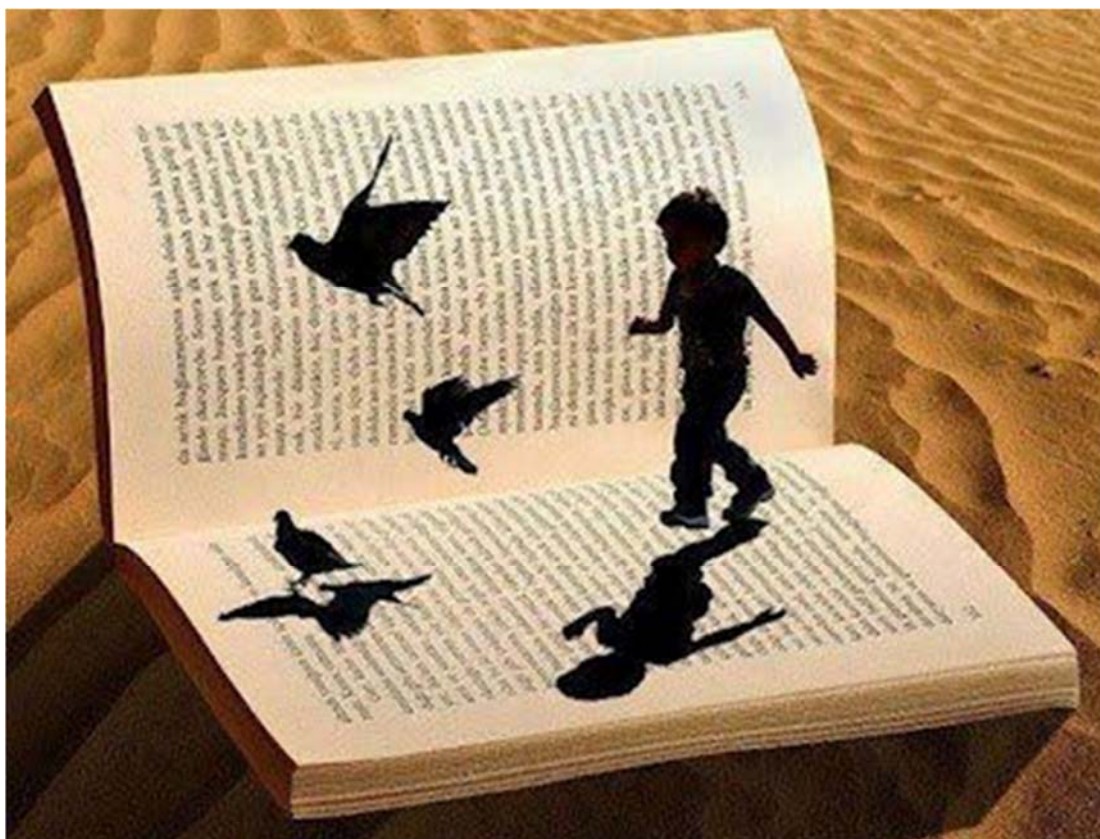
αγγλική γλώσσα), οι οποίοι μπορούν να εκπαιδευτούν και να συμμετέχουν ως βοηθητικό προσωπικό στη διαδικασία της διδασκαλίας.

Η δυνατότητα διαμόρφωσης μητρώου από εκπαιδευτικούς που έχουν σχετική εμπειρία ετών στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας και στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, που εφαρμόζεται στο νορβηγικό σύστημα καθώς και ειδικής ιστοσελίδας που να ενημερώνει τους εκπαιδευτικούς για όλα τα συναφή ζητήματα, θα ήταν κινήσεις που θα διευκόλυναν το δύσκολο έργο. Επίσης, θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο συνεργασίας του ΥΠΕΘ με την Ύπατη Αρμοστεία και την UNICEF για την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε θέματα που αφορούν τα παιδιά προσφύγων, καθώς υπάρχει μεγάλη εμπειρία και τεχνογνωσία.

Αναφορά γίνεται στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, η οποία παράγει εκπαιδευτικό υλικό που δίνει τη δυνατότητα σε παιδιά και εφήβους να έρθουν σε επαφή με το προσφυγικό θέμα. Το υλικό αυτό απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, σχολικούς συμβούλους, στελέχη της εκπαίδευσης, εμψυχωτές ομάδων κ.α. και είναι ιδιαίτερα ευέλικτο ώστε να προσαρμόζεται ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες κάθε τάξης και διδακτικού αντικειμένου (γλώσσα, ιστορία, γεωγραφία, καλλιτεχνικά κτλ.). Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο είτε της διαθεματικότητας, εμπλουτίζοντας τον τρόπο διδασκαλίας αλλά και τα ίδια τα σχολικά βιβλία, είτε της ευέλικτης ζώνης και των διάφορων προγραμμάτων, όπως η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και η Αγωγή Υγείας.

Ζητήματα πιστοποίησης

Η διαμόρφωση ενός συστήματος και διαδικασιών πιστοποίησης για την είσοδο και την εξέλιξη των προσφυγόπουλων στις διάφορες βαθμίδες τόσο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης όσο και της μη υποχρεωτικής εκπαίδευσης (λύκειο και διάφορες μορφές τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης), είναι απολύτως απαραίτητο στοιχείο που απουσιάζει από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Διαδικασίες πιστοποίησης απαιτούνται τόσο για τα παιδιά που έχουν φοιτήσει σε ΔΥΕΠ όσο και για όσα δεν έχουν φοιτήσει σ' αυτές και, βέβαια, για την είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η διαδικασία πιστοποίησης ουσιαστικά θα αποτελέσει το κίνητρο, καθώς για να ενταχθούν τα παιδιά των προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα απαιτείται να διαβεβαιωθούν οι γονείς τους ότι οι σπουδές που τους προσφέρει είναι διεθνώς αναγνωρισμένες. Χρειάζεται να γίνει αντιληπτό ότι η επένδυση των γονέων στη μόρφωση των παιδιών τους θα είναι χρήσιμη για το μέλλον τους και ότι υπάρχει η δυνατότητα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος να χορηγεί στα παιδιά ανά πάσα στιγμή μία πιστοποίηση των γνώσεων ή των σπουδών τους που να μπορεί χρησιμοποιηθεί και στις χώρες καταγωγής των παιδιών των προσφύγων ή/και σε άλλες χώρες.

21. <https://sgk27dimotiko.files.wordpress.com/2016/11/ayta3.jpg?w=1000&h=>

Συνεργασία σχολείων/οικογενειών

Η συνεργασία μεταξύ των σχολείων και των οικογενειών-όταν υπάρχουν-, θα πρέπει να αποτελεί βασική μέριμνα στη διαδικασία της ένταξης των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα. Το εμπόδιο της γλώσσας στερεί τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα επικοινωνίας, στο προφορικό και γραπτό επίπεδο και κατ' επέκταση επιδρά αρνητικά στη δημιουργία σχέσεων συνεργασίας μεταξύ τους. Προκειμένου να καλλιεργηθεί ένα θετικό κλίμα, θα πρέπει να επιδιώκεται από την πλευρά του σχολείου ένα πεδίο δράσεων, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει εκδηλώσεις, συναντήσεις, συζητήσεις στις οποίες φυσικά θα ενθαρρύνονται να συμμετέχουν οι γονείς των παιδιών με την παρουσία διερμηνέα και με την επιλογή θεμάτων που τους αφορούν. Κατά αυτόν τον τρόπο οι γονείς θα πληροφορούνται για την εξέλιξη των παιδιών τους καθώς και για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και τις δυνατότητες που ανοίγει η εκπαίδευση για το μέλλον των παιδιών τους. Η γονική συμμετοχή είναι ουσιαστική για την ακαδημαϊκή επιτυχία των παιδιών προσφύγων, καθώς η έλλειψη αυτής αυξάνει περισσότερο τον κίνδυνο της απομόνωσης και της αποτυχίας. Η ένταξη στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να σχεδιαστεί με τρόπο που να ενισχύει τις πιθανότητες επιτυχίας των παιδιών των προσφύγων έτσι ώστε να παραμείνουν στο σχολείο και να μην το εγκαταλείψουν πρόωρα.

Για να επιτευχθεί η ένταξη και η παραμονή των παιδιών των προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να πληρούνται οι κάτωθι προϋποθέσεις:

α. η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας,

β. η οργάνωση προγραμμάτων εντατικών μαθημάτων για όσα παιδιά έχουν μείνει εκτός σχολείου για μεγάλο διάστημα και έχουν γνωστικά κενά, όπως και για τα αναλφάβητα παιδιά,

γ. η στήριξη των παιδιών προσφύγων που ολοκληρώνουν την παρακολούθηση στις τάξεις υποδοχής και εντάσσονται στο κανονικό πρόγραμμα μαθημάτων,

δ. η οργάνωση ενός μηχανισμού και διαδικασιών πιστοποίησης των απαραίτητων για την απόκτηση απολυτηρίου γυμνασίου και λυκείου γνώσεων και των αντίστοιχων επιπέδων ελληνομάθειας για τα παιδιά που στερούνται των απαραίτητων αποδεικτικών (ή τα αποδεικτικά τους δεν αντιστοιχούνται με τα ελληνικά απολυτήρια).

Ιδιαίτερη μέριμνα απαιτείται, σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία, τους Δήμους και τις αρμόδιες ΜΚΟ, για την ενημέρωση των γονέων προσφύγων που ζουν σε διαμερίσματα και άλλες δομές φιλοξενίας εντός των πόλεων για την τυπική εκπαίδευση στην Ελλάδα και για τις διαδικασίες εγγραφής των παιδιών τους σ' αυτήν, καθώς υπάρχει μεγάλος αριθμός παιδιών, που δεν έχει ενταχθεί στο εκπαιδευτικό σύστημα.

"Αν επιλέξουμε ανάμεσα σε τρόφιμα και εκπαίδευση," είπε ένα μέλος καταφυγίου ΡΤΑ στο στρατόπεδο Dadaab στην Κένυα, "επιλέγουμε την εκπαίδευση. Η άγνοια είναι αυτό που κατέστρεψε τη χώρα μας" (UNHCR & Care, 2009)¹³⁷.

Εξοικείωση με τη χρήση της νέας τεχνολογίας

Η εξοικείωση των παιδιών όλων των ηλικιών με τη χρήση της νέας τεχνολογίας θα αποτελούσε ένα σημαντικό κίνητρο για να ενταχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα. Οι νέες τεχνολογίες μπορεί να χρησιμοποιηθούν και για την πρόσβαση περισσότερων παιδιών σε ειδικό εκπαιδευτικό υλικό ή σε μαθήματα από απόσταση. Η εξοικείωση εξάλλου με την τεχνολογία είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς τους δίνεται η δυνατότητα επικοινωνίας με τους συγγενείς και φίλους που βρίσκονται απομακρυσμένα, και αποτελεί την πλέον αξιόπιστη λύση στην πληροφόρησή τους για το τι συμβαίνει στις πατρίδες τους ή αλλού, για τα δικαιώματά τους και για τα υπόλοιπα θέματα που τους απασχολούν. Επιπλέον, συντελεί καθοριστικά στην εκμάθηση της μητρικής γλώσσας των παιδιών, την πιστοποίηση, την παρακολούθηση μαθημάτων στα αγγλικά ή την ολοκλήρωση ανώτερων σπουδών εξ αποστάσεως, κ.ά. Συνεπώς, κρίνεται αναγκαία η οργάνωση προγραμμάτων εξοικείωσης με τις νέες

¹³⁷ www.unhcr.org/4b4c4fca9.pdf

τεχνολογίες για όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και όλες τις ηλικίες. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσαν να ενταχθούν ψηφιακά παιχνίδια, που αποτελούν πόλο έλξης για τα παιδιά, έτσι ώστε μέσω του παιχνιδιού να συντελείται επικουρικά η μάθηση γλωσσών και άλλων γνωστικών αντικειμένων.

Αθλητικές δραστηριότητες

Οι αθλητικές δραστηριότητες στηρίζουν την ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, ενισχύουν τους κοινωνικούς δεσμούς, την ομαδικότητα και τη συνεργασία.

Είναι απαραίτητο συνεπώς να οργανωθούν σε εθνικό επίπεδο προγράμματα με βάση τον αθλητισμό, προκειμένου να επιτευχθούν οι επιδιωκόμενοι στόχοι. Στο σημείο αυτό αναφέρεται το πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Έργου Erasmus+Sport με τίτλο «Different people-Common needs. Refugees moving towards a physically active life (DiCoR)¹³⁸», το οποίο στοχεύει στην υποστήριξη ευρωπαϊκών εταίρων προκειμένου, μεταξύ άλλων, να επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη, οι ίσες ευκαιρίες και η συνειδητοποίηση της σπουδαιότητας της σωματικής άσκησης που ενισχύει την υγεία, μέσω της αυξημένης συμμετοχής και της ίσης πρόσβασης στον αθλητισμό για όλους.

Αξίζει να αναφερθεί το παράδειγμα του Δήμου Ηρακλείου, αναφορικά με την αξιοποίηση της δυνατότητας του αθλητισμού να ενώνει και να κοινωνικοποιεί τους ανθρώπους. Προκειμένου να ενισχύσει την προσπάθειά κοινωνικής ένταξης των προσφύγων που φιλοξενούνται στην πόλη, διαμόρφωσε το πρόγραμμα «Fit for All»¹³⁹, το οποίο υπεβλήθη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και έλαβε έγκριση για απευθείας χρηματοδότηση (εγκρίθηκαν συνολικά 19 ενταξιακές δράσεις από διάφορες χώρες της Ευρώπης). Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αφορά στη συμμετοχή των προσφύγων σε καθημερινές αθλητικές δραστηριότητες, ανάλογα με την ηλικία, το φύλο και τις επιθυμίες τους.

Καλλιτεχνικές δραστηριότητες

Η μουσική, ο χορός, το θέατρο, τα παραμύθια, τα ποιήματα, ο κινηματογράφος, οι εικαστικές τέχνες βοηθούν στην υπέρβαση τραυμάτων και φόβων, στον εντοπισμό παιδιών που χρειάζονται ειδική βοήθεια, στηρίζουν την ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, ενισχύουν τη φαντασία, την έκφραση συναισθημάτων και τη δημιουργικότητα, την ομαδικότητα και τη συνεργασία. Είναι σημαντικές για τη σωματική αλλά και την ψυχοκοινωνική διαμόρφωση των παιδιών.

Τα προγράμματα τα οποία πραγματοποιήθηκαν την προηγούμενη περίοδο αποσπασματικά εντός των Κέντρων Φιλοξενίας (οργάνωση καλλιτεχνικών

¹³⁸ <https://www.minedu.gov.gr/.../27129-01-03-17-prosklisi-ekdilosis-endiaferontos-gia-t...>

¹³⁹ https://ec.europa.eu/.../results-call-eacs16-eacs17_en.pdf

δρώμενων) ή εκτός με επισκέψεις (σε μουσεία, χώρους μουσικούς εκδηλώσεων κ.ά.) αξιολογούνται ως ιδιαίτερα επιτυχή.

Αξίζει να γίνει αναφορά πως στο πλαίσιο του προγράμματος «κι αν ήσουν εσύ; 2017»¹⁴⁰, το Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες διοργάνωσαν επιμορφωτικά σεμινάρια και εργαστήρια, μικρής ή μεγάλης διάρκειας, για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, φοιτητές, εμψυχωτές ομάδων, στελέχη τοπικών ανθρωπιστικών οργανώσεων και μέλη της τοπικής κοινωνίας (οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώσεις γονέων, στελέχη δημοτικών αρχών, ενώσεις εκπαιδευτικών κ.ά).

Τα σεμινάρια βασίζονταν σε τεχνικές θεάτρου, εκπαιδευτικού δράματος και θεατρικού παιχνιδιού προσαρμοσμένες στο εκπαιδευτικό υλικό του Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και άλλων φορέων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την αποδοχή της διαφορετικότητας, κ.ά.

Το σεμινάρια στόχευαν:

- α) στην ευαισθητοποίηση σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικότερα και δικαιωμάτων των προσφύγων ειδικότερα,
- β) στην εξοικείωση με τη χρήση τεχνικών θεάτρου και εκπαιδευτικού δράματος, που μπορούν να αξιοποιηθούν στο σχεδιασμό προγραμμάτων ή μαθημάτων με ανάλογη θεματολογία,
- γ) στην παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού διάφορων φορέων που ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα,
- δ) στην ενημέρωση για τις εκπαιδευτικές και γενικότερες δράσεις της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, του Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση και των άλλων συνεργαζόμενων φορέων.

Είναι απαραίτητο να συνεχιστούν ανάλογα προγράμματα, καθώς αποτελούν το μέσο προς τον κοινό σκοπό που είναι η ένταξη των παιδιών κατά το βέλτιστο δυνατό τρόπο. Καθώς όλα τα διαθέσιμα ευρωπαϊκά προγράμματα θα μπορούσαν να προσφέρουν πολύτιμη βοήθεια στο έργο των εκπαιδευτικών, είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί μια ομάδα η οποία θα εντοπίζει πηγές χρηματοδότησης και θα διαμορφώνει τις απαραίτητες ενέργειες για την διεκδίκηση, την κατανομή και την εκταμίευση των κονδυλίων.

¹⁴⁰ <https://theatroedu.gr/elgr/προγράμματα/2017κιανήσουνεσύ;/οργάνωση2017.aspx>

Συνοψίζοντας, οι προτάσεις που καταθέτει η παρούσα εργασία έχουν τρεις άξονες. Ο ένας άξονας αφορά στους εκπαιδευτικούς και την επιμόρφωσή τους σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Ο δεύτερος σχετίζεται άμεσα με τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό αναφορικά με τις διαδικασίες πιστοποίησης και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που ήδη υπάρχουν σε εκπαιδευτικό επίπεδο, όπως τα ευρωπαϊκά προγράμματα αθλητισμού, εξοικείωσης με την τεχνολογία και ο τρίτος αφορά στη διαμόρφωση διαύλου επικοινωνίας με τις οικογένειες των προσφύγων για την ομαλή ένταξη των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η υιοθέτηση των παραπάνω προτάσεων εκτιμάται ότι μπορεί να αποφέρει σημαντικά οφέλη τόσο σε επίπεδο λειτουργίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, όσο και στη συνοχή του κοινωνικού συνόλου.

22. <https://3.bp.blogspot.com/JwNOSo8CZO5/WHp5Chwz0oI/AAAAAAAAADVw/Kb0yNYqXiZwurpRSye8wVDA6CER7FMQOACLcB/s1600/refugee.jpg>

«Refugees face two journeys, one leading to hope, the other to despair. It is up to us to help them along the right path», Filippo Grandi, UN High Commissioner for Refugees¹⁴¹

¹⁴¹ www.unhcr.org/introduction.html

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Προεδρικά διατάγματα/ Υπουργικές Αποφάσεις

1. Προεδρικό Διάταγμα 220/2007 (ΦΕΚ Α-251-13.11.2007)
Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη (ΕΕΛ 31/6.2.2003).
2. Προεδρικό Διάταγμα 116/2012 (ΦΕΚ Α-201-19.10.2012)
Τροποποίηση π.δ. 114/2010 «Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005)».
3. Προεδρικό διάταγμα 113/2013 (ΦΕΚ Α'-146-14.06.2013)
«Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005) και άλλες διατάξεις».
4. Προεδρικό διάταγμα 141/2013 (ΦΕΚ Α-226-21.10.2013)
«Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 (L 337) σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση και το καθεστώς των αλλοδαπών ή των ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιτύπωση)»
5. Προεδρικό Διάταγμα 90/2008 Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (L326/13.12.2005)
6. Κοινή Υπουργική Απόφαση (Αριθμ. 152360/ΓΔ4) Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών, ΦΕΚ 3049/τ. Β', 23/09/2016
7. Κοινή Υπουργική Απόφαση (Αριθμ. 131024/Δ1) Ρυθμίσεις Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) -Ίδρυση Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ, Ενισχυτικών Φροντιστηριακών Τμημάτων ΖΕΠ και Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) σε σχολικές μονάδες Π.Ε., ΦΕΚ 2687, τ. Β', 29/08/2016
8. Κοινή Υπουργική Απόφαση (Αριθ. 180647/ΓΔ4) Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών, ΦΕΚ 3502, τ. Β', 31/10/2016.
9. Κοινή Υπουργική Απόφαση (Αριθμ. 2969)«Σύσταση Κέντρων Υποδοχής και προσωρινών Δομών Φιλοξενίας αιτούντων Άσυλο και ευάλωτων ομάδων πολιτών τρίτων χωρών», ΦΕΚ 2602, τ. Β', 02/12/2015

Νόμοι

1. Νόμος 3907/2011
Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη-μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και λοιπές διατάξεις.
2. Νόμος 4251/2014
Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις.
3. Νομοθεσία 1404/1983 Νόμος 1566/1985 (Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις Παρατηρήσεις).
4. Νόμος 1894/1990 (Ρυθμίσεις για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση).
5. Νόμος 2413/96 Οργάνωση Λειτουργία Σχολείων Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Νόμος 2413/96 (ΦΕΚ 124 τ. Α/17.6.1996) Κεφάλαιο Ι'-Διαπολιτισμική Εκπαίδευση
6. Νόμος 3386/2005 Για την είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια
7. Ευρωπαϊκές Οδηγίες για την υποδοχή, την κράτηση και για την εκπαίδευση των ανήλικων και ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 2001/0091 (CNS) Πρόταση Οδηγίας Του Συμβουλίου. (2008). Σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των προσώπων που ζητούν άσυλο στα κράτη μέλη.

Νορβηγικό Θεσμικό Πλαίσιο

1. Ministry of Education and Research (2015) Country Background Report for the OECD ECEC Review, Ministry of Education and Research, Oslo.
2. Ministry of Education and Research (2011a), Framework Plan for the Content and Tasks of Kindergartens, Ministry of Education and Research, Oslo.
3. Ministry of Education and Research (2011b), Vurdering av Verktøy som Brukes til a Kartlegge Barns Sprak i Norske Barnehager [Assessment of tools used to map children's language in Norwegian kindergartens], Ministry of Education and Research, www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/rapporter-og-planer/ekspertgruppe/vurdering_av_verktoy_2011.pdf.
4. Ministry of Education and Research (2005), Act No. 64 of June 2005 Relating to Kindergartens (the Kindergarten Act), Ministry of Education and Research, Oslo.
5. Regjeringen.no (2015): Tiltak for å møte flyktningekrisen (Initiatives to tackle the migrant crisis) https://www.regjeringen.no/contentassets/7d82bd6cce8b466dacbb01d360846f79/asylavtale_stortinget_2015-11-19.pdf
6. Ministry of Education and Research The Education Act, 1998 # 1536 <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1998/act/51/enacted/en/html>
7. <https://www.oecd.org/education/school/38529305.pdf>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ΠΗΓΕΣ

Ελληνόγλωσσα Βιβλία

1. Κοΐλιαρη Αγ. (1997) Μετανάστες, γλώσσα και κοινωνική ένταξη, Θεσσαλονίκη
2. Καρύδης, Β. (2008), Μετανάστευση (Εγκληματολογική Προσέγγιση), Στο: Γ. Πανούσης (Επιμ.), Επικίνδυνα παιδιά ή παιδιά σε κίνδυνο, Αθήνα: Lector

3. Πετράκου, Η. (2001), Η κατασκευή της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία, Στο: Α. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου & Μ. Παύλου (Επιμ.), Μετανάστες στην Ελλάδα, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
4. Καρύδης, Β. (1996), Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
5. Τσιάκαλος, Γ. (2000), Οδηγός αντιρατσιστικής εκπαίδευσης, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
6. Μπουτσιούκη Σ (2015), στο: Βασιλειάδης Ν. και Μπουτσιούκη Σ.(2015), Πολιτιστική Διπλωματία Ελληνικές και Διεθνείς διαστάσεις, Αθήνα ΣΕΑΒ
7. Κωνσταντίνος Π Καλοφωλιάς (2011). Το Μεταναστευτικό Ζήτημα στη Μεσόγειο (Ισπανία - Ιταλία - Ελλάδα). Αθήνα: Μιχάλη Σιδέρη.
8. Τζωρτζοπούλου Μ., Κοτζαμάνη Α. (2008), Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών. Διερεύνηση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους, ΕΚΚΕ
9. Γκόβαρης, Χ. (2001). Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Αθήνα: Ατραπός.
10. Στατέρας, Χ. (2002). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και διαθεματικότητα. Τα Εκπαιδευτικά
11. Κωστούλα – Μακράκη, Ν., & Μακράκης, Β. (2006). Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση για ένα βιώσιμο μέλλον, Αθήνα: Προπομπός.
12. Κανακίδου, Ε., Παπαγιάννη. Β. (1994). Διαπολιτισμική Αγωγή. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
13. Παπάς Αθ. (2000) Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική, τ.α.
14. Παλαιολόγου Ν. (2000) Σχολική προσαρμογή μαθητών με διπολιτισμικά χαρακτηριστικά (διδ. διατριβή).
15. Γεωργογιάννης (1997) Εκπαίδευση και διαπολιτισμική επικοινωνία
16. Τσιάκαλος Γ. (2000) Από την Ειδική Αγωγή στην παιδαγωγική για ένα δημοκρατικό και ανθρώπινο σχολείο (Πρακτικά του 3ου Πανελλήνιου Επιστημονικού Συνεδρίου Ειδικής Αγωγής του ΠΕΣΕΑ, επιμ. Ευσταθίου Μ., Κλειδοπούλου Α., Βούρβουλης Γ., Προγράμματα σπουδών στις σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής για τη στήριξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, Ατραπός)
17. Μάρκου, Γ. (1995). Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία. Αθήνα: ΚΕ.Δ.Α.
18. Μάρκου, Γ. (1996). Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση –Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, Αθήνα: ΓΓΛΕ
19. Παπάς, Α. (1998). Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική. Αθήνα.
20. Παλαιολόγου, Ν., & Ευαγγέλου, Ο. (2003). Διαπολιτισμική παιδαγωγική. Εκπαιδευτικές, διδακτικές και ψυχολογικές προσεγγίσεις, Αθήνα: Ατραπός.
21. Δαμανάκης, Μ. (1989). Πολυπολιτισμική – Διαπολιτισμική Αγωγή. Αφετηρία – Στόχοι – Προοπτικές, στο Παγκόσμιο Συνέδριο Απόδημου Ελληνισμού, Αθήνα
22. Γκότοβος, Α. (2002). Εκπαίδευση και ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής, Αθήνα: Μεταίχμιο.
23. Πανταζής, Β. (1999). Βασικές αρχές της διαπολιτισμικής αγωγής Τα Εκπαιδευτικά
24. Γκόβαρης, Χ. (2000α). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και το δίλημμα των 'πολιτιστικών διαφορών' Παιδαγωγικός Λόγος
25. Κανακίδου, Ε., & Παπαγιάννη, Β. (1998). Διαπολιτισμική Αγωγή, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
26. Παλαιολόγου, Ν., Ευαγγέλου Ο. (2012). Μετανάστες μαθητές δεύτερης γενιάς στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο Α.

27. Καρακατσάνη, Δ.(2004). Εκπαίδευση και πολιτική διαπαιδαγώγηση. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο
28. Αθανασίου, Λ. (2001). Γλώσσα - Γλωσσική επικοινωνία και διδασκαλία στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ιωάννινα: Πανεπιστημιακές εκδόσεις (Γ' έκδοση)
29. Αβραμίδου Β. Διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας στο σχολείο: Μια εμπειρική έρευνα, Περιοδικό Πολύδρομο, Τεύχος 7ο , Μάιος 2014
30. Νάσκου – Περράκη, Π. (2003). Η συμβολή της UNESCO και των άλλων Διεθνών Οργανισμών στη διαμόρφωση της Διαπολιτισμικής Διάστασης της Ελληνικής Παιδείας Μέθοδοι και Προοπτικές. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
31. Τζωρτζοπούλου, Μ. & Κοτζαμάνη, Α. (2008). Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών. Διερεύνηση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους, Αθήνα: ΕΚΚΕ.

Ξενόγλωσσα Βιβλία

1. Aliston Ph. and Tobin J. (2005). Laying the Foundations For Children's Rights. Florence: UNICEF
2. Banks, J. A. (1994). Stages of ethnicity, in Multiethnic Education. Boston: MA: Allyn & Bacon.
3. Rudiger, A. and Spencer, S.(2003) 'Social Integration of Migrants and ethnic minorities Policies combat discrimination', Conference jointly organized by the European Commission and OECD, 21-22/1/2003, Brussels.
4. Trujillo, F. (2002). Towards interculturality through language teaching: Argumentative discourse Cauce
5. Bernstein B. (1971) Class, codes and control, τ.1 (εκδ. Routledge and Kegan Paul, London
6. Vygotsky L.S. (1993) Σκέψη και γλώσσα (μετάφρ. Ρόδη, εκδ. Γνώση)
7. Gay, G. (2000). Culturally responsive teaching theory, research, and practice. New York: Teachers College Press.
8. Baker, C, (2001) Εισαγωγή στη Διγλωσσία και στη Δίγλωσση Εκπαίδευση (επιμ.- εισαγ. Μ. Δαμανάκης, μτφ. Α. Αλεξανδροπούλου) Αθήνα: Gutenberg
9. Bernstein, B. (1989). Παιδαγωγικοί κώδικες και κοινωνικός έλεγχος. Αθήνα: Οδυσσέας
10. Rogers, A. (1999) Η Εκπαίδευση Ενηλίκων, Μεταίχμιο, Αθήνα
11. Cummins, J. (1999), Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση, μτφ. Αργύρη, Σ., Αθήνα: Gutenberg
12. Cummins J. (2005) Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας, Αθήνα: Gutenberg
13. TelHaug, A.O., Medias, O. A., and Aasen., A. (2006) The Nordic model in edycation: Education as part of the political system in the last 50 years. Scandinavian journal of Educational Research
14. Sivesind, K., and Hopmann, S. (1997). Fra Laereplanutforming til undervisningsplanlegging. I B. Karseth, S. Gudmundsdottir, and S. Hopmann (red.), Didaktikk: Tradisjon og fornyelse. Festskrift til Bjorg Brandtzoeg Gundem. Rapport Nr 12. Pedagogisk forskningsinstitutt: Universitetet i Oslo

15. Hopfenbeck, T. et al. (2013), "Balancing trust and accountability?", The assessment for learning programme in Norway: A governing complex education systems study case", OECD Education Working Papers, No 97, OECD Publishing, Paeis
16. Academic Dugnad for refugees and Asylum Seekers: Joining Forces for Academic Inclusion. A report from the project team at the University of Oslo, June 2017, UiO: University of Oslo

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

1. <https://www.unric.org/html/greek/pdf/refugeeconvention-GRE.pdf>, ανακτήθηκε 08/08/2017
2. <https://greece.iom.int/>, ανακτήθηκε 25/08/2017
3. http://www.europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5904_el.htm, ανακτήθηκε 25/08/2017
4. www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/, ανακτήθηκε 26/08/2017
5. http://www.europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5904_el.htm, ανακτήθηκε 26/08/2017
6. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_el, ανακτήθηκε 26/08/2017
7. www.unhcr.gr/, ανακτήθηκε 26/08/2017
8. <http://ec.europa.eu/eurostat>, ανακτήθηκε 28/08/2017
9. <http://socialpolicy.gr/2017/06>, ανακτήθηκε 30/08/2017
10. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2016-0227&format=XML&language=EL>, ανακτήθηκε 10/09/2017
11. <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html>, ανακτήθηκε 11/09/2017
12. <http://www.unhcr.org/>, ανακτήθηκε 12/09/2017
13. <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5943e8a34/global-trends-forced-displacement-2016.html>, ανακτήθηκε 12/09/2017
14. <http://www.unicef.gr/reports/symb.php#28>, ανακτήθηκε 13/09/2017
15. www.unesco.org/fileadmin/multimedia/.../declaration_cultural_diversity_el.pdf, ανακτήθηκε 13/09/2017
16. <http://www.help.unhcr.org/greece/el/where-to-seek-help/greek-asylum-service/>, ανακτήθηκε 13/09/2017
17. http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf, ανακτήθηκε 18/09/2017
18. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el, ανακτήθηκε 18/09/2017
19. <https://www.unhcr.gr/nea/artikel/1eef1bb87c343d5d227815b6ce8de38a/enakatommyrio-pr.html>, ανακτήθηκε 25/09/2017

20. (www.regjeringen.no/globalassets/upload/JD/Vedlegg/Faktaark/Migrasjonsmld_eng.pdf), ανακτήθηκε 25/09/2017
21. <https://www.unric.org/html/greek/pdf/refugeeconvention-GRE.pdf>, ανακτήθηκε 25/09/2017
22. <https://www.une.no/en/>, ανακτήθηκε 25/09/2017
23. <https://www.unhcr.gr/prostasia/paidia.html>, ανακτήθηκε 25/09/2017
24. <https://www.regjeringen.no/en/dep/bld/id298/>, ανακτήθηκε 25/09/2017
25. <https://www.imdi.no/>, ανακτήθηκε 25/09/2017
26. <https://www.unocha.org/.../central-emergency-response-...>, ανακτήθηκε 25/09/2017
27. https://www.fra.europa.eu/sites/default/.../handbook-law-asylum-migration-borders-2nded_el.pdf, ανακτήθηκε 11/09/2017
28. <https://www.udi.no/en/>, ανακτήθηκε 28/09/2017
29. https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2017/16_06_17_Epistimoniki_Epitropi_Prosfygon_YPPEH_Apotimisi_Protaseis_2016_2017_Final.pdf, ανακτήθηκε 28/09/2017
30. <https://www.ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7018888/KS-HA-15-001-EN-N.pdf>, ανακτήθηκε 28/09/2017
31. <https://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/.../Greece/UNHCR-CoA-Greece-2014-EL.pdf>, ανακτήθηκε 30/09/2017
32. <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>, ανακτήθηκε 30/09/2017
33. <https://eric.ed.gov/?id=ED281690>, ανακτήθηκε 11/10/2017
34. <https://www.unhcr.org/introduction.html>, ανακτήθηκε 11/10/2017
35. <https://blog.usaid.gov/2013/04/education-the-most-powerful-weapon/>, ανακτήθηκε 11/10/2017
36. <https://www.unicef.gr/η-σύμβαση-για-τα-δικαιώματα-του-παιδιού-με-απλά.../a4-467-2...>, ανακτήθηκε 11/10/2017
37. http://repository-refugeeobservatory.ekt.gr/refugeeobservatory/bitstream/20.500.12037/250/4/ART%20Angels%20Relief%20Team_post%2018.03.2017.pdf, ανακτήθηκε 11/10/2017
38. www.el.gr/.../91284-unicef-etsi-tha-wfelhsoyn-thn-ellhnikh-koinwnia-oi-moysoylman..., ανακτήθηκε 11/10/2017
39. https://www.minedu.gov.gr/.../16_06_17_Epistimoniki_Epitropi_Prosfygon_YPPEH..., ανακτήθηκε 11/10/2017
40. <https://www.socialpolicy.gr>, ανακτήθηκε 11/10/2017
41. <http://hfc-worldwide.org/athens/>, ανακτήθηκε 11/10/2017
42. <https://www.unocha.org/.../central-emergency-response->, ανακτήθηκε 14/10/2017
43. www.norad.no/risingtothechallenge, ανακτήθηκε 14/10/2017
44. <http://theirworld.org/news/syria-conference-lack-of-funding-keeps-530k-refugees-out-of-school>, ανακτήθηκε 14/10/2017

45. <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32003L0009> ,
ανακτήθηκε 14/10/2017
46. www.ineesite.org/en, ανακτήθηκε 14/10/2017
47. <https://skolekassa.no/>, ανακτήθηκε 14/10/2017
48. <https://nafo.hioa.no/om-nafo/about-nafo>, ανακτήθηκε 23/10/2017
49. <https://www.iom.int/norwegian-cultural-orientation-prog...>, ανακτήθηκε
23/10/2017
50. <https://www.regjeringen.no/en/.../white-papers-id1754/>, ανακτήθηκε 23/10/2017
51. <https://www.regjeringen.no/.../directorate-for-education>, ανακτήθηκε 11/11/2017
52. <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/.../id2567373/>, ανακτήθηκε 11/11/2017
53. <https://www.regjeringen.no/en/dep/kd/id58>, ανακτήθηκε 11/11/2017
54. www.consilium.europa.eu/media/20976/00200-r1gr1.pdf, ανακτήθηκε 11/11/2017
55. www.consilium.europa.eu/media/31018/qc3111406elc.pdf, ανακτήθηκε
11/11/2017
56. <https://www.enoc.eu/.../ENOC-2013-Statement-on-Children-on-the-...>, ανακτήθηκε
11/11/2017
57. <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>, ανακτήθηκε
11/11/2017
58. <https://ec.europa.eu/.../erasmus.../online-linguistic-suppo...>, ανακτήθηκε
11/11/2017
59. <https://www.etwinning.net/el/pub/index.htm>, ανακτήθηκε 11/11/2017
60. <https://www.schooleducationgateway.eu/>, ανακτήθηκε 11/11/2017
61. <https://www.regjeringen.no/.../nou.../sec4?.../NOU%20M>, ανακτήθηκε 11/11/2017
62. (https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2017/16_06_17_Epistimoniki_Epitro_pi_Prosfygon_YPETH_Apotimisi_Protaseis_2016_2017_Final.pdf), ανακτήθηκε
15/11/2017
63. www.unhcr.org/4b4c4fca9.pdf, ανακτήθηκε 15/11/2017
64. <https://www.minedu.gov.gr/.../27129-01-03-17-prosklisi-ekdilosis-endiaferontos-gia-t...>, ανακτήθηκε 15/11/2017
65. https://ec.europa.eu/.../results-call-eacs16-eacs17_en.pdf, ανακτήθηκε 18/11/2017
66. <https://theatroedu.gr/elgr/προγράμματα/2017κιανήσουνεσύ;/οργάνωση2017.aspx>,
ανακτήθηκε 18/11/2017
67. www.unhcr.org/introduction.html, ανακτήθηκε 18/11/2017

Φωτογραφίες

1. <http://www.ekathimerini.com/215718/interactive/ekathimerini/special-report/alone-on-a-flaming-ship>, ανακτήθηκε 20/11/2017
2. Χάρτης: Προσφυγικές Ροές, Πηγή: Εφημερίδα Independent 27/10/2015, ανακτήθηκε 20/11/2017
3. <https://powerpolitics.eu/human-trafficking> ανακτήθηκε 20/11/2017
4. Χάρτης 2 Η Βαλκανική Οδός -πριν το Μάρτη 2016 Πηγή: Eurostat, Frontex, ανακτήθηκε 23/11/2017
5. <http://www.thetoc.gr/diethni/article/guardian-sugklonistiko-skitso-gia-ti-sumfwnia-ee-tourkias> ανακτήθηκε 23/11/2017
6. <http://my.aegean.gr/web/article3177.html> ανακτήθηκε 11/09/2017
7. <http://www.debop.gr/events/syzitodas-to-prosfygiko-zitima-sto-institouto-gaite-debop-politismos> ανακτήθηκε 11/09/2017
8. <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/refugees-in-norway> ανακτήθηκε 11/09/2017
9. www.west-info.eu/increasing-numbers-of-unaccompanied-minors-among-italys-newly-arrived-refugees ανακτήθηκε 11/09/2017
10. European Union Agency for Fundamental Rights, ανακτήθηκε 11/09/2017
11. http://www.rodiki.gr/articles/2016-10-03/348570/thumb_640.jpg ανακτήθηκε 23/11/2017
12. <http://www.eteachers.gr> ανακτήθηκε 23/11/2017
13. <http://hashmag.gr> Εκπαίδευση: Ένα προνόμιο για όλους, ανακτήθηκε 10/12/2017
14. <http://ecourse.uoi.gr/pluginfile.php/86123/course/section/13683/Intercultural.jpg> ανακτήθηκε 10/12/2017
15. http://www.iefimerida.gr/sites/default/files/styles/708x320/public/skov-708_1.jpg ανακτήθηκε 10/12/2017
16. <http://www.alfavita.gr/sites/default/files/styles/imagearthron/public/prosfyges>, ανακτήθηκε 11/09/2017
17. <http://www.independent.co.uk> : Student's refugee crisis book for children wins v&a illustration award, ανακτήθηκε 11/09/2017
18. <https://totalstoragesolutions.com/wp-content/uploads/2015/11/familystorage-300x221.png> ανακτήθηκε 11/09/2017
19. https://www.minedu.gov.gr/images/stories/artasm_4.jpg ανακτήθηκε 11/09/2017
20. http://www.ikariamag.gr/sites/default/files/styles/width-620-no-upscale/public/field/image/psaria_1.jpg?itok=h1i5kkD6 ανακτήθηκε 11/09/2017
21. <https://sgk27dimotiko.files.wordpress.com/2016/11/ayta3.jpg?w=1000&h> ανακτήθηκε 11/09/2017
22. <https://3.bp.blogspot.com/refugee.jpg> , ανακτήθηκε 11/09/2017